

VD16 A 1140**Agrippa von Nettesheim, Heinrich Cornelius**

Henrici Cornelii Agrippae, Ab Nettesheym ... Apologia aduersus columnias propter Declamationem de Vanitate scientiarum, & excellentia uerbi Dei, sibi per aliquos Louanienses Theologistas intentatas

[Köln] 1533**Res/Alch. 171#Beibd.1**

Copyright

Das Copyright für alle Webdokumente, insbesondere für Bilder, liegt bei der Bayerischen Staatsbibliothek. Eine Folgeverwertung von Webdokumenten ist nur mit Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek bzw. des Autors möglich. Externe Links auf die Angebote sind ausdrücklich erwünscht. Eine unautorisierte Übernahme ganzer Seiten oder ganzer Beiträge oder Beitragsteile ist dagegen nicht zulässig. Für nicht-kommerzielle Ausbildungszwecke können einzelne Materialien kopiert werden, solange eindeutig die Urheberschaft der Autoren bzw. der Bayerischen Staatsbibliothek kenntlich gemacht wird.

Eine Verwertung von urheberrechtlich geschützten Beiträgen und Abbildungen der auf den Servern der Bayerischen Staatsbibliothek befindlichen Daten, insbesondere durch Vervielfältigung oder Verbreitung, ist ohne vorherige schriftliche Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek unzulässig und strafbar, soweit sich aus dem Urheberrechtsgesetz nichts anderes ergibt. Insbesondere ist eine Einspeicherung oder Verarbeitung in Datensystemen ohne Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek unzulässig.

The Bayerische Staatsbibliothek (BSB) owns the copyright for all web documents, in particular for all images. Any further use of the web documents is subject to the approval of the Bayerische Staatsbibliothek and/or the author. External links to the offer of the BSB are expressly welcome. However, it is illegal to copy whole pages or complete articles or parts of articles without prior authorisation. Some individual materials may be copied for non-commercial educational purposes, provided that the authorship of the author(s) or of the Bayerische Staatsbibliothek is indicated unambiguously.

Unless provided otherwise by the copyright law, it is illegal and may be prosecuted as a punishable offence to use copyrighted articles and representations of the data stored on the servers of the Bayerische Staatsbibliothek, in particular by copying or disseminating them, without the prior written approval of the Bayerische Staatsbibliothek. It is in particular illegal to store or process any data in data systems without the approval of the Bayerische Staatsbibliothek.

HENRICI

CORNELII AGRIPPAE, AB NET
tesshey m, Equitis aurati, ac utriusq; Iuris do-
ctoris, Cæsareæ Maiestatis à consilijs, & Ar-
chiuis Indiciarij, Apologia aduersus calumni-
as propter Declamationem de Vanita-
te scientiarum, & excellentia uerbi
Dei, sibi per aliquos Louani-
enses Theologistas in-
tentatas ., *

HOQ VAERE L A

SUPER CALVMNIA, OB EAN-
dem Declatnationem, sibi per aliquos
sceleratissimos sycophatas, apud
Cæsaream Maiest. nefarie
ac proditorie illata,

ANNO. M. D. XXXIII.

Jo. alb. Widmystadij.

TO
THE
LAW
OF
NATURE
AND
GRATITUDE
TO
THE
COUNTRY
OF
AMERICA
AND
THE
PEOPLES
THAT
IN
IT
RESIDE.

EPIGRAM

M A, A D D O M I N V M

Agrippam, de incertitudine & Vanitate sci-
entiarum & artium, atq; excellētia uerbi dei-
declamatorē, quin potius

* artemasticē, benigna sub * Artemasticem
interpretationē accipiendū nouum uocabulum à
* citra iniuriā aut inuidiam Buscono, ex Latino &
aut inuectiuam longe ab græco compositum,
sentem, simulque alie nusquam apud cæte-
nā Buscono * ue ros poëtas aut gram-
ritatis alu- maticos repertū: ga-
mno miserrimi ingenij es-
set semp uti inuētis,
& ex seipso nō inue-
nire noua uocabula.

color est rhetoricus, quo negat se facere quod maxi-
me facit, uocans me Ardelionem, insuper periurij &
tergiuersationis à uerbo dei insimulans.

* Veritatis alumno, Si ueritatis alumnus esset
Busconus, nō tam insigni multa punitus fuisset in iu-
dicio apud Bruxellas damnatus de commisso criminē
falsi.

Clara sub Agrippa* p * Probantur, pro-
batur dogmata uafro. reprobrantur, per si
Et sua fulcat aquas gurā q̄ dicitur igno-
scriptio stultiferas, rantia poëtica,

A ij Censor

Censor enim rigidus nulli
qui parcit honori

Papa redarguitur, Cesar
& omne bonum.

Quos fert * erratus titulus
bene * tutat eisdem
Declamans, uario finge-
recuiq; licet.

* Erratus, p erra-
ta per locū ab autho-
ritate, quia sic loquu-
tus est Reuerēdus pa-
ter, Frater Magister
noster & magister hæ-
reticorū Iacobus Ho-
chstratus in lib. suo
contra Cabalam.

* Tuttat, poētice et
Busconice: nam uul-
g' grammaticorū di-
cit tutatur aut tuetur

* Scitum, pro sci-
entia, nouus lepos: &
scut pueri in scholis
dicūt comedestum pro
cibum meum.

* Vanat, nouū uer-
bum, & Buscono di-
gnuin. Sed admonit⁹
pro illo postea sup-
posuit. Pungit.

* Bellam artem,
Venusita & roſea ele-
gantia in carmine rā
spinoso.

* Ampl⁹ ardelio
appositu epithetum,
quemadmodum dicit
Amplissime Pater.

Fallere cuiq; nefas cur scri-
bere quilibet audet

Audax est uerbicopia ua-
nitoni

Probrifer est titul⁹ * scitum
qui * uanat amandum.

Eminet insigni certius ar-
te nihil.

Ars haud sit damnas, mul-
tus licet artis abusus

Fit nitidæ, uiuens crimi-
ne nemo caret

Pr̄esignis * bellam denigras
quamlibet author

Artem, scis qui sis, * am-
plus es ardelio.

Nam noscis, nescis, rides,
fles omnia carpis

Sic proprio ecce tuus co-
dice uersus habet.

Sis gemini doctor iuris gra-
uita

uitatis amicus

**At* iuramenti queſo me
mento tui.**

**Quisq; tuum laudat librum
quod uerba tonantis
Celsa dei præfert quē de/
cus omne decet.**

**Illa profecto uigent cedri/
nis digna tabellis
Aeternisq; tuæ messibus
historiæ.**

**Quas reprobas artes, aulam
complecteriſ ipsam
Verba Dei laudas more
negata tuo.**

**Leuior o frater præſenti par
cito pennæ
Recto forſan ego * numi
ne morus agor.**

**Quippe etiam mali dæmones nonnunquam à poëtis
uocantur numina.**

*** Iuramenti, Non
intelligitur de iura-
mēto præſito in ba-
prismo, quo renunci-
atur fathanæ & arti-
bus eius. Sed de extor-
to in scholis, quo iu-
ratur in uerba magi-
ſtri.**

**SOREVERENDI PA-
TRIS FRATRIS AVRELII
ab Aquapendente Augustiniani Epigrāma,
in Busconum Louanieñ uerſificatorem.**

EST leuis ardelio, currēſq; per oīa nescit
Sistere, ſed peculāſ fert in oīe genus.
A iij Busco

BSB
Busconus: at cunctas miseratur nescius arte;
Et sic Busconio carmine cuncta tonant.
Agrippam miseris decerpit morsibus, inde
Vir grauis esse sibi dicitur ardelio.
Quidq; qd gracili uolitat super omnia penna
Busconus est igitur maximus ardelio.

EIVSDEM AVRELII EPIGRAMMA
main Louanienses articulatores;

Expectata diu uestra est censura per orbem
Artibus opp̄ssis spem daret ut reditus,
Agrippae hic igne gladiumq; minat & undas,
Dñs etiam inuitis destinat illè stygem.
Quid tandem exiguum potuistis gignere murē,
Res uersa in risum est, gloria parq; decus
Sic decet in doctas qui torq; spicula musas,
Ut cadat, ut tota fabula in orbe siet.
Itē in Pigmæos conuertite tela gruesq;
His eritis Cæsar numina magna deus.

HENRICI CORN. AGRIPPÆ

Epigramma ad Cæsarem.

Qum me suspectū teneas de criminie Cæsar,
Quod tibi p̄suasit Monachorum barbara turba;
Pr̄cipis insontē ut iugulet palinodia librum.
Sed detractorum ut noscas mendacia & artes,
Siste gradum iustū est, unam insontibus aurē
Exhibeas, quā iam primam concesseris hosti.

REVEREN

DISSIMO IN CHRISTO PA-
tri Generoso domino, dño Laurentio Cam-
pegio, tituli S. Mariæ trans Tyberim presby-
tero cardinali, sancte Romanæ sedis, per
Germaniam nuper à latere Legato,
domino & patrono suo semper
obseruandissimo, Henri-
cus Corn. Agrippa
S. D.

V V M M E T V A E S V B
limitati(ob propensum eius er-
ga me fauorem , tum ob collata
in me beneficia, tum ob patroci-
nium aduersus illos qui Cesarē,
totamq; Cesaris aulam in meam perniciem ir-
ritarunt, & propemodum persuaserunt) pluri-
mis maximisq; nominibus obligatum esse co-
gnoscam(pater reuerendissime) ueniā mihi da
bis, si grauioribus q̄q; noībus cupiam me tibi
reddere obligatiōē : rursusq; te patrē uirtute
p̄stantissimum, & literatura eruditissimū orem
ut in tuendo Agrippa, iam ueterē cliētulo tuo
tui similis esse uelis, eademque animi clemen-
tiae me suscipere digneris. Quod enim ad te ite-
rū cōfugio, authormihi est ignara pudoris ne-
cessitas, qui iussu Cesaris, tuo q̄hortatu cogor
me ab impietatis criminē vindicare, atq; hanc

A iiiij pugnam

BSB
pugnam aggredi, taleque certamen suscipere,
ut capitale impietatis crimen agnoscam, si ob-
tice scam: nimiumq; obfuturum sit famæ meæ
si negligā, nimisq; periculosem, si detrectem
pugnare contra fortiter. Quod quum sine ad-
uerſariō & dolore & uulneribus fieri nequeat
periculosem mihi uisum est, absq; strenuæ eru-
ditionis, pariter & æquissimi iudicij patrono,
in hanc arenam descendere. Enprodit apolo-
gia nostra aduersus Louaniensium aliquot ra-
binorum calumnias, ad quas q̄ta cum celerita-
te respondi, nulli meliores testes sunt, q̄ uir il-
le ornatissimus, dominus Lucas Bonfius, tuæ
sublimitatis secretarius, qui non immodicam
apologiæ nostræ partem uidit legitq;. Atque
uenerabilis dominus Bernardus Paltrineri-
us tuæ amplitudinis Œconomus, in cuius cu-
biculodies noctesque importuno studio per-
egi omnia: ita quum datus esset mihi libellus ad-
uersariorum, ad diem decimum quintum De-
cembris, ego apologiam hanc reddiderim an-
te ultimas calendas Februarij, tradidiq; Me-
chliniensis senatus presidi, non editurus in pu-
blicum, nisi accepto prius senatus illius decre-
to, a quo mihi transumptum calumniosorum
articulorum illorum transmissum esset: quam-
uis iudicium, & sententiam eius negotij, iā poe-
na aūcesserit, & incognita causa, ex sola suspi-
tione damnatus essem ab his qui posthabita se
natus,

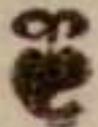
BSB
natus auctoritate, sibi iudicandi libertate usur-
passent: quiq; accusatores quum essent & inimi-
ci, non tam iudicandi q; opprimendi mei cau-
sam querebant. Quia igitur nunc supra annum
& medium frustra expectavi senatus illius de-
cretum, ne honoris mei prodigus, & famę meę
cruelis, innocentiaeq; meae desertor, tam cru-
delem hæresis, impietatis, & scandali infa-
miam, quam mihi scelestissimi illi scripto rum
meorum falsarij, & perfidi famicidæ impege-
runt, silentio meo agnoscere uidear, cogor il-
lam uel ante iudicium (paucis recognitam &
nonnullis adiectis) in publicum ædere, idque
sub tui nominis protectiōe. Quod quidem eo
audientius facio, quod etiā tua amplitudo me
adhortata esset, ut responderem, & me de tam
horribilibus criminibus purgarem, sed lenita-
tem mibi iniungēs atq; modestiam. Vnde ego
mihi non permisi tam libere loqui, nec tam ue-
hementer respondere, q; perfidi illi calumnia-
tores mei commeruerunt. Qui (quod nosti) nō
istis articulis tantum cōtra me egerunt, sed in-
numeris alijs clancularijs insidij, & capitalib;
criminatiōibus, multisq; subornatis sycophan-
tijs, multo aconito conditis, tantum lætalis ue-
neni, in aula Cæsaris, apud príncipes uiros, &
in templarijs concionibus. apud imperitā mul-
titudinem, aduersum me effuderunt, ut diffi-
cillimum sit mihi ad tam proditorias persecu-

A v tiones,

tiones, ubique habere bonū stomachum. Quorum calumniæ quædam eius generis sunt, ut quemuis etiam excelsum animum possent & tranquillitate dimouere, & ad quas leuis esse nec possim, nec admodum debeam. Sicubi ergo in hac apologia paulo liberius in malos male loquor, sitque aliquid amaritudinis, meo iure id me facere puto, mihique in illos licere arbitror, sedito nomine meo, palam & præcipiente Cæsare, me defendere contra eorum calumnias, detractiones, & maledicta, quæ ipsi præter auctoritatem, tacitis nominibus suis, clanculum & post terga, & proditorie, in me sibi licere permiserunt. Certe non ignorabam ab initio declamationis meæ, me inuidiam eruditionis præmium recepturum, quodque mihi obuiatur. Raessent gymnaſiarcharū ferocitas, sophistæ astus, scholasticorum insidiæ, magistrorum nostrorum furor, pseudomonachorū doli, & omnia mihi pulchre prædiuinaueram: sed arbitrabar illos, eruditiorū & proborum virorum more, aut diuersam partem declamatueros, & aduersus mea scripturos, aut disputationē publicam indicturos fuisse, non tot falsæ linguae apparatibus insectatueros, non tot mendacibus calumnijs apud Cæsarem capit is experituros. Quod si scripsissent aut disputassent, quid tunc ualitus fuisset, non iacto. Certe eruditionē corure non uerebar, uiolentiam aut pertimesce-

Se oportuit, non ignarus q̄to periculo uiueret
in ea multitudine, quis quum mihi æternū bel-
lum esset suscep̄tum, pr̄sertim quum tanta sit
tyrannidis eorū impunitas. Sed qui quondam
disputationes indicere solebat scholarum ma-
gistrī, nunc inscitiæ suæ conscientia confusi, il-
las exhorrent, uiolentiaque damnare præten-
dunt, quod deberent rationibus conuincere.
Scio a quorum iudicio pendeat C̄esar, quales
illi ad sint theologi, scio q̄ odiosa, q̄ periculo-
sa sit ueritas: sed iusto sub iudice uincet, nec
terrebitur criminē innocēs. At dicere causam
apud eos, contra quos scripsisse, graue est.
Quod si C̄esar nosset totius negotij circūstan-
tias, & quas passus sum iniurias, ac illi patere
quæ ego scripsi, fortassis propensior esset illi-
us in me animus, nec me inter postremos nu-
meraret, nisi in aulis regum pl̄erumq; plus ua-
leret detractorum improbitas, q̄ bonorum fa-
uor. Sed quum non solum ille reus sit, qui fal-
sum de alio profert, sed etiam is qui aurem ci-
to criminibus præberet. Non me admodum lœ-
sissent illæ calumniæ, nec cuiquam persuasissent
malæ illæ linguae, si nō inuenissent sibi similes
auriculas. Sed confido in innocentia mea, quo
sit, ut non cōfundar, nec aliud cupio, q̄ equum
& intelligentē iudicem, qualis tu es unus. Pro-
pterea nunc iterum atq; iterum oro amplitudi-
nem tuam, ut non graueris animum tuū, lices
pluri

BSB
plurimis grauissimisque negotiis occupatissi-
mum, mihi tanti per accommodare, nostraq;
scripta, & respōsa expendere uelis, donec cau-
sam omnem perdiscas. Nec moleste feras, si te
(quod forte plerique dicturi sunt) tam odioso
argumento præficiam patronum. Non enim
molesta nec odiosa tibi fore puto, quæ aduer-
sus perfidos falsarios, & impios sycophantas,
fidei & pietatis negotia tueantur. Faxit de-
us, ut ecclesia sua ab omni hæreticorum impi-
etate & sophistarum tenebris expurgata,
in pristinum splendorem restitua-
tur, qui te prosperet, & in colu-
men conseruet, & omni-
bus bonis impleat &
replete Vale f^e
licissime.

SC̄ NOBILIS

VIRI HENRICI CORNELII
Agrippæ, armatae militiae, Equitls aurati, ac
utriusque iuris doctoris, Cæsareæ maiestatis
a consilijs, & Archiuis Indicarij, Apolo-
gia aduersus calumnias, propter declamatio-
nem de Vanitate scientiarum, & excellētia
uerbi dei, sibi per aliquos Louani-
enses theologistas intentatas.

Nolite secundum faciem iudicare, sed re-
ctum iudicium iudicate.

GO HENRICVS COR-
nelius Agrippa, superiore an-
uo ædidi declamationem quan-
dam, quam de incertitudine &
Vanitate scientiarum, atq; ex-
cellentia uerbi dei inscripsi. Præfigus reuera,
cum quantis monstrorum generibus propter
illam forē depugnaturus, eo q; quū non prodi-
ret edētula, multos admodum esset offensura.
Præ cæteris autem theologos aliquos & mo-
nachos, superciliosum hominum genus. Hinc
primum ex Louaniēsi academia prodierunt,
qui me hæreſeos, impietatis, & scandali, con-
gestis aliquot articulis detulerunt, aliqui magi-
stri nō

tri nostri (neq; enim) credo totius theologic*ū*
ordinis cōmunitus suffragijs hanc rem actam
esse: quum compertum habeam, esse in illorū
collegio nonnullos uiros candidos, & quibus
illa declamatio nostra non displiceat) uolita-
runt articuli illi clam me, permultorum ma-
nus, & plærīq; aulicī mystæ, ad hanc calumnī
am instructi, illos Cæsari nō semel tantum ob-
truserunt. Hinc ad priuatum Cæsarī consiliū
remissi, inde ad parlamentarē senatum Mechli-
niam relegati, per annum ferme in iudicīi ma-
nibus uerabantur, me inscio, & Cæsareæ ad-
uersum me, non sine causa, licet sine ratione,
grauiter indignato. Quod tandem ubi rescissem
supplicauī apud utrumq; senatum, impetratis
etiam literis, a Reuerendissimo dño archiepi-
scopo Panormitano, supremo priuati Cæsarī
consiliū præside, ut mihi articulorum illorū da-
retur transsumptum, quo illorum admonitio-
ne discerē, quid mihi uel explicandum, uel cor-
rigendum, uel emendandum, uel reuocandum
esset, paratus cognito errore, illum christiana
modestia retractare. Datum itaq; est mihi arti-
culorum illorū transsumptum, die decimaquintā
ta Decembris, anni millesimi quingentesimi
primi, & per eundem Reuerendissimum domi-
num archiepiscopum Panormitanum, supre-
mum priuati consiliū præsidem, edictum, uel
le Cæsarem, me horum articulorum publicam
paline

palinodiam canere. Verè ego cum illis specta-
rem multa meorum non intellecta, multa item
deprauata, multa peruersa & perperam inter-
pretata, non equum duxi eiusmodi abs me in-
audito & indefenso palinodiā postulari, qdç
debeam reuocando agnoscere impietatis cri-
men, cuius mihi non essem conscius, & de quo
non essem conuictus, quicquid sit de uolunta-
te Cæsar. Respondeo constanter cum Am-
brosio, diuina imperatoriæ maiestati non esse
subiecta: Vrgemur præceptis Regalibus, sed
confirmamur scripturæ sermonibus. Potuit
Cæsar credere adumbrata pietatis fuco men-
dacia deferentibus, atq; ego non nescio, quāta
principum pestis sit lingua bonarum rex inter-
pres mala. Potuit Cæsar obsequi importune in-
stigantibus, neq; ego ignoro, q̄tum possit im-
probitas instigator; fuco pietatis sese uēditan-
tium. Diui Athanasij deportatio clare docet,
quantum insimulationes & calumnijs (maxime
si ab his qui fide digni habitis sunt, inferantur)
contra innocentes, ualeant operari. Tūc etiam
Imperatore (sed alias eruditissimo, sed æquissi-
mo clemētissimoq; q̄ppe Cōstantino magno)
per falsos sacerdotes, ingestis callide calunijs,
ad tñ iræ atq; furoris aduersus Athanasium im-
pulso, ac sceleris consensum agent. Scio Cæsa-
rem hominem, & suis posse agi affectibus, qui
mihi obstare non debent, quo minus liceat
mibi

in hi meam tueri innocentiam, præsertim de-
tam in expiabili heresieos & impietatis crimi-
ne, quibus de causis hanc retractionis senten-
tiam, quam Cæsar mandasse dicitur, cēsto
non iudicij, non deliberationis fuisse, sed su-
spitionis, atque ex insidiosis aduersariorum
meorum consilijs, inconsiderata credulitate
profectam, & me inauditum & indefensum
illa non teneri. Nam quæ inaudita parte ge-
runtur, nunq̄ pro iudicio habebuntur, quod si
etiam uel iustissimam sententiam, quis impor-
tunc, uel aliter uitiose tulerit, tamen hæc nulla
est, & pro sententia non est habenda. Mihi er-
go licet, semperq; licebit, apud Cæsarem inno-
centiam meam tueri, calumnias repellere, ma-
le consulta contemnere, & qd olim licuit apud
Philippum Macedonem, & hodie etiam apud
Romanos pontifices, a dormitante ad eūdem
uigilantem, a male instructo ad eundem meli-
us instruēdum appellare. Non enim Cæsar da-
mnare potest, quem lex nō prius iudicarit, nō
forte (ut in Acti. ait apostolus) Iudicans me se-
cundum legem, contra legē iubeat me percuti.
At lex (ut est in euangel.) non iudicat hominē,
priusquā interrogauerit ab illo, & cognouerit
quid fecerit. Et in Actib. cap. 22. Hominem in-
demnatum non licet flagellare. Et in cap. 25. ait
Festus Romanus: Non est cōsuetudo damna-
re aliquem, priusq; is qui accusatur præsentes
habeat

BSB
habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat, ad abluenda crimina q; ei obijciuntur. Nihil enim temere (ait Moses) iudicandū, necq; esti mandum, necq; credendum est, nōdum auditā altera parte. Hinc ex Atheniensium legibus in duodecim tabulis a Romanis acceptū fuit, similiter ambos audire, unde de requirēdis reis Martianus consul scriptum reliquit, ne inaudita causa quenq; damnemus. Olim ne tyranni quidem iudicarunt incognita causa. Laudatur C. Caligula, qui ambas aures delatori cludebat. Laudatur Alexander, qui alteram defensori seruabat. Et diu⁹ Adrianus Aufidio Seuero rescripsit, de suspicionibus non debere aliquem damnari. Non enim debet quis suspe c̄tus fieri, sed deprehendi. Et imperator Constantinus ait: Iudex criminorum discutiens, nō ante sententiam proferat, q; ipse confiteatur, aut per innocentes testes conuincatur. Et beatus Eleutherius papa dicit: Nihil contra quēlibet accusatum absq; idoneo & legitimo accusatore fiat. Deus ipse cuius scientia non fallitur, priusq; iudicaret protoplastum, loquutus est il li, & confessionē criminis extorsit, idem iudicaturus ciuitates Sodomorū, ait: Descendam & uidebo utrum clamorē qui uenit ad me operū compleuerint, an nō est ita, ut sciam. Quod si mihi concedatur hæc respondendi facultas, ostendam me nihil unq; assertive scripsiſſe, cre
B dere,

dere, aut tenere, cuius cōtrarium afferit, credit
sentit, & tenet ecclesiaca tholica. Si scripta mea
non peruerantur, aut in peruersum sensum, &
contra mentē meam interpretentur, quod siue
in sc̄itia, siue malitia fiat, non debeo ego pœni
tentiam agere alienæ in sc̄itiæ, aut malitiæ, qñ
ostendere potero meliorē sensum. Nonne rex
Abimelech, quod accepit sibi Saram uxorem
Abrahæ, quia dixerat ille soror mea est, gra
uiter reprehensus est a deo, & non imputatur
scandalum hoc uitio proferentis Abrahæ, sed
præsummentis Abimelech, quia non fuerat scriu
tatus mentem uerborum Abrahæ? Quo exem
plo, Augustinus, ream linguam non facit, nisi
rea mens sit, & habetur in c. quæritur. xxxij.
qu.ij. Estq; Iurisconsultorum communis sen
tentia, non solum in his q̄ sunt de foro animæ,
sed etiam in his quæ sunt de quasi foro ani
mæ, credendum esse declaranti se, & uolunta
tem suam confitenti. Vnde Metiano authore,
lex promulgata est. In ambiguis orationibus,
maxime sententiam spectandum eius esse, qui
eas protulisset, præsertim in meliorem partem
ut res ualeat potius q̄ pereat. Et Vlpianus in li
bris digestorum de iudicijs, sic ait: Si quis in
tentione ambigua, uel oratione usus sit, id
quod ei melius est accipiendum est. Et genera
lis iurisperitorum sententia est, quod quando
actus aliquis potest dici ul'geri, eo modo, quo
dicens

discens uel gerens incidat in delictum uel poenam, & eo modo quo non incidat, debet semper interpretari ut non incidat. Et Hilarius ait, intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res sed rei est sermo subiectus. Et Occham scholasticus theologus, in suo dialogo, multis rationibus falsum ostendit, quod uulgo dicitur, uerba non ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu accipienda esse, concludens, quod in uerbis ambiguis & multiplicis intelligentiae, non sit recursum ad communem intelligentiam, sed potius ad intentionem loquentis. Fuit olim B. ille Dionysius Alexandri epus, Iulio pape, de Ariana haeresi delatus, quia filium dei dixisset creaturam, ille nec dictum negans, nec dogma defendens, sed mentem suam sinceram declarans, & a suspitione liberans, summabeniuentia & commendatione, ab ecclesiæ patribus receptus est, ædita insuper (per Athanasium) apologia, pro defensione eius contra detractores, docente non uerba, sed mente & sententiæ iudicandæ & explicandæ esse, ab ipso qui quid scripsiterit aut dixerit. Quis enim homin scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in ipso? Quid si nunc mihi concessum erit, ostendā nihil meorum hæreticū, aut impiū, aut scandalosum esse, aduersus ecclesiā dei, si recte aut cādide fuerit intellectū, & non hostiliter pruersum, atq; id far-

B. ij. sturus

Etur⁹ primū bona fide recitabo articulos, q̄s cōtinet libellus aduersarior̄, mihi a Mechlinien si senatu transmissus, supplicatiōe mea ad eundem clarissimum senatum nuper missa, hic etiam p̄posita. Deinde ad singula respōdebo, ne meo silentio, quasi culpe cōscientia, abuti possent nostri obtrectatores, numerisq; in marginē adiectis signabo, ad quę aduersarior̄ dicta q̄q; responsionis meæ uerba referantur, ostendamq; adiectis ad articulos marginem, breui bus scholijs, quis calumniarum artibus, utātur isti piarum aurium theologi.

CLARISSIMIS VIRIS DO-
mino præsidi & senatoribus Cæsarei
Parlamenti apud Mechliniam.

VONIAM LOVANI
enses aliquot rabini, ante annū
ferme cōgestos scholastico o-
dio, quosdam ex declamatiōe
mea (de incertitudine & Vani-
tate scientiar̄ & artium, atq; excellentia uerbi
dei) articulos produxerunt, quibus me clancu-
lum, & post terga, erroris, impietatis, scanda-
li, & forte etiam hæreſeos, Cæsareæ maiesta-
ti, & eiusdem priuato cōſilio, calumniati sunt.
Deinde uero, siue ueriti, iudicium eius cauſe si
bidec⁹ importaturum, siue satis illis uifum
sit, quod in exulcerati Cæſaris animo fictū de
me

me crimen insidet, prosequutionem articulo
rum illorum hactenus deferuerunt. Ego autem qui
neque famae meae crudelis, neque honoris mei p-
digus, nec innocetiae meae desertor esse, nec in-
jurioso nomine apud Cæsarem & quoscun-
que claros & probos viros censeri uolo nec
debeo, quum articulos illos in uestris mani-
bus iam per multos menses desertos, & ueluti
sepultos iacere tandem intellexisse, claritu-
dini uestræ supplico, & instanter peto, mihi ar-
ticulorum illorum dari transumptum, uestrumque il-
lis interponi decretum, paratus, si qua errata
sunt emendare, si qua perperam intellecta de-
clarare, meamque innocentiam & integritatem
ab impietatis crimen, & calumniantium iniur-
ia vindicare, quod ut iustum & æquum postu-
lo, ita uos illud mihi minime negaturos puto,
cæteraque mihi in omnibus iugiter percipiēdo.

SEQVNTVR ARTICVL

Louaniensium autentico transumpto,
sed absque ullo interposito sena-
tus decreto transmissi.

ASSertiones Agrippæ.

Ex quodam libro de Va-
nitate scientiarum,

I. Falso interpretan-
tur pro Declamatio-
ne Assertiones.

II. Malitiose detru-
cat titulum obscuran-
tes scopum totius de-
clamacionis.

B in Pri

III. Prima Assertion in fronte
declamationum post epistola
lam ad lectorē: Ego inquit,
ignari grammaticē, alijs generis persuasus ratio
pro genitio alius, le
gunt alijs, nib⁹, nil perniciosius, nil pe
stilentius hominum uitę, ani
marumq; salutē posse cōtin
gere arbitror q̄ ipsas artes
ipsasq; scientias.

III. Contra hanc assertionem
Argumentantur per uidetur B. Augustinus in lib
uerbum uidetur.
bris de doctrina christiana,
& in scriptis contra Cresco
nium grammaticum donati
stam.

V. Vbi uarie demonstrat at
Futilis argumētatio, tes liberales cui libet theolo
uel sic uel sic uel ne
scio.
go doctori aut esse necessari
as aut maxime cōducibiles.

VI. Sunt & ancillæ quas ipsa
Impertinens & detor
ta allegoria. dei sapientia ut uocarent ad
arcem misit Prover. 9.

VII. Qui igitur eas dampnat,
Fratralis orthogra
phia, uidelicet damp
nat cuim p. est is de quo Apostolus di
cit 1. Corin. 2. Animalis ho
mo

mo non percipit ea quæ sunt Impertinenter citat
spiritus dei.
Apostolum.

Vnde cautum est ut diuer
His locis constituantur magi
stri & doctores qui studia li
terarum artiumque liberali
um doceant.

His artibus declaratur sa
era scriptura & confundunt
haereses.

Vnde Sapiēs: Qui eluci
dant me, uitam æternam ha
bebunt.

Nō igitur apparet quō ni
hil scire sit fœlicissima uita Malitia dissimula
cum dicat Apostolus: Qui tio. i
ignorat ignorabitur. Et dñs
inquit: Propterea captiuus
ductus est popul⁹ meus, q̄a
non habuit scientiam.

¶ Alia assertio quæ loqui impudens mendaciū.
tur de scientiarum inuento
ribus in eadem declamatio
ne inquit.

B ifij Sunt

XII. Crassa igno-
rautia nesciūt distin-
guere bonitatem ope-
ratiuā ab essentiale.

Diuinatio per Quasi.

XIII. Futilis ap-
plicatio.

XIV. Imperti-
nens & in-
sufficiēs al-
legatio.

XV.

XVI. Ambiguum
uerbū in peiorē par-
tem accipiunt

XVII. Improbi-
tas in pote-
statē ecclesie scanda-
losa.

XVIII. Mendaci-
um malitiosum.

Sunt homines aliqui boni,
nihil tamen scientię ipsae bonitate
tis nihil ueritatis habebunt,
nisi quantum ab ipsis inuentori
bus mutuant uel acquirunt.

Quasi uellet innuere nullę
scientiam habere in se uerita-
tē, sed tamen mutuatā ab autho-
re.

Quod est contra philoso-
phum dicentē, scientiae sunt
de numero bonorum honorar-
biliū.

Et est contra c. Si quis ar-
tem. xxxvij. dist,

¶ Sequuntur aliæ proposi-
tiones piarum auriū offensiue.

Canones sacerdotes sub-
latis honestis nuptijs, turpi-
ter scortari compellunt.

Volens innuere in effectu
sacerdotes posse contrahere
nisi obstatet iuris dispositio-
nisi.

Cū tamen a morte Christi nō
est auditū sacerdotē duxisse
uxo

uxorē, nī si quod iam attem-
ptarunt homines plurimum
seducti.

In eodem fol. pag. 2. ha-
bet hanc propositionem:

Surrexit his temporibus XIX. Peruerse ac-
ex theologorum schola inui-
ctus hæreticus Lutherus. cipiuit.

Et sequitur qd ideo uos XX. More si sunt,
scire uolo, ne putetis nō eti-
am theologos esse lenones.

Et ibidem in fine conclu^r XXI. Reñciūt tro-
dens, quicunq; principes, iu pos & hyperboles
dices, & magistratus lupa-
naria fouent aut permittūt,
dicetur illis a dño illud psal-
mographi: Si uidebas furē.
&c.

Quasi permittētes seu to^r Diuinatio per Quasi
lerātes min^r malū, ad uitā
dū maius peccare censeātur
contra sententiā Augustini Turpi obsequio pa-
quē habetur xxxiij. q. ij. c. si trocinantur lupana-
qd uerius dī. Si facturus est ribus.
qd non licet, faciat adulterij-
um, & non homicidium,

B v Sic

XXII. Sic ergo permittitur mi-
Dignū patella oper- nus malitī ut evitetur maius,
culum. licet faciens non excusetur.

Alia propositio sub lite
ra d. fol. tertio.

XXIII. Mercatores & milites ue-
Malitiose dissimulan- rā p̄enitentiā agere nō p̄mit-
tes authorem, trans-
frūt in me quod est
Augustini.

XXIV. Alia p̄positio sub l̄ra F.
Deprauāt uerba mea Augustinus & Bernard.
& sensum, contra Christi sensum bella
permittunt.

XXV. Et Ch̄o repugnāte ordo
Deprauāt uerba mea militantium est in ecclesia.
& sententiam

Alia propositio sub lite
ra I. folio quarto.

XXVI. Habere imagines in tem-
Malitiose dissimulāt plis, non est absq; ydolatrie
quæ de his catholice uitio, siue periculo.
concludimus:

Ydolatrie p̄ ypsilon,
ea græci est uocabu-
lū, tam sciūt etiā græ-
ce magistri nostri

XXVII. Diabolus est author cu-
Supcilioſa morosita-
re fabellā & iocū tra-
hunc in calumniam.

Alia p̄positio sub l̄ra k.

Diabolus est author cu-
culle.

Alia p̄positio sub l̄ra R.
Me.

Moses, David, Ap̄li, Eu^r XXVIII.
angelistæ, prophetæ, hoīes
fuerūt, & a ueritate in q̄bus
dā defecerūt, & mēdaces in
quibusdam inuenti sunt.

Quasi innuat scripturā sa^r XXIX.
crā una cū alijs scientijs hu-
manis esse ambiguā incertā,
& periculo plenam, nisi ac-
cedat uerbum dei.

Afferens ulterius quod
uerbum dei nullas humanas
glossas.

Nec angelicas patit, sed XXXI.
scip̄sam exponit.

Detrahunt uerbo de
hanc impugnantes,

Detrahunt Apostole
huic contradicentes.

Contra h̄as assertiones XXXII.
uerbum Petri, 2. Pet. 1.

Non eī uoluntate huma-
na allata est aliqñ prophetia
sed spū sc̄tō inspirati locuti
sunt sancti dei hoīes. Itē pro-
phetia est interdum commi-
nationis & non euētus, sicut
erat de Iona apud Niniuitas

Sub-

Malitiose argumen-
tantur, & sycophan-
tæ sunt

Subintelligebatur enim hec
conditio : Si Niniuitæ non
parniterent, ut dicit glossa.
Quare nō oportet dicere p/
phetam mendacē, quia sem-
per est unus sensus uerus a
deo intellect⁹. In talibus em-
dictis subintelligitur semp,
nisi deus aliter disposuerit.

Alia propositio sub litera
R, fol, tertio.

XXXIII. Huic cō
tradicentes
imp̄ & bla
sphemi sunt.

Verbi dei scientiam nulla
philosophorum schola , nul-
la theologor̄e sorbona , nec
quorūcunq; gymnasia scho-
lasticorum nobis tradidere
sed solus d⁹ atq; Christus.

XXXIII. Huius
oppositum afferētes,
plane hæretici sunt.

Cui nihil addere licet ni-
hilq; detrahere.

XXXV. Qui huic
contradi-
cūt offen-
dūt in spi-
ritum san-
ctum.

Nulla patitur externa cō-
mentaria , nullas humanas
aut angelicas glossas.

Alia propositio sub litera
S, fol, tertio.

Nulla res Christianæ fit XXXVI.

dei , & religioni tam repugnat quam scientia , minus que se inuicem compatuntur.

Malitiose segregantur quæ accipi debent cōiunctim ad idem secundum dum idem simul & in eodem tempore.

Alia sub litera T, folio tertio.

Discedite ab humanarum traditionum nebulis. XXXVII.

Alia sub litera V, folio secundo.

Cæremonias exteriores
despicit Deus , nec uult coli actionibus corporalibus , & sensibilius operibus.

XXXVIII.

Malitiosa sycophantia uerba mea detruncant , & bene ac catholice dicta dissimulantur.

Quia , ut inquit , nihil est apud deum acceptum præter fidem , Contra illud Apoll: Si fidem habeam , ut mon tes transferam , charitatem autem non habeam , factus sum sicut æs sonans . &c. Charitas igitur excitat & p

XXXIX.

Mutilant uerba , pervertunt sententiam , & crimen falsi committunt.

Malitiose citant has scripturas , ut uidear illis contradixisse apud eos potissime qui nostra nō legerunt.

BSB
mouet ad corporales actiū
nes & sensibilia opera.

XL.
Diuinatio per
uidetur.

Falsa applicatio.

Viterius cōcludendo Va
nitatem scientiarum , uide
tur afferere quod scientiæ
capiunt finem in hoc seculo
cuius contrarium tener Hie
ronymus in prologodicēst
Discamus in terris quorum
scientia nobis perseveret in
cœlo .

XLI.
Cur mihi quoque
nō opitulatur ista di
stinctio : O malitiosi
sycophantæ.

Et quanquam dicit Eccle
siasticus : Vanitas uanita
tum & omnia uanitas , opor
tet intelligere sapientem in
terdum loqui ex sua perso
na , aliquādo eius personam
gerere , qui ea quæ in mun
do sunt attonit⁹ admiratur ,
interdum in persona stulto
rum , interdum in persona
prudentium .

XLII.
Fratrica elegantia:
Dampnat.

Quamuis igitur Ecclesia
sticus ostendat quæcunque
sunt in mundo uanitatē esse
non tamē om̄ia dampnat ,
uerum

Berum reprehendit consilia
bominum, qui in hoc mun-
do spem suam posuisse ui-
dentur.

Et quia author ipse afferit XLIII.
uersum in canem , ac quod Morositas plus quam
nullarum uirium sit ad bene stoica.
dicendum , scripsitq; uolu- Caveat ambulare si-
men cui titulum fecit de in- ne fuste qui a cane im-
certitudine & Vanitate scl- petitus est.
entiarum, sic etiam eius In-
dicio liber est famosus & cō Insolens presumptio
cumeliosus ac piarum aurū eius quod ignorat, ut
offensiuus. delicer quis in iure dī-
catur libellus famo-
sus.

Impudens mendacium: quum generalis ser-
mo, teste Hieronymo, ad nullius contumeli-
am pertinet.

HI C F I N I S A R T I C V
lorum, Fueruntque subsignati per
prothogrammateum per
lamentarij senatus
Lāberti Van
derez,

SCHORVS

TANcum ergo firmamentum isti continent articuli.

Vt quodcumque documentum illorum cedat
ritui.

Præstet dolus supplementum ueritatis defensioni.

HIC LIVES A STIGA

BSB

RESPON-

SIO CORN. AGRIPPÆ
ad prænarratos articulos.

I.

AECCINE SVNT IL,
læ propositiones, quæ manife-
stam habituræ sunt hæresim, im-
pietatem, blasphemiam, & scan-
dalum, quas magistri nostri Lo-
uanienses quasi hæreticas, impias, scandalos-
as, & piarum aurium offensiwas damnarunt.
Verum ego adduci uix possum, ut credā istas
propositiones, siue ut uocant articulos, totius
theologici collegij communi cōsensu editos,
sed suspicor in sc̄ns theologis per Busconum
aliquem poetastrum, cui fingere & mentiri in
professo est, aut per alium quempiam schola-
sticum parasitum consarcinatos, qui se se ex-
ercere uoluerit in hac harena sub theologorū
Louaniensium nomine. Non em tantum oc̄n
theologis illis fuisse crediderim, ut dignaren-
tur nostras nugas legisse, quin ipsa etiam ordi-
nis confusio, & frustulata detruncatio, ac fal-
sa applicatio, cum uerborum & sententiam de-
prauatione, ipsa etiam occultatio nominis isti-
us articulatoris, missaq; subscriptio, satis do-
cent, hos articulos proborum Theologorum

C mani.

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

manibus nō fuisse exceptos, quos nec ego tan-
ta grammaticæ inscitia teneri arbitror, ut de-
clamationem interpretarētur assertionē, qua-
re tam imperito articulatori, qui hanc in me ac-
cusationem instituit, antequā intelligeret hu-
ius caput negotij, pro responsione proponen-
dus esset aliquis uocabularius, ex quo discat
primum, quid significet declamatio. Est nam-
que declamationis proprium, inficto thema-
te, exercendorum studiorum gratia, citra ueri-
tatis statuendæ regulam, abrogata fide labore
rare. Qui enim declamationem scribere se p-
fitetur, hoc ipso sibi fidem abrogat, nec quic-
quam asserit, non etiam ea quæ uera & noto-
ria sunt, & quibus alias extra declamationem
credere, & assentiri teneretur, & de quibus am-
bigere nefas est. Vnde non puto tam iniquos
fore theologos, ut omnium illorum quæ de-
clamando diximus, aut scripsimus, rationes
ad theologorū rigorem exigere uelint, ni for-
te subscripterint his articulis, aliqui male au-
spicati ingenij uetuli theologi, qui iniuitate
temporum suorum, ab imperitis præceptoris-
bus delusi, amissis optimarum literarum studi-
is, per omnem ætatem in sordibus sophismati-
bus educati, infensi sunt his studijs, quæ ipsi
olim iuuenes non attigerunt, tam pertinaces
ueterum illorum sordium amatores, quos per
inde

THEOLOGISTAS LOVANIENS.

Inde ac si Lydia gleba essent, aut formicarum
in India auriferum opus, tam obstinata religione
coluit, ut offendat illos, etiam optimarum
rerum nouitas, ac præter propositiones & co-
rollaria, aliud non admittant, hi forte decrepi-
tis rationibus cæcutientes, declamationis titu-
lum, interpretati sunt pro concione ecclesiastica,
sicut olim fecit aduersus Erasmus, Louaniensis
academiæ procancellarius, Ioannes
Athensis, sed ille tandem doctus quid esset de-
clamatio, quæ eius qualitates, quæ condicio-
nes, quæ licentia, quæ libertas, errorem suum
fassus respuit, quod factum, non puto Louani-
enses theologos ignoraret, proinde quo ma-
ior est theologorū authoritas, hoc magis eti-
am oportebit illorum censuras esse candidas,
iustas, atq; ueras. Nam qui ad aliena scripta dī-
scutienda, non e quo iudicio, nō ueritatis amo-
re, non candido animo accedunt, uelintque ca-
lumniandi ansam capere, non dubiū, quin eti-
am Christo & Apostolis calumniam fruere
possint, neque uero magni artificij est, in alie-
no opere, quantumuis eruditio, quantumuis cir-
cumspecto, quantumuis pio & uero, reperire
q; aliqua calumniæ specie reprehendi possit.
Vtrūq; igit̄ indignissimū est, si debeā ego poe-
nā dare alienæ siue maliciæ, siue inscitiæ, qdq;
ego ab his, qui sine grāmatica theologi sunt,

C. ij. impi-

A P O L O G I A A D V E R S V S

impietatis reus postuler, propterea q̄ ipsi nō didicerunt quid latine significet declamatio, neq; uero æquum est, ut ego omnia illa quæ in declamatione sub quocunq; genere argumen ti, apparenti, uerisimili, iocoſo aut uiolēter eti am contorto, uel transumpto, dicta, uel quæſita, uel disputata sunt, ſic afferuisse iudicer, ut hæc mihi meo periculo defendenda ſint, aut mea ignominia retractanda, ad theologorum ſeria decreta. Certe liber declamationis noſtræ magno eruditorum applauſu exceptus, quorum plurimi etiam doctiſſimi & literatiſſi mi theologi, mihi & ſermone coram, & abſen tes per literas gratulati ſunt, nec unus quidem illorum me, aut impietatis, aut hæreſeos, aut ſcādali notauit, niſi forte immodicē cuiuſdam & imperterritæ dicendi libertatis. Quod ſi uitium eſt, mihi cum multis commune eſt, idque magnis & sanctis uiris, nec ſine illorum exemplo id feci, nec fateri uerebor hoc naturæ meę uitium, quod adulari nescius, locutus ſum alię cubi liberius q̄ forte expediebat delicatis My dæ auriculis. Multos fateor offendи, uerum di cens, plerisque curiosanīmis inquifitione factus ſum onerosus, & ſunt forte adhuc alię cauſae quæ me ſubijciunt inuidiæ, quas adhuc aut ignoro, aut ignorare uolo, in aliud tempus ex plicandas referuans, ſi dicere cogar, alias cela turus

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

turus haud segniter, ne nouaueritas, nouum
mihi odium pariat, tamen in ea semper opinione sum, q̄ impiam mentem, in scriptis meis
nullus inueniet: esto, sint multa quæ modera-
tius, quæ circumspectius, quæ eruditius tra-
ctari potuissent, sicut etiam a me alicubi nonni-
hil erratum, scio enim me hominem esse & la-
bi posse, semper tamen syncerus animus est, &
me catholicum esse profiteor, nec usq; adeo de
clamatoriæ licentiæ me indulsisse puto, quod
ab orthodoxa fide descivierim, aut meo lapsu
scandalum dederim ecclesiæ, neq; grauabor,
sic ubi erravi, magistrorum nostrorum subire
censuram, & ex eorum monitis, errorem me-
um corrigere, modo meminerint ipsi, se quo-
que homines esse, & labi posse iudicando, quē
admodum ego illis uideor lapsus in scribēdo.
Aequum igitur est ut ipsi me nunc uicissim au-
diant, permittantq; me eorum expendere sen-
tenciam.

I. I.

D Eclamationem nihil asserere iam dixi-
mus, & latius de hoc in quærela nostra
differuimus, unde licet false & calumniose af-
fertionum titulus istis articulis præponatur, &
ego me uno declamationis uocabulo ab his tu-
endis absoluere possem, libert tamen theologi
conomini hanc reuerentiam habere, & eorum

C iñ superci

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

supercilios morem gerere, nec recusabo hac in
parte serio respondere, & cum ipsa declama-
tione mea periclitari, exequarque quocunque
modo, calumniosorum articulorum ordinem,
sed prius mihi hoc unum cum illis expostulan-
dum est, q̄ declamationis meę titulum detrun-
tarunt, inquietes: ex quodam libro de Vanit-
ate scientiarum, omittentes alteram partem,
atque excellentia uerbi dei, ubi indicatur sco-
pus, & finis, & intentio, totius declamationis,
admonenturque lectores, scientias omnes in-
certas & uanas esse, si conferantur ad uerbum
dei, licet secundum se consideratæ, certæ sint
& utiles, sic homines iusti, ad dei iusticiam col-
lati negantur habere iusticiam, sic angeli pu-
rissimi, immundi dicuntur in conspectu domini,
cuiusmodi hyperboles multas frequenter
obuias habemus in authoribus, que simpliciter
positæ, non uidentur probandæ, tamen con-
donantur illis collatione aliorum, sicut condo-
natur Hieronymo, quod matrimonium dixer-
it malum, ad collationem uirginitatis, quam
gratiam si nunc etiam mihi cum sacris docto-
ribus largiantur, nihil erit in hoc titulo quod
criminari queat, sic namq; B. Thomas Aqui-
nas in quodlibetis disputat, in sacramento eu-
charistiae, corpus Christi potius representan-
dum fuisse, carnis pecudum, q̄ pane & uino

coq;

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

eo q̄ ille perfectius reþsentent id quod signifi
cant, sunt eius generis alia in eodē libro, quæ
blasphemia & scandalosa reprehendi possent,
nisi sanctus doctor librum illum quodlibetarꝝ
(hoc est latino uocabulo placitorꝝ) titulo præ
muniuisset, & hodie adhuc seruātur in plerisq;
academijs quodlibetarū feriæ, quibus cuiq; in
scholis disputare licet quod libet, p̄ter omnem
scādali aut impietatis imputationē, ubi etiam
stultissimæ & absurdissimæ quæstiones, sæpe
tractantur a grauissimis theologis, nā licet ibi
quod cuiq; libet loquatur, credere non est ne
cessē, in omnibus igitur q̄ scribuntur & dicun
tur, q̄rsum spectet mens scribentis dicentis ve
considerandum est, q̄ si feratur ad nullum per
uersitatis scopū, meretur simplex & recta au
thoris intentio, poscitq; publica utilitas, ut si
qua sint errata, etiam uel pauca pernicioſa ad
mixta, condonent authoris eruditioni, alijs ve
meritis, nec protinus trahātur ad calumniam,
sed ad rectum sensum melioribus interpreta
tionibus accommodent, aut cautionis notula
signentur. Leguntur pro orthodoxis Lactan
tius & Tertullianus, & pleriq; alijs, quos tamen
a rectitudine fidei catholicæ alicubi aberrasse
constat, leguntur cum reuerentia in Hierony
mo, q̄d damnata sunt in Tertulliano, legitur &
uenerat magister sententiag, non paucis locis

C iiii prola

BSB

APOLOGIA AD VERSVS

prolapsus, neq; tamen protinus damnatur in
pietatis & scandali. Diuus Augustinus & In-
nocentius pontifex atq; Zozimus, iudicarunt
infantes nō posse saluari, nisi post baptismum
accepissent Eucharistiam, docet Thomas in-
gressum relligionis eequari baptismu, idē cum
suis, docet neminem obligari ad subuenien-
dum proximo, nisi in extrema necessitate, ita
tamen ut liceat reposcere, cum ille ad pinguo-
rem fortunam prouectus fuerit, idem contra
Scotistas, & ferme omnes theologos, tenet q;
humanitati Christi per se sumptae, debeatur
adoratio latrīæ, & in tertio sententiarum di-
cit, q; cruci Christi in qua pependit, etiam ut
rei inanimatae, debeatur adoratio: dicit enim
alibi, q; imagini Christi, in quantum est ima-
go, debetur eadem reverentia, quæ debetur i-
psi Christo, quæ est adoratio latrīæ, eo quod
dicat Aristoteles libro de memoria & remini-
scientia, motum animæ in imaginem inquan-
tum imago, esse unum & eundem cum illo qui
est in rem. Adeo profecit doctor ille sanctus,
adiutorio male intellecti Aristotelis, cum ille
ibi loquatur de motu recordatiuo & conceptu
definitiuo, non de motu uoluntatis, siue iden-
tificatiuo: nō dissimile huic est Scoti commen-
tum, imagines uidelicet eadē adoratione ador-
andas, qua illi quos representat. Tradit idem
Scotus

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Scotus, non probari ex scripturis illum fidem articulum: Descēdit ad inferos, tradit Occhā ex scripturis non probari, quod ad operādum bona, opus sit diuina gratia, atq; isti doctores tam periculose opinantes, interim habentur catholici. Iam uero etiam nostro seculo dogmatisarunt Colonienses theologi, Aristotilem sic esse præcursum Christi in naturalibus, quemadmodum Ioannes baptista in gratiis, Iacobus Hochstratus in suo de inuocatione sanctorum libello, hæreticum pronunciavit ad scripturam configere: & alius quidam theologus palam concionari non erubuit, consuetudinem potius sequendam esse q̄ scripturam diuinam, adhuc prænominatus Hochstratus hæreticorum (ut uocant) magister, in opere suo contra Lutheranos, inquit in hæc uerba: Scimus enim consecratione super debita materia facta Christum esse in sacramento, nō autem quod sub hac uel illa determinata hostia Christus contineatur, quia ut subdit, hæreticum est fidem infallibilem & infusam ad talia particularia per certitudinem extendere, eademque ratione concludit, credendam esse remissionem peccatorum in generali, neminem autem in particulari sibi esse peccata dimissa, an non est hoc uere magistrū hæreticorū esse, uerstra hæc sunt & adhuc alios deposcitis igni.

C v Quoties

BSB

APOLOGIA ADVER-SVS

Quoties errasse constat scholaſticos theolo-
gos, iſtis ſuis præcocibus articulationibus, &
doctrinalibus damnationibus. Quot articu-
los uelut impios damnauit olim ſchola Pari-
enſis, quos hodie pro ueris & catholicis de-
fendit: eadem olim damnauit Occhanum pro
hæretico, & excōmunicatum proſcripsit aca-
demia, at ille hodie receptus inter doctiores
& acutiores orthodoxos: damnarunt poste-
rioribus annis Ioannem Picum Mirandulę co-
mitem, cuius conſuſiones hodie ab omnibus
uenerantur catholice, eadem his recētibus an-
nis determinauit, papam non poſſe diſpenſa-
re, ut frater ducat uxorem fratris mortui ſine
liberis, atque propterea matrimonium inter
Angliæ regem & Cesaris amitam, ueluti con-
tra ius naturale, & diuinum, indiſpensabile,
proinceſtuoſo, abominabili, & sacrilego adul-
terio damnarunt, magna Sorbonæ infamia.
Cū non multis annis ante pro Auguſtino Fur-
nario Ciui ac Patricio Genuensi determinaſ-
ſent oppoſitum. Censuit in ſua pro eodem di-
uortio determinatione ſchola Patauina, illa q̄
ſunt iuriſ diuini, non ſubeffe Romani Pontifi-
cis potestati, nec hunc in illis gerere uicē dei,
ſed ſolum ſuper ea quæ ſunt commiſſa iuriſdi-
ctioni hominum. Atq; tamen hic unus eſt arti-
culorum pro quo Lutherus damnatus eſt hæ-
reti

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Peticus. Dicite mihi o Louanienses & Colonienses magistri nostri, quem honorem reportatis contra Capnionē, nonne appensi instanter iustitię, inuenti estis minus habentes, quā uictoriam habuistis contra generosum comitem Hermannum Nuenarium, nonne calumnias uestras publice reuocare, & mendacia uestra fateri coacti estis, ipse & facto & iure notoriæ infames, ac omni ueritatis fide destituti, quid lucrati estis aduersus Erasmum Roterodamum, Fabrum Stapulensem, & Petrum Rauennatem, certe numeratis sunt dies uestrī, & dominus compleuit illos, uictoriæ uestræ cessauerunt, & scholæ uestræ conticuerunt, & splendor sophismatum obsoleuit, declinasti ad interitum plane perituri, quia iam nimum tollerauit mundus, insanibilem inscitiam uestram, iam nimirū cognouit fucos & technas uestras, ideo obsoleuerunt in uobis dignitatis insignia, & contumeliosum factum est nomen uestrum, quo gloriabamini nuncupari **M A G I S T R I N O S T R I**, nihil fidei uobis reliquum est, qui toties deprehensi estis probis uiris palam falsa obijcere, toties benedicta calumniari, toties non intellecta damnare, toties impegiſſe in manifestam ueritatem, & tanta nominis, famæ, honoris iactura, nondum facti estis sapientiores, propterea diuisum est

a quo

BSB

A P O L O G I A A D V E R S U S

auobis regnum uestrum, & datum est laicis, &
mulieribus, & idiotis, qui præcedunt uos in
intelligentia scripturarum, abscondit enim il-
lam deus a sapientibus & prudentibus uestris
& reuelauit illam paruulis suis. Nonne gene-
rosus dominus Gulielmus ab Isenbergk, licet
homo laicus, & nullis scholaisticis disciplinis
imbatus, occlusit ora theologorum Colonien-
sium, & ad deprecandum ulteriorem disputa-
tionem adegit? Sed & quis credidisset, theo-
logos in rebus fidei & conscientie, non solum
amore, odio, inuidia peruersti, sed nonnunquam
etiam flecti conuiujs, & muneribus abduci a
uero, nisi ipsi illius sceleris fidem fecissent in
Anglicani matrimonij damnatione, sed mo-
do reuertamur. Non tam rigide iudicandum
docet ecclesia, quæ quondam sub Gelasio pa-
pa dñjudicans scripta authorum, inter ceteros
de Eusebio Cæsariensi sic ait: Chronicon Eu-
sebij Cæsariensis, & eiusdem ecclesiasticæ hi-
storiæ libros, quamuis in primo narrationis
suæ libro tepuerit, & post in laubibus atq; ex-
cusatione Origenis scismati, unum scilicet se-
xtum librum conscripserit, propter horum ta-
men singularem noticiam, quæ ad instruc-
tiæ pertinet, usquequaq; non dicimus reiçi-
endos, ita nanq; recitat Gratianus in c. sancta
Romana xv. d. ad hunc modum, si & hodie
agerent

THEOLOGISTAS LOVANIEN,
agerēt theologi, & nō ex truncatis & frustula-
tis articulis, aut ex leuiter erratis, eruditis ui-
ris tot struerent calūnias, minus haberent tra-
gedię, nec metuere cogerentur scismaticos &
hæreticos, eos q̄s persecuti sunt adhuc catho-
licos & orthodoxos, quos cum neq; scismati-
ci neq; hæretici essent, ob eruditionis inuidia-
m, rixis & contentionibus expulerunt ab ec-
clesia, in castra scismaticorum & hæreticorum,
sic Tertullianum refert Hieronymus clericos
rū inuidia pulsum ecclesia, sic Chrysostomus,
sic Athanasius, uiri christianissimi, olim pro-
pulsi sunt, sic Arrius uir doctissimus, sic Ser-
gius monachus in ecclesiæ perniciem excitati
sunt, eisdem artibus hodie Lutheranum ma-
lum, ex modica scintilla in uastissimum incen-
dium excreuit, quod ab initio facile sedari po-
tuisset, si Lutherus tractatus fuisset aliquanto
ciuilius, quando non adhuc repugnaret Ro-
manæ ecclesiæ, sed quorūdam monachorum
indulgentiariorum intolerabili improbitati,
atq; quorundam prælatorū tyrannidi sese opa-
poneret, qui illum tandem aduersus hanc ex-
agitarunt, melius quietur, si per illos licuisset,
sed reuertar ad meum institutum.

I I I.

DICO igitur quam iste articulorum ex-
ceptor primam assertionem uocat, ne-
qua

BSB

A P O L O G I A A D V E R S V S

Quaquam esse assertionem , sed disputando^rum,inquirendorum,& persuadendorum thema,totiusque declamationis argumentum, exspectans diuersum,ab alio uel alio tempore declamari. Quod autem nō sit assertio, ipsa quæ sequuntur uerba palam faciunt, ubi aio: Ea autem modestia hanc sententiam meam a uobis accipi uolo, ut me nec alios uelle reprehendere, qui diuersum sentiunt, nec mihi aliquid arrogare insolētius putetis, in quibus uerbis prolam significo , me nequaquam omnia & singula quæ in ea declamatione dicuntur, uelle proueris afferere, & aduersus quę nulli liceat repugnare , sed me de illis per modum opinionis, cum patiētia oppositi, citra ueritatis regulam probabiliter uelle declamare. Non enim omnis qui dissentit disputando, protinus dānat, neque qui sibi nihil insolenter arrogat , aduersus diuersum sentiētes , protinus afferit, aut proinaciter defendit. Recēti ores theologi sexcentis locis dissident a dogmatibus ueterum, & interscipsos etiam contrarijs opinionibus depugnant, neque tamen sic sua afferunt, quod aduersariorum placita, ueluti blasphemia, & hæretica damnēt, præsertim in illis confictionum suarum thematibus, de quibus nihil in utramuis partem determinauit ecclesia .

III.

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

I I I I.

CVM igitur istud sit thema declamatio-
nis meæ, quod ego multis admodum ra-
tionibus, exemplis, & authoritatibus persua-
dere aggressus sum, si qui sunt qui illud impro-
bare uolunt, ipsorum erit meas argumentatio-
nes primum destruere, non meum crit de no-
uo causam dicere, nam dare instantiam nō est
soluere, sed obiecta oportet diluere. Cupe-
rem enim audire solutionem argumentorum
illorum, quæ ibidem adfero, atq; hic articula-
tores isti magis muti sunt q; pisces. Numerant
them a hoc inter damnabiles assertiones, nem-
pe detrahit lucro facultatis, quod timent ne o-
mnino arescat, si persuasa fuerit hæc proposi-
tio, rationes autem illius relinquunt omnino
intactas. At denuis iam assertionem esse, & li-
ceat mihi cum sophistis sophisticari, tūc dico,
esse propositionem indefinitam, ad cuius ueri-
tatem sufficit unam eius singularem esse uerā,
necq; enim negare poterunt, esse plerasq; artes
& Scientias animarum saluti nocuas, quod si
diserta logica sua, dicant mihi receptum apud
iurisperitos, indefinitam æquipollere uniuersali,
uerum fatebor, nisi non sit eadem ratio &
conditio om̄ium singularium sub illo uniuersali
cōprehensorum, qui at tunc indefinita non
æquipolleret uiuersali, sicut hoc declarat glossa
mag

BSB
A P O L O G I A A D V E R S V S
magna in.c.ut circa de electio.li, vi, &: Dinus
sub rubrica, de regu.iur.li, vi.

V.

S E D cum turpe sit theologis sine scriptu-
ra loqui, quas scripturarū machinas expu-
gnando huic themati (quam falso assertionem
uocant) admoueant, nunc discutiamus, ut ita
tandem manifesta fiant, illorum doctrina atque
que uoluntas, aiunt Augustinum demonstra-
re artes liberales cuilibet Theologo doctori,
aut esse necessarias, aut maxime conducibiles.
Memini ego Augustinum in principio ope-
ris sui aduersus Cresconium Donatistam, lon-
go sermone excusare grammaticam eloquen-
tiā, & dialecticam sibi a Cresconio obiectā,
ostendendo multis persuasionibus, si quis il-
lis recte utatur, non officere theologicæ ueri-
tati, conducere autem plurimum ad instruci-
onem, si quis rationum suarū argumenta cum
eleganter & ornate, tum recte & ordinate pro-
ponat. Idem etiam in doctrina Christiana di-
sputat, non autem ueluti fidei articulum statu-
it, a quo non liceat dissentire. Nam in libro se-
cundo de doctrina Christiana expresse dicit:
Absq; iactura non perspici gentilium dogma-
ta, nil i sanguine Christi tingantur, quin & ex-
periundi eiusmodi disciplinarum facultatem,
uix his largitur qui sciētia sacrarum literarum
sunt

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Tunt formati, & iam extra periculum positi, &
in opere contra academicos, palam fatetur, ue
rissimas philosophiae disciplinas, non esse phi
losophiam huius mundi, quam merito nostra
sacra detestatur, sed alterius intelligibilis, qua
excitatæ animæ, in se met ipsas redire & respi
cere patriam etiam sine disputatione possent.
Quomodo em̄ theologiam docuit Christus?
quomodo docuerunt apostoli? quomodo in
stituebātur theologi tempore martyrum? San
ctus Anthonius, sanctus Panutius, & plures
sancti anachoritæ, theologi fuerunt: item the
ologæ fuerunt, sancta Agnes, sancta Lucia,
sancta Anastasia, & plæræq; aliæ sanctæ uir
gines & fœminæ, tamen illas artes liberales, &
gentilem philosophiā non didicerunt, nec erat
tunc illa philosophica & contentiosa theolo
giæ traditio, quæ hodie in scholis recepta est,
tantum ergo abest, q; artes liberales necessariæ
sint ad theologiam, ut qui illis se crediderit, ue
rus theologus esse non poterit, in quem qui cu
pit euadere, oportet instructum esse ad pieta
tam, non ad contentionem, parere scripturis,
non fidere syllogismis, ignorare Aristotelem,
& scire Christum. Iam uero ex quo articulator
iste aduersum me argumentatur disiunctiue,
inquiens, aut necessarias, aut cōducibiles, non
potest me urgere nisi ad alteram eius partem,

D utq;

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

utq; liberum sit mihi utram uelim eligere. Concedam itaque, duntaxat esse conducibiles, sed necessarias cōst anter negabo, conducibiles autem, haud aliter, atque uenenum in theriaca, quod tamen in se est perniciosissimum, neque aliter de illis sentit Hieronymus, exponens il-
lud: Quomodo captiua ducenda est in coniu-
gem, atque ego in capite de scholaistica theo-
logia, quae est ex diuinis eloquij s & philoso-
phicis rationibus composita, fateor illam & ju-
dicio & intellectu plenam, & reuincendis hæ-
reticis non parum utilem, pr̄fertim ubi decre-
tis philosophiæ & dialecticis argutijs sic inni-
tunt, ut sint aliqua ingeniosa disputatione con-
stringendi, & tanquam Golias proprio gladio
iugulandi, cæterum nihil pertineant ad negoti-
um fidei catholice, neq; quod aduersus illos di-
citur, decet odiose pertrahere ad hæresim.

V I.

Qvas autem huc adducit ex prouerbijs ancillas, his ego oppono ex Genesi, eijce ancillam & filium eius foras, sed iam re- ceptum est apud theologos, argumenta & ra- tiones ex allegorijs deducta, non probare uel improbare aliquid necessario, & ego de illis di- cam paulo inferius.

V I I.

Proin

THEOLOGISTAS LOVANIENS.

Proinde ex his tam belle productis, infer
 iste articulator. Qui ergo eas damnat (pu
 tra artes liberales) is est, de quo Apostol. dicit:
Animalis homo non percipit ea quæ sunt spi
 ritus dei, cui ego r̄nde o uerbo Christi: Vade
 retro satanas, nō intelligis ea quæ sunt dei. An
 soli magistri nostri, & scholaſtici ſophiſtæ, ho
 mines ſunt, & ſpirituales, ceteri om̄es, ſtipites
 ſunt, aut fungi, aut aſini, quicunq; non ſapiūe
 quod iſpiſi ſapiunt. Paulus uocat animales ho
 mines, qui ducuntur humanis affectibus, unde
 Iacobus appellat animalem ſapientiam, q̄ tu
 met humanarum rationum & ſyllogiſmorum
 fiducia, carens ſpiritu dei, quales ſunt qui pro
 ſuo affectu citant, & torquent, & interprantur,
 & applicant ſcripturas, ex humanis ratiuncu
 lis, & philoſophia gentium, q̄rentes quæ ſua
 ſunt, non q̄ ſunt dei, non oēs ergo magiftri no
 stri, non oēs caputiati, & cucullati, ſpirituales
 ſunt, ſi uitiorē q̄rumlibet ḡne fœdati, ſuperba
 hypocriſi, infatiabili auaritia, impudenti calū
 nia, odio, ira, inuidia, & tecta cuculla luxuria,
 poſtergata imitatiōe Ch̄ri, affectiones ſequunt
 ur aniales, q̄ tacunq; licet contētioſa loq̄citatē
 p̄diti ſint, & humanaꝝ ſcientiaꝝ opinionibus
 inflati, ſed qui ad ſacras ſcripturas, etiā uitæ,
 mor̄, ac fidei r̄ones accōmodant. Nōne Aegy
 ptij cruditiſſimi & ſciētiſſimi erant in oīi ḡnē

D ij displi

BSB

A P O L O G I A A D V E R S V S

disciplinarum, & tamen in Deuteronomio dicit Moses, nō intellecta ab illis miracula, quæ in Aegypto facta sunt, & mari rubro, quia dominus non dedit eis cor intelligens opera sua, sic caro quia non suscipit uerbum dei, etiam non intelligit opera dei, quæ solus credit & admiratur, qui sentit spiritum Dei in se operantem. Vbi ergo didicit iste articulator, artes liberales? & si quæ reliquæ sunt humanæ artes & scientiæ, esse spiritus dei, quum aut omnes, aut plurimæ illarum sint effectus peccati, nisi enim peccasset Adam, aut nūquam aut frustra futuræ fuissent illæ artes atq; scientiæ, quæ ex carne atq; sanguine sunt humano studio, & terra diligentia conquisitæ, nō a spiritu dei influxæ, quæ etiam licet non raro aliquid recte & uere de diuinis differere queant, nullam tamen propterea merentur laudem diuinitatis. Nonne confessio Nathanaël, similis erat confessioni Petri, dum diceret Nathanaël ad Christum: Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israël, & Petrus dixisset: Tu es Christus filius dei uiui, tamen solo Petro dicitur a Christo: Beatus es quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est, Nathanaël autem redargutus est, sicut hæc dilucide declarat Chrysostomus, Homelia quinquagesima quinta super Matth, Animalis igitur homo est, omnis qui

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

qui ex carne, & sanguine, & uoluntate uiri, natus licet in animam uiuentem, nondum tamen regeneratus ex deo, dc si filius factus est, nec accepit inhabitantem in se spiritum dei. Hæc autem quæ ad scientias attinent, ut intelligantur etiam ab eis, qui in theologica palestra nō sunt admodum exercitati, paucis uerbis explicabimus, dicentes, duplex esse scientiarum genus, unum quod ex principijs naturali intelligentiae notis eruitur, ut sunt Arithmeticæ & Geometria, siue quod ex præcedentis scientiæ principijs dimanat, ut Musica & optica ex arithmeticæ & geometria, & illæ a Peripateticis proprie dicuntur scientiæ, ad quarum perceptionem opinabilia phantasmata opitulatur, quæ in sensu incipiunt, atq; ea semper fuit omnium ætatum unanimis scholasticorum sententia, ut humano intellectu nō capiantur, que prius in hominis sensu non fuerunt. Quæ igitur intellectus non capit, de his neq; ratio, neque illius discursus quicquam discernere, aut iudicare potest, quæ ergo sensum omnino effugiunt, de his nulla potest esse proprie dicta scientia, quæ autem sensu percipiuntur, infra scientiam sunt, sic quæ nec sensuum apprehensu, nec rationis discursu, ne logici artificij argumentis acquiruntur, sed nobiliori quadam noticia, a mentis lumine supernæ illabuntur,

D in hæc

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

hæc longe certiora & solidiora supra propria dictam scientiam sunt. Nam quum a natura profus & ab omni materia & motu sint essentia liter absolute, nulla erit eorum proprietas scientia, sed alius generis, firmior & ualidior noticia, cuius possessio, ut fatetur Aristoteles, uidetur magis diuinitus illabi, q̄ humatus acquiri, unde etiam in resolutionum posteriorum libro dicit, immediatorum scientiam indemonstrabilem esse, & beatus Athanasius libro tertio contra Arrianos ait: Simplicitatis fides meliore est q̄ curiositatis persuasiva ratio. Idem in opere contra Gr̄ecos inquit: Ipsa quidem de cultu diuino, & de uniuersorū ueritate cognitio, non tam instituta ab hominibus doctrina eget, sed a superis habet notarium suum, & Gregorius Nazianzenus libro secundo, theologiæ ait. Non comprehensibile fore humano discursui diuinum, neq; torum quid contingit imaginari, & Lucius Aurelius commodus, in oratione pro christianis, coram Marco Aurelio Antonino habitæ, ostendit, de diuinis dogmatibus, non eisdem argumentis quibus de humanis artibus posse persuaderi. Est enim (ut ait Iob) deus magnus, uincens omnem scientiam nostram. Cognitio igitur supernaturalium & diuinorum, ab inerrabili mente pendet, nō ex ratione, quæ potest errare, quæ

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

ut idem fatetur Aristoteles, non minus falsum suscipit q̄ opinio, his ita prænarratis dico scientiam omnem, de qua ego in Declamatione mea loquor, & quam Aristoteles propriæ dicit scientiam, scilicet habitum cōclusionis per demonstrationē acquisitum, esse animalem, carnalem, & erroris admissiūam, quæ non potest comprehendere, quæ sunt spiritus dei. Scientia autem de qua in alligatis per articulatorem scripturis agitur, esse alijs generis scientiam, uidelicet spiritualē & a deo influxam, de qua alibi ait Ecclesiasticus: Fons sapientiæ uerbum dei in excelsis, & ingressus illius mandata eterna, q̄ ipsa etiam duplex est, una cōtemplativa, in qua lumen spūs sancti, cadens super intellectum n̄m, moneat liberam credendi uoluntatem, & hæc est cuius ueritas sola est ab auctoritate reuelantis, & in qua nullus dominatur syllogismus, & hæc dicitur sapiētia, & domina, & sponsa. Altera est scientia actualis, quæ & actiua, siue practica, siue scientia mandatorum dicitur, & ipsa quidem uia est ad spiritualis scientiæ lumen, per emendationis gratiam, & opera charitatis, promouens intellectum, sicut scriptum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt, & ista bona opera, & uirtutes morales, & purgatoriæ, sunt illæ ancillæ, De quibus loquitur Salomon, in loco ab

D iiiij articu

BSB

A P O L O G I A · A D V E R S V S

articulatore citato, non illæ scientiæ carnales & mundanæ, quæ in eodem loco designantur per mulierem stultam & clamofam, cuius conuiuæ sunt in inferno, de quibus scientijs dictū est per Apostolum. In multa sciētia multa indignatio, & quod scientia inflat. Et alibi per Elaiam : Scientia tua, & sapientia tua, ea ipsa decepit te, & Ecclesiasticus ait, qui addit scientiam, addit dolorem, & Hieremias ait: Stultus factus est omnis homo a scientia, nihil siquidem ad fœlicitatem consequendam pertinet, (ut ait Augusti. in Enchiridio) scire quæ in nature sīnu occultantur, causas corporalium motionum, unde tremor terris, qua uī maria altatumescant obīcibus ruptis rursusque in seipsa residant. Quod si causæ corporalium motionū noscendæ nobis essent, nullas magis nosse, q[uod] nostrę ualetudinis deberemus, quia ueroeis ignoratis, medicos quærimus. Quis non uideat, reliqua quæ de secretis cœli & terræ nos latent, quantapatientia sint nescienda, huc accedit etiā allegoria Iacob, qui ex ancillis & uxorisibus genuit populum dei, nec adulteratur in ancillis, quia sponte illas obtulerunt uxores, dummodo ipsæ susciperent proles ex ancillis, ita etiam si in rebus creatis speculandis, & inquirendis delectatur homo, non peccat, mōtiū adirigat in deū, & incius contēplationem.

Scio

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

V I I I.

Scio in primitiua ecclesia institutas fuisse Christianas scholas, in quibus utriusque sexus iuuentus, non in humanis artibus, quæ in prophanis academijs tradebantur, sed in fidei disciplina erudiebatur a senioribus ecclesiae, ex quibus scholis deinde tot sacerdotum collegia, tot monachorum monasteria, tot fratum sodalitia, saluberrima fœcunditate pullularunt, quæ nobis priscis illis temporibus, tot sanctissimos pariter & doctissimos theologos acerrimosque fidei propugnatores dederunt, qui non in dialecticis contentionibus, & scientiis mundanis incumbebant, sed in doctrina spiritus, & ostensione uirtutis, ut dñ prope putarentur ubi autem posterioribus temporibus, collegiorum praesides, & monasteriorum abbates, aucti opibus, ocio tenebant, & cura temporalium distraherentur a ueteri instituto, cautum est a Romanis pontificibus in suis decretalibus, de magistris in celebribus ecclesiarum collegijs conducendis. Verum nō qui poëtarum fabulas, aut Aristotelis contentiosos syllogismos, & mathematicos labyrinthos, & que prophanarum academiarum professiones sunt doceant, sed qui grammaticam & linguas doceant, Hebraicam, Græcam, Latinam, Arabicam, Chaldaicam, quod condu-

D vanc

APOLOGIA ADVERSUS

cānt ad intelligentiam scripturarum, & plus q̄
omnes reliquæ artes & scientiæ, & in Decretis
distinct. ix. recitantur Augustini uerba, ut ue-
terum librorum fides de Hebræis uolumini-
bus examinanda est, ita nouorum ueritas grę-
ti sermonis normam desiderat, hinc Augusti
nus contra Cresconium Donatistam, iam per
articulatorem superius citatum, sese excusans
ostendit, sermonis elegantiam, & grammati-
cæ noticiam, rectamque rationandi discipli-
nam, posse plurimum conferre, atque tamen
hunc eloquentiæ ornatum, hancq; linguarum
peritiā, hodie scholastici theologi iunctis pha-
langibus tanto odio persequuntur, uteas ue-
luti omnium schismatum & hæresum caussas,
ab omni loco exterminari uelint, nec eloquen-
tiam, nec quicquam elegantis disciplinæ pati
possunt, introductis uice illarū rixosis sophi-
smatibus, nec se ullo modo nisi euersis bonis li-
teris fore incolumes putant, & quum non ad-
mittatur ad theologiam, qui ignorat parua lo-
gicalia, admittitur qui nescit grammaticam,
quā si iste articulator didicisset, non fuisset in-
terpretatus pro declamatione assertionem.

I X.

QUOD autem per artes liberales decla-
ratur scripture, & confundantur hæ-
reses, hoc ego nunc primum cedoctus, hacte-
nus

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Nus nesciui, fateorq; hanc meam profundam
dormitantiam, fateor ingenij mei tarditatem,
qui hoc non sum assequutus. Heu me ter infeli-
cem, qui credidi sacram scripturam a nullis hu-
manis disciplinis accipere lumen, sed ipsam
ceteras omnes illuminare, dijudicare, & discer-
nere, putauique hæreses suum robur, & fun-
damentum, habere in scientijs humanis, quod
ego per totam illam Declamationem meam,
multiplicibus argumentis, rationibus, autho-
ritatibus, testimonijis, exemplis, demonstrare
conatus sum. Nam Hieronymus in psalmum
centesimum scribens, syllogisandi artem, the-
ologiæ applicatam, comparat plagiis Aegy-
pti, & in psalmum cxliij. interpretatur diale-
cticam esse illam latam viam que dicit ad mor-
tē, & ad Damasum ait de Hebraicis disputan-
tem, non decet Aristotelis argumenta conqui-
rere, quin & legi Ambrosium Letanijs addi-
disse, ad dialecticis, libera nos dñe. Nam garru-
la logica, theologiæ plus obest, q; confert. His
& similium authoritatibus persuasus, putaui-
no posse fidei christiane robur, atq; lumen, ali-
unde pendere, quam ab ipso uerbo dei, & Iesu
Christi, qui est gladius spiritus, & gladius oris
domini, quo solo confunduntur hæreses & in-
terficitur homo peccati.

Verum

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

X.

VErum doctores scholaſtici , ſuper pri-
mum ſententiārum ſcribentes, ubi tra-
ctant eam quæſtionē, an theologia ſit ſui gra-
tia, & an cæteræ ſcientiæ ad eam ordinentur,
communiter concludunt, illam ſui cauſa eſſe,
& ad nullam ſcientiam extērnam cōſtitutam,
ſed cæterā omnia ſcientiarum genera , ſic ad
eām ſtatuta , ut ipta ſit dominatrix, & rectrix
omnium , non quod ipta a cæteris instruatur,
aut elucidetur , egeatq; illarum miſiſterio, &
Augustinus libro ſecundo , capite trigesimo
primo contra Cresconium grammaticum, diſ-
ſerit de ſcripturis ſacris, quas ecclesiæ Canon
complectitur, omnino non licere iudicare per
humanas ſcientias , ſed ſecundum eas de cæ-
teris literis & fidelium & infidelium iudican-
dum, quod malitioſe diſſimulauit articulator,
qui Augustinum contra Cresconium hic pro-
fe citauit, nunc ſi id preſtare poſſunt artes libe-
rales, ut per illas elucidetur ſcriptura , & con-
fundantur hærefes, longe ego aberraui a ſco-
po, in ea hucusq; opinione uersatus , hanc eſſe
unam theologiæ peftem, ex humanis dogma-
tibus interpretari diuina, uixque aliter ſentire
potuifsem, ni iſte articulator me reuocaret, or-
ſtendens etiam ſapientis & Apoſtoli teſtimoi-
nijs, qd artes liberales, quia elucidant ſcriptu-
ram,

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

ram, uitā æternā habebunt, & qui eas ignorat
ignorabitur, quodque propterea captiuus du-
ctus est populus, quia non habuit illarum sci-
entiam. An non suaue quippiam est adeo esse
diuitem scripturarum, quis non miretur sapi-
entiam Louaniensium theologorum, quis tot
ac tantis scripturarum testimonij, tam appo-
sitæ citatis, non reuinceretur hæreseos, & ad
palinodiam adigeretur. Pudet me uere meo-
rum lapsuum, qui hacten⁹ nesciucrim eiusmo-
di dogmata, certe non habeo quod ad hæc re-
spondeam, quia nihil in illis habetur responso-
dignum, quæ & lectiōe sunt indigna, sed spe-
rabat iste articulator, solis barbaris & ignauis
cerebellis loqui, non discreturis, quid ueri in
rebus, & quid falsi sit, atque ideo sibi licere o-
mnia. Dico igitur q̄ intellectum sacrarum lite-
rarum pendere atq; colligi ex artibus liberali-
bus, nisi grāmaticam intelligamus accipi, er-
ror est, nec ostendi potest aliquis, qui scriptu-
ram sacram per Dialecticam & artes libera-
les sit interpretatus, quodque id illi licuerit,
quod qui facere præsumperit, quemadmo-
dum asina Balaam sonabit, & loquetur, igno-
rans quid dicat, nihil enim commercij christi-
anæ fidei, cum artibus prophanis, nihil diale-
ticis argutijs, cum diuinæ sapientiæ mysteri-
is. Christus illa docet, non Aristoteles, gratia
hæc

A P O L O G I A A D V E R S V S

hæc largitur, non rationatio, afflatus illa præstat, non syllogismus, non a logicis cōsequentijs nomen habet theologus, sed a diuinis oraculis, ab ipso inquam uerbo dei. Ad scripturas autem contra me citatas, dico articulatorem esse hæreticum, siquidem hæreticus est, quicunq; aliter scripturam intelligit, q; sensus spiritus sancti efflagitat, ut habetur xxiiij. que. iij. hæresis secundum Hieronymum, atque est reuera hæreticum, sacram scripturam obstinata ad hæreticum sensum detorquere, & non bona fide citare.

X I:

ITa ne tandem corruit, uetus illud & Græcanicum prouerbium: Nihil scire fœlicissima uita, quod si a me repertum esset, erat fortasse, quod infelix articulator iste contra me succenseret, sed quum uidear illius patrociniū suscepisse, quia posui illud in præliminari pagina declamationis meæ, experiar si forte commodiore interpretatione, potero illud, aut tueri, aut excusare. Nec uero hic ingrediar disputationem illam profundissimam, de nihilo ex quo cuncta creata sunt adeo, cuius scientia proculdubio fœlicissima est, sed obsequentes articulatoris hebetudini, ignorantiam tuebitur, facit igitur pro illo, in primis quod ait alicu-

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

alicubi Augustin. Deum uidelicet potius igno-
rantia quam scientia attingi. Atque quae modo ma-
ior felicitas, quam attingere deum? Hinc Dionysius
ad Caium, ignorantiam perfectissimam sci-
entiam uocat, & de ipsa ignorandi scientia, pas-
sim in multis locis mentionem facit. Et Philo
Hebræus in quæstionibus super Genesim ait:
Finis scientiæ indeo reconditus est, quem etiam
testem anima uocat cum pura conscientia
confiteretur suam ignorantiam, sola enim nouit
anima, quia nihil nōuit firmiter. Non est ergo
gouera & perfecta scientia (ut ait Nicolaus de
Cusa) qua quis credit se scire, quod scire ne-
quit, sed ubi scire est se non posse scire. Non
ne cæcus aliquis audiens quempiam de Solis
claritudine quanta sit, multa docētem, arbitra-
bitur, per hæc ipsa quæ audierit, habere se ali-
quam solaris luminis scientiam, quod tamen
ignorat, quia lux solo uisu attingitur, uidens
autem, quum uiderit claritatem solis uisum su-
perare, fatetur se illam penitus ignorare, ha-
betque cum luminis illius experientia, etiam
ignorantiae suæ scientiam. Cæcus uero, neque
ignorantiae scientiam habet, neque ullam il-
lius quod se scire putat experientiam, sic multi
philosophi & magistri humanis scientijs cla-
ri, sed oculo mentis cæci, & suæ cæcitatis sci-
entiam non habentes, putantes se uidere, ob-
durantur.

BSB

A P O L O G I A A D V E R S V S

durantur in assertionibus suis . Sic multi qui se theologos dicunt, cum habent scripturam, in qua ueluti in agro absconditus est thesaurus regni dei, ex sola agri possessione, se se diuites putant, & scripturarum prodigi, quæcunq; in patribus alicubi legerunt, ad suas opiniones illustrandas, pro lapidibus præciosis (tanquam de thesauris suis noua & uetera) sine iudicio producunt, putantes se statuere articulos fidei, quum longissime nonnunquam aberret a scopo ueritatis . Qui autem uidet sibi thesaurum agri manere absconditum ab oculis suis, in hoc sapientiore est cæteris, quia scit se pauperem qd illi ignorant, unde Algazel in sua methaphysica ait : Quisquis per probationem necessario cognoscit, & apprehendit impossibilitatem suam, ipse sui est cognitor, & apprehensor, quoniam apprehendit scire ipsum a nullo posse comprehendendi, & hæc est fœlicissima illa ignorantia, quæ longissime superexcilit omnem humanam scientiam, quam professus mihi uitetur Cotta apud Ciceronem, omnibus fere, inquietens, in rebus quid non sit q; quid sit dixerо, & sacer ille Dionysius ait: tutiores circa deum esse negationes q; affirmaciones, quod etiam diuus ille Plato in Parmenide in primis obseruat, & in epistola ad Dionysium regem seruari iubet, denique de hac ignorandi scientia, multi

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

multi sancti & mystici theologi , editis libris
profunde locuti sunt, in primis beat⁹ ille Dio-
nysius Areopagita, item Marius Victorinus
ad candidum Arrianum , Item Theodotus in
eo libro, quem inscripsit clauem philosopho-
rum. Item Ioannes Scotigena in tomis para-
phraseos, & Ioannes Mosbacēsis, in commen-
tarījs Proculi. Item Maximus monachus, Hu-
go de sancto Victore , Robertus Linconien-
sis, & prēnominatus Scotigena, commentato-
res in mysticam theologiam beati Dionysij su-
pra dicti. Ex recentioribus uero, Nicolaus de
Cusa cardinalis , de hac doctissimum librum
conscriptis, quem de docta ignorantia intitu-
lauit, tum etiam in alijs plāerisque suis opuscu-
lis, de eadem commeminit. Sed condonemus
huic articulatori, suam, non doctam, sed cras-
sam ignorantia, qui pauca legit, & minus que
legit intelligit, & ut sine iudicio patrum autho-
ritates deuorauit , ita incoetas , & indigestas,
hic illas contra me euomuit, & impotenter de-
prauando detorsit , ad firmādam calumniam
cui se addicauit, qui quum sit iam doct⁹ igno-
rantiæ incapax, melius imposuisset ori suo si-
lentium, & quod intelligere nequit, admirare
et potius q̄ morderet.

X I I.

E Nunc

APOLOGIA ADVERSVS

NVnc ad secundam assertionem mihi respondendum est, quæ quum de rigore sermonis nullum contineat errorem, addiuit ille argutulus articulator sensum, quē impugnet, inquiens: Quasi uellet innuere, &c. nec aliam scripturam contra me producit, præter Aristotelem, &c. si quis artem. xxxviij. d. in quibus cardinem iudicioriæ locat, ac si obligarent, nos tamquam articuli fidei. Hic ego primo respondeo, q[uod] ad reuincendum aliquem h[ab]et relesos, aut impietatis, non ualeat argumentum aquasi, sed ut inquit Hieronym. ad Ctesiphon tem, quod a nobis asseritur, sacrarum scripturarum testimonij s[ecundu]m afferendum est, in quibus quotidie credentibus loquitur deus. Idem psalmo xcviij. ait: Omne quod loquimur, debemus affirmare ex scripturis sanctis. Et in epistolam ad Titum dicit, sine autoritate scripture, garrulitas non habet locum, quia ut inquit super xxiiij. ca. Matt. quod de scripturis non habet autoritatem, eadem facilitate conteneritur qua probatur. Hinc Origenes super Hieremiam homelia prima: Necesse est (inquit) nobis scripturas sanctas in testimoniū uocare, sensus quippe nostri, & enarrationes, sine his testibus, non habet fidem. Deinde scire cupit an hæreticus est, qui contradicit Aristoteli, aut non credit illius somnijs, An periculum est, subuer

sam

THEOLOGISTAS LOVANIENS.

Sam iri religionem christianam, si quis alicui
bi dissentiat ab Aristotele, aut Gratiano, quin
secundum Speculatorem, Ioan. And. Panor.
Feli. Paul. de Cast. & cæteros iuris consultos.
Gratianus nūquam habuit authoritatem quæ
libet canonisandi, atq; ipse Scotus, bonis rati
onibus motus, dicit sibi non esse manifestum,
q; canones per Gratianum collecti, omnes ob
stringant, ego hoc dico, & firmiter assero, nō
ualere consequentiam, hęc propositio siue af
fertio est contradicta Aristotelis, aut etiā Au
gustini, aut Gratiani, aut contra alium quem
uis doctorem ecclesiæ, ergo est hæretica, im
pia, aut scandalosa. Hæreticus nemo pronun
ciādus est, nisi qui apostolicis authoritatibus,
erroris cōtra fidem & ecclesiam publice cōvi
ctus, mutare noluerit insana dogmata. Quod
si quis etiam haberet erroneam opinionem,
de rebus fidei, adhuc per ecclesiam non deter
minatis, modo in uoluntate eius nulla sit ma
cula, ille nec peccat mortaliter, nec dicendus
est hæreticus.

X I I I.

Si calumniandi passio, non incessisset hunc
articulatorē, intelligere poterat, me loqui
de bonitate operatiua, quę est habitus uolunta
tis, siue uoluntas confirmata consuetudine, in
E ī ope

A P O L O G I A A D V E R S V S

operandis bonis, ad quam bonitatem parum aut nihil scientiae operantur, quod ipse uerum fatetur Aristoteles, inquiens, scire parum aut nihil operatur ad uirtutem, siquidem in humana anima, uoluntas Imperatoris uicem gerit, cui subsunt & parent omnia. Scientiae uero, & artes, atq; memoria, ceteraeque apprehensiuae uirtutes, consiliariorum uice funguntur, utilitates & pericula præmonstrantes, nunciantibus sensibus, ceterisq; uiribus exequentibus. Manifestum enim est, quod ut res uel bene uel male administretur, totum hoc a bonitate uel malitia imperatoris illius (uoluntatis inquam) pendere. Nam tollatur ab homine bonitas uoluntatis etiam datis & positis illi omnibus scientijs, malus homo dicetur, adsit bonitas uoluntatis, etiam ablatis reliquis omnibus, homo bonus erit. Quod autem ad ueritatem attinet Petrus Apostolus nō aliter probat fidei ueritatem, q; ex doctoris certitudine. Cur non idem licebit de scientijs? & hanc fuisse intentionem meam, facile intelligere potuisset, si iste Aristotelicus theologus, Magistrorum nostrorum parasitus, amaret ueritatem, & integrum declamationem meam attente legisset. Oportet enim qui scribentis in re aliqua mentem inuestigare uelit, ut omnia attente legat, & in unam conformem sententiam conferat.

facile

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Facile enim est ex truncatis scripturis, aliquid reperire, quod offendat.

X I I I I.

VERVM minime hac in re me refellere quibus, sed cōnectere nugas frustra conari, quum allegatus per te canon, duntaxat benedicendi & rationandi disciplinas se non improbare dicat, cæteras artes liberales dicat non esse scientias pietatis, esse autem scientias pietatis, nosse legere scripturas, & intelligere prophetas, euangelio credere, apostolos non ignorare. Et ibidem in c. ideo prohibetur, interpretatur ex uerbis Isidori, illud Apostoli: *Qui ignorat ignorabitur, quod de eo intelligendum sit, qui noluit intelligere ut bene ageret.* Deniq; tota illa distinctio, cum sequenti, plus aduersatur huic articulatori, q; patrocina tur. Hæc est illa ignorantia, propter quam captiuus ductus est populus, sic enim prosequitur hunc sermonem propheta, inquiens: Abiecerunt enim legem domini exercitum, & sermonem sancti Israël blasphemauerunt, propterea iratus est furor domini in populum suum, non exprobratur illis ignorantia artium liberalium, & philosophiæ, sed ignorantia legis, & sermonum domini, ipsius inquam uerbi dei.

X V.

E iij Post

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

POST hæc scientificus articulator, plenus aurarum buccis, colligit magnā congeriem aliarum propositionum, quas omnes uno nomine damnandas, eodemq; uase simul in barathrū detrudendas censet, uocans eas piarum aurium offensiucas, ex quo probabiliter coniūcio, priores illas, q; bus iam respōdimus, cēseri ab illo hæreticas, & blasphemias, quum ea sit doctrinalis inquisitiōis scholastica consuetudo. Primo hæreticas, & schismatiscas, deinde scandalosas, & piarum aurium offensiucas, per ordinem locare. Nunc ergo propositiones illas, quibus tā impie pias, aliquorum arcadicorum theologorum aures offendit, examinemus, si prius illos admonuero, ut caueant, ne quando dum putant in meis scriptis offendit, sibj̄p̄sis temere iudicando offendiculi sint authores.

X V I.

HARVM prima habet, Canones sacerdotes sublatis honestis nuptijs turpiter scortari compellunt. Hic puto offendit uerbū compellunt, quod iste articulator in peiorem partem interpretatur, ac si dixisset: Canones præcipere scortationem, siue illius esse causam, quum hoc uerbum compellunt, eo loci positum sit occasionaliter in subiecto, nō casaliter in efficiente, aut si malint dicam logico more

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

more, occasionaliter in prædicato, non causa,
liter in subiecto, nec id citra cōsuetudinem la
tini sermonis, etiā Icholaisticis theologis usita
tū, ut quū afferunt deū esse occasionē mali, sed
esse causam mali negant, neque aliud sonat hic
compellunt, quam incontinentes & urentes sa
cerdotes, matrimonio iungi non permittunt.
Loquor enim non de castis sacerdotibus, sed
de concubinarīs, & turpiter uiuentibus, quo
rum ubique nunc & publica, & magna admo
dum, turba est, quos melius esset habere uxo
res, quam tam impuro cœlibatu tenere publi
cas concubinas, connuentibus ad hæc aliqui
bus Pontificibus, & Episcopis, & accepto in
singulos annos nummo aureo, ista permitten
tibus, nec deest huic turpitudini canonici iuris
privilegium, quo statuitur concubinam sacer
dotis gaudere emunitate, & esse de foro eccl
siæ, ne a seculari iudice conueniri possit, ut ha
betur in c. si concubinæ de sen. exc. & docto
res communiter tenent.

X V I I.

ATq; ad hanc propositionem, rursus in
felix articulator iste, temere obstrepēs,
diuinat sensum, quē sibi statuit impugnare, dū
inq; uolēs innuere, &c. Huc ergo seqmini dul
E iij cem

APOLOGIA ADVERSVS

cem parentem porci, sed liceat nunc etiam mihi contra diuinare, quid hoc loci sentiat ipse. Nonne q̄ cœlibatus sacerdotum sit de iure diuino, ita, ut nihil possit in illo humani iuris dispositio immutare, atq; hoc est falsissimum, & potestati ecclesiæ derogatum, ac scandalosum. Quum cœlibatus sacerdotum, plane sit iuris humani, siue positivi, qui per p̄tificem, uel concilium, pro ratione temporum, locorum, personarum, seu alia quavis graui, seu rationabili caussa, potest remitti, mutari, uel omnino tolli. Quinimo, Pium secundum, Romanum Pontificem, olim dixisse constat, ob graues caussas, eruptas sacerdotibus uxores, sed ob grauiores, illis fore reddendas.

X V I I I.

QVOD autem dicit, a morte Christi nullum sacerdotem duxisse uxorem, illa sunt adulantis & formidolosi sophistæ deliramenta, quibus tota primitiua ecclesia, multaque Romanorum Pontificum diplomata reclamat. Quod si Chistus & apostoli uetusserent sacerdotibus matrimonium, non receperisset illa primitiua Ecclesia, nec indulsisserent illa pontifices, quum lex euāgelica, nec reñci posset, nec relaxari, sed ignoscendum huic desideroso articulatori, qui ueterum historias non legit, neq; etiam uulgatissimam theologis Antonini

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

tonini summam consuluit. Nūc ergo quid pē
riculi est, si dixissem, pro statu horum tempora-
rum, pro honestate clericorum, melius esse, ut
sublato rigore iuris, permittantur illis hone-
stæ nuptiæ, potius q̄ sub certa mulcta concubi-
natus: quodq; sacerdotes in cœlibatu turpiter
libidini seruiēt, honesti matrimonij permis-
sione subleuantur. Necq; uero propterea pro-
bo, necq; laudo, eos qui his temporibus sacer-
dotes, putant sibi licere, contrahere matrimo-
nium contra statuta pontificū & ecclesiæ, pro-
pterea, quod multi contra eadem statuta, pu-
blice teneant concubinas: necq; etiam assentior
huic propositioni, qđ sacerdoti in sacris con-
stituto, Papa non possit permettere nuptias,
quum hęc per scripturā efficaciter probari nō
possit, necq; per ecclesiam determinatum sit, il-
lam infallibilem continere ueritatem, & quæ
ad hanc rem adduci possunt sacræ literæ, ma-
gis stant a sententia opposita. Et hodie adhuc
Græcorum sacerdotes ducunt uxores, etiam
post suscepsum ordinem, neque propterea ha-
bentur irregulares, aut impij, & Romanorum
canon, iubet sacerdotem qui uxorem duxerit,
suspendi ab officio, & ministerio sacerdotali,
non a laqueo, & arboribus, liberumque relin-
quit, ad officium posse reuerti. Quin cōstat Ro-
manum Pontificem, aliquando Cardinali cui-

E v dām

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

dam permisisse, ut nuberet, atq; suscepta pro-
le, rediret si uellet, ad pristinam Cardinalitiam
dignitatem, non ergo habetur pro imp̄js, sed
pro tempore duntaxat irregulares.

X I X.

PROinde nunc atrox mihi crimen obijci-
tur, q; Lutherū uocauerim inuictum hæ-
reticum. Nescio an forte sint, aliqui tam super-
stitione theologi, qui inuideant Lutherō no-
men hæretici, tanquam illi cum Paulo aposto-
lo commune, qui in actib; apostolicis, coram
Felice preſide, confitetur se seruire deo, secun-
dum ſectam, quam hæresim Iudæi uocant, ue-
rum ego non dubito, quin probent Magistri
noſtri Louanienses, q; Lutherum uocauerim
hæreticum, ſed offendit forte, quod dixerim
inuictum, quem ipſi cum Coloniensibus com-
plicibus ſuis, primi omnium doctrinaliter cō-
demnarunt. At ego Lutherum hærefeos da-
nnatum non nescio, ſed uictum non uideo,
quum ille in hunc diem adhuc proficiat in pu-
gna, regnetq; in animis populorum, quos per-
tinet tantam fidem authoritatemq; conciliauit
illi plurimorum ſacerdotum & monachorum
& magistrorum noſtrorum improbitas, inſci-
cia, malicia, mendacia, de euentu loquor, non
de dogmate, qui etiā ſi ſcholaſticissime oppu-
gnatus ſit, ſi rigidissime indicatus ſit, ſi augu-
ſtini

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Missime damnatus sit, omnia tamen infeliciter
aduersus illum gesta sunt, nec profuerūt, quo
minus grassaretur hoc incendiū, cui quo plus
a magistris nostris, etiam a principibus & pon
tificibus repugnatum est, hoc latius dilatatum
est, & iam etiam pleriq; principes, & epi, & eru
diti, & theologi q; plurimi, & quedam integre
academiæ in illius dogmatadilcesserunt, & po
pulus fere plus fauet Lutherο, q; Romanę ec
clesiæ, atq; Pontifici, quod siuictus est Luthe
rus, quid conclamatur ad generale concilium?
Quid tantum negotij facessit, non solū ma
gistris nostris (qui illum iam non minus metu
unt, q; olim contempserunt) sed Pontificibus,
& Cæsaribus, summis Christianæ religionis
monarchis. Certe oppugnatum q; ualidissime
Lutherū nouimus, uictum nondum uidimus.
Primo enim in arenam hanc descenderunt Pri
erias, Hochstratus, Eckius. Sed ita pugnantes
ut nil præter risum reportarent. Successerunt
monachi, apud rudem plebem contumeliose
contra Lutherum uociferantes, quid egerunt
nisi quod ea quæ hacten⁹ latino sermone a do
ctis intrascholarum parietes agebantur, spar
serunt in uulgu, & Lutherum saxonice scribe
re impulerunt factaque est uberrima heresum
fementis. Prodierunt postea academiæ Loua
niensis, Coloniensis, Parisiensis, cū suis nudis
articu-

A P O L O G I A A D V E R S V S

articulis & doctrinalibus damnatiōibus, quae
dum fumis & librorum incēdijs implerent o-
mnia ac si posset ignis ignem restinguere, Lu-
theri libros desiderabiliores uendibiliioresq;
reddiderunt. Tandem prodijt terrifica Leo-
nis bulla, hæc adeo contempta est a Lutheran-
is, ut non dubitarint illam cōtumeliosis scho-
lījs & glossematibus, sub diuo catamidian-
dam exponere. Additum est diploma Cesaris
nibilo fœlicius successit. Porro sequitum est ho-
minum carnificina, quid aliud actum quām
truncata Hydræ capita. An hoc est uicisse Lu-
therum? De euentu loqr non de dogmate atq;
utinam non etiā relligiosius p̄dicaretur Chri-
stus ab aliquibus hæreticis, q̄ a magistris no-
stris. An olim uictus dicebatur Arrius, quan-
do plures habebat ecclesias q̄ orthodoxyi, quā-
do Romanus Pontifex & Imperator, erāt Ar-
riani, quando uix tres episcopi superessent or-
thodoxi, quādo in concilio Arrianorum, plu-
res sederent episcopi suum dogma probantes
q̄ in concilio ecclesiæ, ubi fuerat damnatum?
An uictus dicitur Mahumetes, cuius secta in
hunc diē latius patet q̄ relligio christiana? Iter-
rum dico me de euentu loqui, non de dogma-
te. Quid ergo peccavi, si dixero Lutherum in-
uictum hæreticum, utinam mentiar, & Luther-
rus ab istis doctrinalibus damnatoribus, tam
fœlic

THEOLOGISTAS LOVANIEN.
fœliciter fuisset deuictus, q̄ fortiter prouocatus. Utinam non solum sit invictus hæreticus, & non etiam hæretorum uictor, magno magistrorum nostrorum dedecore. Quis enim uicit anabaptistas? Quis restitit Sacra menta rīs? Nonne unus Lutherus? Date uos uel unū scriptum academiarum uestrarum, quo uel illos uel digitum latū loco moueritis. Quæ utilitas uestra in ecclesia, an sufficit dicere: damnamus, quia sic determinauit Ecclesia? (ad cuius decreta tam strenue fugiunt Magistri nostri, quoties urgentur & hærent in causa, nesciētes producere scripturam qua se tueantur.) Certe idem sciunt quicunq; analphabeti rustici & idem otæ, idem potuissent suo tempore dixisse Hieronymus & Augustinus si id satis fuisset reuin cendis hæreticis. O nunc salutarem hæreticum Lutherum, qui dormientibus magistris nostris, & longum somnum stertentibus, sol⁹ uigilauit pro ecclesia, illamque tam ualidis, tam uiolentis, anabaptistarum & sacramentario rum hæresibus totam pene Germaniam occupaturis liberauit solus. Sed uideor hic probare Lutherum, & in hoc quidem probo. Sed no lite irasci, probo non aliter q̄ serpentem interiaca, qui quum ipse sit uenenum, in hac etiam uenenis est uenenum: quod si uos nunc tā expediti sitis, ad illum irrefutabilibus argumentis

APOLOGIA ADVERSVS

is expugnandum, q̄ olim prom. ti fuistis, nū
dis sententijs condemnandum, & hactenus be-
ne successerit, pergit cum Cæsare in Germa-
niā, & clamate fortiter Magistri nostri, per
me non stabit, q̄ minus uincatur, sed illud uos
amicē admonitos esse uolo, ut præstantiori-
bus argumentis contra illum agatis, q̄ hic ad-
uersum me utimini, quem authoritate scriptu-
ræ, & uirtute uerbi dei uictum esse oportebit.
Quod si opinamini, cum Lurheranis non ali-
is argumentis pugnandum esse, q̄ fasciculis, &
igne, uidete, & cauete, ne ipsi uobis responde-
ant, & flammis, & ferro. Erumpatque illorum
hæresis, in atrociorē tēpestatem. Periculose
fortassis ista dico, & Lutheranorum patroci-
nium suscipere uidebor, quemadmodum acce-
pturi sint Magistri nostri, horreo, uerum ego
me non Lutheranum, sed catholicum profite-
or, nec in illorum gratiam, nec in istorum odi-
um, neq; ob quorumcunque metum fieri uolo
hæreticus, & si cecidero in errorem aliquem,
quod humanum est, pertinaciter perseuerare
non intendo, sed ita cecidisse me fatebor, ut sci-
am me honestissime surgere posse.

X X.

SVccedit aliud crimen, q̄ theologos uoca-
rim Lenones, si ad hoc probandum, ex-
empla adduxero, ex nouellis Bocatijs, mox di-
cturi

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Eturisunt, illum lusisse iocis, at si ego hæc di-
xerim serio, nec liceat mihi, meum iocum, al-
terius ioco redimere, sed quod si ego hoc, de uno
atque altero theologouerum faciam, ostendamque
qui lenocinio functi sunt, nonne stabit illius
indefinita ueritas, etiam theologos esse leno-
nes: puto non negabunt, sed dicent theologos
conomini iniurium esse, & piarum aurium (quæ
de illis tam altum sentiunt) offensiuum, fateor
si serio, & iniuriandi animo dictum esset, mo-
do quod piaculum est, si theologicum nomen
ad miscuerim argumento ioco so, quod innul-
lum hominum genus nō ludit, quod neque prin-
cipibus, neque pontificibus parcit, neque sanctis
patriarchis & prophetis, quo forte non iniu-
ria reprehēdere potuissent, me ineptire ex uer-
bis & exemplis sacræ scripturæ, & irreligio-
siore ioco ludere. Sed quia etiam ipi theologi
id nonnunquam faciunt, & a multis fieri solet
citram omnem impietatis notam, sic circa transi-
lientes hoc saxum, ad hunc lapidem cespitum,
illud in theologos scādalose dictum, ita ut eri-
am si uerum esset, tacuisse oportuerit, ne quid
maiestatis theologico nomini decederet. Est
enīm hodie receptum in scholis dogma, a Be-
da Parisiensi profectum, ualde suspectum esse
de hæresi, quicunque quocunque modo, male sen-
serit de theologis, & monachis, aut de illis irre-
uerentur

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

uerentiore sermone loquatur. At quanto irte
uerentius isti theologici magistri nostri, non
nunquam loquitur de deo, de Christo, de inte
merata uirgine Maria , quum disputatione illum
potuisse suppositare omnem naturam , puta
Crocodili, Torture, Cynocephali, & illum se
cundum naturam suam, non minus esse in culi
na, aut cloaca, q̄ in celo. An mater Christi, ali
quando senserit primos naturę motus, siue car
nis pruriginēs & dum his obsceniora de deo,
de beatissima uirgine, disputatione non pudet, of
fenduntur si quis inquirat. An theologus pos
sit agere lenonem? an theologus possit esse nō
minus in prostibulo, q̄ in schola?

X X I.

VEREbar ne post impassibiles offendio
num magistros nostros, tandem etiam
prodirent aduersum me meretrices, atque Le
nones, & sui scandali articulos producerent.
Verū ab hoc metu præter spem liberatus sum,
uicitque expectationem meam, istius ferculnei
theologi peruicacia, (quis enim expectasset, ut
Louaniensium theologorum maiestas, se se ad
meretricum lenonumque patrocinia demitte
ret) qui pro illis acerrime pugnat, & magna au
thoritate lupanaria tuetur , dignus profecto,
cuius deforme patrocinium, turpi compensa
tur præmio, qui gratis in Veneris Phano sacri
ficet, &

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

ficit, & in Cupidinis hortis donetur ferculnea statua. Olim iocatus Petrus Rauennas, dixerat, scholares Italos, non posse uiuere sine meretricibus. Postularunt illum scandali Magistri nostri Colonienses. Declamaui ego, rem publ. posse stare sine meretricibus, & me imper etatis postulant Louanienses, & quod illis tunc placuit, nonūc istis displicet. Itane magistris nostris, pro tempore, & loco, ueritatem, & hæresim, & scandala, præsumere licet? forte dicere illis poterimus, sicut ait Christus ad Phariseos: Venit Ioannes, neque manducans neque bibens, & dicunt dæmonium habet. Venit filius hominis, manducans & bibens, & dicunt ecce homo uorax, & potator uini, publicanorum & peccatorum amicus. Quis istis canibus, posset rite lectum sternere, qui accubituri, huc atque huc, sic in gyrum uoluuntur, ut nescientes quā in partem casuri sint, etiam nescire cogamur, ubi puluinar illis collocādum sit? Dico autem iterum ego, quia omnis potestas desuper a deo est, ad honorem & utilitatem eius a quo est, exerceri debet, & non contra. Quare principes & magistratus, tenentur, eos qui in legem dei palam & publice delinquunt, iustis legibus coercere, nō publica authoritate fouere, tueri, & publicis theatris hospitari, quēadmodum de publicis usurarijs non admittendis, neque hospitandis

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

tandis, statutum est, per Gregorium decimū, in concilio Lugdunensi, ut habetur in c. usura
rium, de usur. lib. vi. Simili ratione lupanaria,
& scorta publica, fouere non licet, quum sint
in Deuteronomio, atque etiam in euangelio,
utracq; diuina lege, uetita, quibus accedit etiam
c. meretrices xxxij. q. iij. Nec urget me cita-
tus per articulatorem. c. si quod uerius xxxij
qu. ij. quum Augustinus ibi loquatur de malo
deliberato, & ineuitabili, de quibus alibi ait
Gratian. d. xiij. c. duo mala, & c. nerui testicu-
lor, & xxij. q. ij. ca. Dauid, & aliquot sequenti
bus. Deinde, licet tolerabilius malum sit, adul-
teriu q̄ homicidiu, & meretricatusq̄ adulteri-
um, tñ institutum prostibularum, atque ratio-
cam turpitudinem publicis indultis & priuile-
ḡis fouendi, damnabile est. Verum ego hanc
sententiam nulla pertinacia defendere præsu-
mo, sed inter illas referri uolo, in quibus uni-
cuiq; in suo sensu abundare concessum est, id-
que non ueritatis diffidentia, sed seruande mo-
destiae gratia. Neq; quisquam in hoc scandali-
zari debet, ubi dissuadentur aut reprehendun-
tur uitia, si quis amarulentiore hyperbole uta-
tur, quū eiusmodi in Hieronymo, in August.
in Bernardo, in cunctis fere sanctis p̄ibus le-
gimus, & quotidie in ecclesiasticis cōcionibus
grauiora terribulumēta inoffensi audiamus.

Verum

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

X X I I.

VERVM, ut solet disputatio disputa-
tionem gignere, ueniam mihi dabit ar-
ticulator, ex hoc argumento suo, & citato per
illum Canone, aliquid non extra propositum
inquirere. Si e duobus malis, quod minus est
eligibilius est, tolerabilius est, & qd puto con-
sequi, etiam mitius puniendum est. Quæro,
quid faciet sacerdos incontinentis, fornicabi-
tur ne, an nubet? utrobiq; peccatum est, utrūq;
uetitum est, hoc quidem lege diuina, illud con-
stitutione Romanæ ecclesiæ, utrisque fidem
jurauit, deo & ecclesiæ, illi in baptismo, huic
in ordine. Quod si fides frangenda est, si iusiu-
randum soluendum est, si lex prævaricāda est,
utrum illorum duorum malorum eligibilius
est, utrum tolerabilius est, utrum mitius puni-
endum est, fornicari, an nubere? Scimus Pau-
lum dixisse, qui non continet nubat: Melius
est nubere quam uriri. Item, unusquisque uxo-
rem suam habeat, propter euitandam forni-
cationem. Sed de sacerdote incōtinente, quid
dicit articulator, an ita, qui non continet sa-
cerdos scortetur, minus malum est scortari,
quam nubere. Accedat lupanaria, prostibula,
meretrices, quarum non est numerus, ut non
alligeretur unius uxori, quoniam polluitur sacer-
dotium coniugij, non polluitur meretricibus.

F ij Hocci

BSB

APOLOGIA ADVERSVS.

Hoccine suum argumentum erit, quomodo euadet laqueum, forte est dare aliquod medium, quo neq; meretricetur, neq; nubat, sed solo aureo habeat concubinam. Facient fortassis pro illo, ex Tolentano concilio, & ex Istdoro, duo illi canones, quos posuit Gratianus xxxiiij. d. dicentes: Q, homini christiano qui non habet uxorem, loco uxoris liceat habere concubinam, dummodo unica cōcubina contentus. Necq; defunt theologi, qui opinantur, monachos & sacerdotes nō abiurare incontinentiam, sed cōiugium, quia non abiuratur, quod nulli permittitur, forte scādalizabit magistros nostros, hunc casum hic illis propositum, neq; ego serio proponerem, nisi articulatoris hius ad hoc me adigeret argumentum. Sed ne ista rursus inter articulos referantur, ego hic nihil assero, sed inquiro, cupioq; doceri huius argumenti solutionem.

X X I I I.

Sequitur alia tragica propositio: Mercatores & milites ueram p&nitentiam agere non posse, quam non dubito a fratribus aliquibus huc insertam, ut qui plurimum soleant a mercatoribus & militibus male partorū portiunculas corraderet, dum participant illis sua benefacta, & preculas, securas cōscientias pollicentes, si illis plurimum predæ insinum effundat,

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

fundatur, in quo habent scientiam quæstuo-
 sam. Sed quum sit hęc sententia Augustini, in
 libro de pœnitenti. & ego illum authorem uer-
 borum illorum citauerim, non mecum, sed cum
Augustino hanc propositionem delitigent.
 Necesse enim est, ut aut illum mecum faciant
 scandalosum, & hereticum, aut me cum illo pa-
 riter absoluant. Sed uideamus si forte commo-
 da aliqua interpretatione poterit nobis suc-
 curri, atq; ego cum Augustino, ab hac sermo-
 nī scandalosa impietate liberari, ad quod ne-
 scio an op⁹ erit mirifico illo, ex magistrorum
 nostrorum mysterijs sophismate, quo dicunt,
 hanc esse ueram. Peccatores deus non exau-
 dit, cōtra falsam, si dicatur, deus non exaudit
 peccatores. Quis catholicorū dubitat, de nul-
 lius peccati pœnitentia desperandū esse? sed ea
 est patrum loquendi consuetudo, ut sæpe di-
 cant peccatum aliquod impœnitibile, seu in-
 expiable, quod difficile expietur. Quemad-
 modum Ambrosius dixit solutionem quadra-
 gesimæ, esse peccatum inexpiable. Et Petrus
 ad Symonem inquiens: Age pœnitentiam, si
 forte remittatur tibi cogitatio cordis tui, soli
 nanc; deo in manu est, dare resipiscientiam, si
 ue pœnitentiam peccati. Potest etiā tanta esse
 malicia, tanta enormitas criminum, tanta con-
 tinuatio & assuetudo peccandi, in homine, ue-

F ij lue

APOLOGIA ADVERSUS

fut in naturam uersa , ut deus hominem illum
nolit sua gratia uocare ad poenitentiam , sicut
legitur obdurasse cor Pharaonis . Legat igitur
iste articulator Canones , quos Gratianus ex
Leone , Chrysostomo , Gregorio , Augustino ,
Cassiodoro , adducit de mercatoribus , & quæ
præterea præfati authores in operibus suis di
uersis locis tradiderunt , neque nodum in scyr
po querat . Quod si dicat mihi , oportuisse hæc
in Declamatione explicuisse , ego non dogma
interpretabar , sed declamationem scripsi , cu
ius argumentum non in laude , sed uituperio ,
non in defensione , sed accusatione uersaba
tur , nec concionabar apud imperitam ple
bem , sed scripsi doctis & eruditis , quod si his
offenduntur aliqui testamētorum uenatores ,
licet theologiae titulo inflentur , imputent suæ
infelicitati , qui nondidicerunt tropos sermo
num & scripturarū , necessarios ad eorum bo
nam intelligentiam , ac non mox damnent ,
quicquid suam auaritiam & rapacitatem of
fendit .

X X I I I.

NON sunt hæc uerba mea , sed perfidus
cauillator , suo more statuit sensum quæ
impugnaret , & scripta mea , tam in sensu , q̄ in
uerbis deprauauit . Ego in capite de arte mili
tari sic scripsi : Augustinus atq; Bernardus , ca
tholici

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

tholici in ecclesia doctores hāc alicubi proba-
uerunt, & pontificia decreta illam non impro-
bant, licet Christus & apostoli longe aliter sen-
tiant. Docet Thomas in quodlibetis, non obli-
gari nos de necessitate salutis credere ecclesiæ
doctoribus, neq; etiam ipsi ecclesiæ, nisi in his
quæ ad substantiam fidei pertinent, quia in il-
lis spiritus admonēs, docet ecclesiam omnem
ueritatem. Atque ipse Augustinus ad Vincen-
tium: Hoc genus literarum (inquit) ab authori-
tate canonis distinguendum est, non enim sic
leguntur, tanquam ita ex eis testimonium pro-
feratur, ut contra sentire non liceat, sicuti for-
te aliter sapuerunt, quam ueritas postulat. Sic
ego Augustini, & Bernardi, & sanctorum pa-
trum omnium, & quorumcunque eruditorum
authorum scripta, extra canonem bibliæ po-
sita, debita cum reuerentia semper suscipio,
non tamen ita autoritate illorum me obliga-
ri puto, quod non liceat illis contradicere, aut
ab illis alicubi diuersum sentire, aut circa eorū
scripta dubitare, nisi probent per scripturā sa-
cram euidenter expressa, aut per uniuersalē ec-
clesiam fuerit determinatum, illa firmā & in-
dubiam cōtinere ueritatem, sicuti de epistola
B. Leonis ad Flauianū, factū legitur, in c. san-
cta Rom. xv. d. Anigit Augustinus & Berna-
de bello p oīa recte sentiat, ego adhuc dubito,

F iij ponti

APOLOGIA ADVERSUS

pontificis decretis, debitam obediētiā exhibeo, concilij generalibus plus tribuo, tamen ineffabilem ueritatem, circa quam solam uersantur & fides & heresis, illis nō tribuo, quum hæc sint solius sacræ scripturæ, & sanctiōnum uniuersalīs ecclesiæ, in his que ad substantiam fidei pertinent, in cæteris ecclesiā errare posse, etiam scholastici fatentur theologi, neq; tam omne qd a Christo & spiritu sancto non est, hoc illico illi contrarium est. Multa in scripturis exposuerūt authores, aliena a sensu spiritus sancti, & inter se pugnant contrarijs opinionibus, nonnunq; a seipsis dissident, quum spiritus sibi repugnare, & secum dissidere non possit, tamen non protinus contrariantur spiritui sancto, nec propterea reīciendum est, omnē quod a spiritu sancto nō est, cum teste Hieronymo, nulla interpretatio sit a spiritu sancto, qui & septuaginta interpretum cellulas p̄ fabula ridet, tamen non protinus reīciendæ sunt interpretationes, quantumcunq; inter se uariæ sint, & dissonantes, ita nec protinus damnantur per me Augustinus & Bernardus, si quid admittant aduersus consilia euangelica, ubi deest malicioſus illorū contemptus. Nonne Paulus apostolus consilium dat, quod se dicit nō habere a domino, & habet dominī preceptum, quod tamen nō exigit. Scimus quod olim

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

olim deus in ueteri testamento permiserit bel-
la, neq; tamen sinebat suos principes adorna-
re bellum, nisi prius obtulissent pacem, sicut le-
gitur Deuteronomij capite uigesimo secundo.
In nouo autem Testamento, promissa est pax
perpetuo fœdore conseruanda, sicut in eius re-
cessu dixit testator Christus: Pacem meam do
uobis, pacem meam relinquuo uobis, cuius do-
ctrina tota est ad charitatem, ad fraternalm cō-
cordiam, ad patientiam & dilectionem, non
admittens maleuolentiam, odium, iram, bel-
lum, sed docens diligere inimicos, & tollenti
tunicam pallium adūcere, & fraudem pati, si-
cut de his ad Galathas tertio, & prima Corin-
thiorum sexto, & Matthæi quinto, & plerisq;
alijs locis docet euangelica lectio. Nullum er-
go inter ueros christianos licitum est bellum,
quum omne bellum ex malo sit, & cōtra euan-
gelicam perfectionem. Et Hieronymi senten-
tia est, olim Iudæis licuisse bellare, Christianis
autem non licere, unde dico illam propositi-
onem, Christiano ut Christiano nō licet bel-
lare, citra omnem hæresis & impietatis notam
posse defendi, neque per hoc calumniantur a
me Augustinus, & Bernardus, & Ambro-
sius, & cæteri doctores, & pontifices, qui bella
permiserunt, quod contra Christum agant, si-
cut neque qui iurare permittunt, illico contra

F v Chri-

A P O L O G I A A D V E R S V S

Christum permittunt, quod ille dixerit non iurandum omnino. Nam quæcunque pro perfectione euangelica prohibentur, sic prohibita intelliguntur, nisi rationabilis urgeat necessitas, ut ait. ca. ita ergo. xxij. q. i. Neque Augustinus, Bernardus, & Ambrosius, bellum sim pliciter & indistincte, quantumcumq; iusta de causa suscepimus probant, nisi simul ex necessitate, atque cum fide, & religionis amore fuerit suscepimus, quanquam dicat Ambrosius, neque hoc esse euangelicæ perfectionis, ipse que Bernardus, mundanam militiam expresse appellat malitiam, ubi qui cadit (inquiens) perit in eternū, qui occidit & uincit, uiuit homicida. Itaque licet a perfectis non sit bellandum, docente Apostolo ad Romanos, nobis iam ultra bella non esse carnaliter peragenda, sed animæ certamina, contra spirituales aduersarios desudanda, quod idem ex uerbis Gregorij, ostendit Gratianus, in. c. nisi bella. xxij qu. prima. Propterea tamen non plane prohibetur iustis & necessarijs causis belligerari, & si hoc non exceperit Christus, qui nec litigandum coram iudice, nec iurandum docuit, si quidē a Christo priuata uindicta prohibetur, publica quæ legum officio fit, ut iudicia, supplicia, bella, nō sic prohibetur. Quare nō etiā pugnat cū Christo, qui qd ille pro perfectio ne

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

ne euangelica docuit, diuersa rōne tractant de
statu ciuili. Nō ergo protinus damnatur prin
ceps qui bellum gerit, sicut nec iudex qui pro
nunciat sententiam, q̄ agat contra Christum,
& euangelium, quum agat ex officio ciuili, nō
ut christianus, neq; afflatus spiritu sancto, sed
ut minister humanarum legum. Nonne Chri
stus in totum uerat diuortiū, excepta solacau
sa fornicationis, tamen Romana sedes dirimit
matrimonia, multas alias ob causas, a Christo
non exceptas. Sic multa conceduntur de foro
judiciali, de consuetudine, de authoritate mo
narcharum, quæ non sunt de perfectione Chri
stianismi. Neque uero omne illud hæreticum
est, quicquid extra euangelium est, nec plane
prohibitum est, quicquid infra consilium est,
Quod si utrung; de hæresi suspectum est, utq;
proprius accedit ad hæresim, dicere in totum
esse abstinentia bello, quod consonat euan
gelio & apostolis, an dicere licitum esse bella
re, quod nusquam legitur in euangelicis lite
ris: certe theologorum officiū est, hortari ad
charismata meliora, ad pacem, & tranquillita
tem, quæ Christi doctrina est, non ad bella, ad
seditiones, ad effusionem sanguinis, quæ sunt
Ethnicorum. Nec decet theologos dissimula
re tam aperta Christi & apostolorū dogmata.
pro

BSB

APOLOGIA ADVERSUS.

propter opiniones Augustini, Bernardi, Ambroſij, & aliquot cæterorum, qui licet alicubi bella probant, eadem etiam pluribus locis improbant, & detestantur. Accuperem uidere, ut isti theologistæ, qui tam religioſe bello partocinantur, uel unicum Christi uerbum, aut euangelij ſenſum producerent, bella hæc compabantem, quod ſi fecerint, & non inique eo detorferint, uictum me fatebor, & herbam illis dabo.

X X V.

NEQUE hæc mea uerba ſunt, nec mea intentio, quod Christo repugnante, ordo militantium eſt in ecclesia, ſed quod ſcelestissimum illud militiæ genus, de quo loquutus ibi fueram. prætextu ordinum illorum irreperit in ecclesiam, quod ſi quis negare uilit, non deerunt ad manum horum ſcelestissima exempla, quorum myriadibus uel obrui poſſet. Proinde quum bellum res ſit crudelis magis q̄ pia, & neceſſaria plus quam honesta, non adeo decet religiosos, euangelicam perfectionem professos, q̄ tolerabile eſt in hominibus prophanis, nec ipsa eorum militum primordia, uacant reprehensione. Nam quum a Ioanne patriarcha Alexandrino, primū institutus eſſet ordo hospitaliorum, propter per regtinos Hierosolymam petentes, ita ut ſacerdotes

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

dotes & fratres instructioni & sacrorum ministri
sterio insisterent, cæteri autem barbari laici,
quos cōuersos uocant, peregrinos ad spectan-
da sacra loca ducentes, interpretes agerent, il-
losq; a Saracenorum contumelijs tuerentur,
tum eleemosynarum collectas, dona, cæteras
que monasterij temporalia, administrarent.
Sed ut solent ex bonis principijs pessima quo-
que subsequi, quum in immēsum creuissent rel-
igionis illius diuitiæ prædicti conuersi, qui il-
larum negociationes & procurationes age-
bant, licet rudes & imperiti laici essent, in tan-
tam ambitionem elati sunt, quod supra uene-
randum fæderatalis dignitatis ordinem, se se-
extollentes, pro conuersis & seruis, totius or-
dinis domini, & præceptores facti sunt, atque
pro hospitalitate, militiam professi sunt, gra-
tissimum deo seruitium sese præstare existi-
mantes, si sua manu q; plurimos infideles occi-
derent, & in tartara mittentes diabolo sacrifi-
carēt, dum interea aut nullos, aut paucissimos
lucrati sunt Christo, licet hodie longe plus ue-
rubus pugnent aduersus capos & perdices, q;
lanceis contra infideles. Cōtra quos acerrime
inuenitur diuus Bernardus, & de quibus uere
dici potest, malum illud, quod Ecclesiastes ui-
dit sub sole, uidelicet seruos in equis, & domi-
nos quasi seruos ambulantes super pedes, qd
con-

APOLOGIA ADVERSVS

considerantes Carthusiani , licet contemplatissimi , in hoc suæ posteritati & durationi sapienter cōsuluerunt, quod suis barbatulis conuersis , temporalium & prouentuum suorum negotiationes & procurationes, non committunt, sed seruos seruilia duntaxat curare permittunt.

X X V I.

IN capitulo de statuaria & plastica, de imaginibus & statuis in hæc uerba loquutus sum. Quin etiam hæc in templo, in sacella, in aras dei, magnis uenerationibus traducimus, non absq; idololatriæ periculo, sed hæc latius in relligione disputabimus. Nōne ibi expresse fateor, me non assertive, nec definitiue, sed disputatione, & inquisitiue loqui, remittēs lectorem, ad eius rei ampliorem sermonem posteriorius de relligione requirendum , uidelicet in capite proprio de imaginibus, in quo post longam disputationem, tandem sic assertiue concluso, inquiens: Atq; hic uos scire uolo, quod quemadmodum exuperans imaginum cultus idololatria est, ita illarum pertinax detestatio hæretis est, de qua olim Philippus & Leo imperatores damnati sunt . Quis hic non uideat huius articulatoris malitiosam cauillationem, qui ista odio malo dissimulans, obticuit. Quid enim scandali est, si pro euitando scandalo, ad monco

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

moneo periculi, quod esse potest, non ex ima-
ginum natura, sed ex immoderato, aut super-
stitione cultu, uel ex defectu consilij, rudis ple-
beculæ. (Quum nec hodie unanimiter, nec suffi-
cienter explicatum sit a theologis, quomo-
do cultus & ueneratio, competant rei inani-
matæ) uel ex hypocrisi & auaritia sacerdotii,
& monachorum nonnullorum, quibus quæ-
stus acceptior Christi gloria, quiq; ad eiusmo-
di plebis errorem connuent propter lucrum,
quod inde solet illis accrescere. Hinc Aegypti
orum more fere nihil non infertur aris, hinc ui-
demus cum Ioba & Bernardo, etiam diabo-
lum traduci in aras dei, similiter cum Georgio
crocodylum, cum Roccho canem, cum An-
tonio suem. Venerabile Eucharistie sacra-
mentum, procul ab aris, ad angulum aliquem de-
truditur, ante quod uix una ardet olida lam-
pas, dum insensata illa simulachra, collustran-
tur innumeris cereis. Quod si quis rem diligenter
expendat, comperiet, fortassis in non mi-
norem abusum prolapsa nostra simulachra, q;
olim fuerūt idola Ethnicorum. Quis non cul-
tus nostris istis exhibitus est, dum alterum al-
tero augustius adornatum, & appensis o-
mnis generis anathematibus, uelut mercimo-
niarum taberna instructum, ac coempticijs
indulgentijs, magis propitium prædicatum,
admen,

BSB
APOLOGIA ADVERSVS

admentitisc; miraculis, potentius & prope di-
uinus confictum est, contrà qua non contu-
melia affecta sunt nostra simulachra, si quan-
do nobis minus propitia credita sunt. Quoti-
es uidistis, letis uitibus, Urbani simulachrum,
Bacchi instar frondibus coronatum, fidibus,
tibijs, tympanis, præcuntibus, comitante fa-
cerdote, solenni gratulationis pompa, per ci-
uitatem humanis humeris delatum, peractis-
que bacchanalibus, in taberna quapiam uina-
ria, sacerdote & reliquis bene potis, eadem pō
pa templo suo restitutum. Nonne etiam uidi-
stis, si forte gelu, aut pruina, uites aruissent,
idem simulachrū, per luta, per fordes, per ster-
cora, laqueo tractum, insuper consputum, cō-
spurcatum, & omni contumeliarum genere af-
fectum. Taceo quid uestri agāt Hollandi, cum
Paulino idolo, si quando in conuersionis eius
festo, aut nix ceciderit, aut pluua, nonne hæc
uidistis, & tacuistis, tacendo cōsensistis, elatis
cachinnis arrisistis, & socij sceleris facti estis.
Quid socij, imo uos tam pernitiosi sacrilegij,
detestabiles authores extitistis, aperuistis insa-
nè plebi tēpla, tradidistis conspurcanda simula-
chra, & caput abominationis fuistis, & cau-
da. Hic mihi dicite magistri nostri, dicite Pon-
tificum fiscales, dicite Christianitatis decani,
dicite hæreticorum inquisitores, & magistri,
quem

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

quem illorum unquam authærefeos, aut scandali postulaſtis, & nunc (ſi dijs placet) cogar ego de hærefi cauſam diceſe, ſi quid contra aliquot ſuperſtitioſa tūmulach. a, illorumve abuſus uel hiltcere auſus fuero, eo q; habetis in illis relligionem queſt uolam, & quæ ad eruditioñem rudis plebeculæ, pro ſignis, uix tādem recepit eccleſia, feciſtis uobis iſtrumenta auaritiae ueſtræ, & laqueos irretiendæ pecuniæ. Si qui ergo ex capitulo de platiſta, proferunt quod accuſent, quia me oderunt, inuenient in capite de imaginib; unde me excuſent, qui me amant. Non enim improbo imagines, que ad notitiam deducunt eorum, quæ in uero uniū dei cultu conceduntur, ſed quando a cultu laſtriæ unius dei abducunt, quafī in iſlis imaginib; & ſtatuis ſit aliquid diuinitatis, aut illis alligetur, tunc quia decipiunt, & a ueritate auertunt, merito damnandæ ſunt, non aliam obcauſam, concilium Laodicenſe, & damnauit, & anathemate percuſſit, eos qui colerent angeſtos, quafī tales committerent idololatriam. Atque utinam plebs imperita hodie non perſclitaretur in imaginib; & non cum acceptiōne adoraret, quas indifferenter pro ſignis colere deberet. Atque ſacerdotes non quererent lucrum, a quibus deus uitari iuſſit periculum.

G Hæſ

APOLOGIA ADVERSVS

X X V . I . I .

HAEC est illa execrabilis propositio,
nullo tatis igne expiabilis, nec in hoc se-
culo, nec in futuro excusabilis, & uelut Erin-
nis in tragœdia , quæ si in hac Declamatione
scripta nō fuisset, de reliquis omnibus nihil fu-
isset scandali, sed in sacro sanctam cucullam of-
fendens, omnium ceterorum reus factus sum.
O facinus audax, iniquum , & impium , qua-
le hactenus nemo omnium patrauit. Sed in-
uenirent hic forte Pilatus, & Herodes, aliquid
quome liberarent , nisi monachi & fratres o-
mnes clamarent: Crucifige, crucifige, blasphe-
mauit , dicens : Diabolus est author cucullæ,
qua instar alterius baptis mi, melius renascun-
tur Monachi quam priore , qua etiam mor-
tui inuoluti , sanctificari traduntur , præcipue
si in sacro sancta Franciscanorum cuculla se-
peliantur. Sed admiror & ualde si tam sancta
sit cuculla, quomodo tot ac tantos operiat ca-
lumniatores, a quo solo uitio apud Græcos di-
abolo nomen est? De hac ergo, quum in capi-
tulo de statuaria & plastica, narrassem lepidam
fabellam, isti sic referunt in articulum, ac si e-
go theologum ibi agens , hanc serio creden-
dam concionatus essem apud populum, nec si
ceat mihi scribere , q̄ pictoribus liceat palam
pingere. Quis hic non uideat, quanta calumni
andij

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

undi scabies, teneat istos articulatores, qui etiam a iocis, & talibus uenantur quod condescendent. Non puto aliquos theologos tam stupidi, tam intemperati cerebri esse, aut adeo (uel extremo senio) desipere, ut putent me serio probare, iocum quem hic recito, quodque pro hoc ludicro, me serio respōdere uelint, quum dicat Augustinus, in quæstionibus super Genesim, & habetur xxij. qu. ij. quod ait, uidelicet quæ non sunt, si non serio, sed ioco dicantur, non deputantur mendacia, neque piarum aurium offensiva. Quis non rideret magistros nostros, si ad theologicum rigorem excutere uelint, nouellas Bocatii, & facetias Pogii. Forte sunt aliqui, qui ob magnum aliquem fratris religionis (ne dicam stupiditatis) zelū, non possunt ferre iocum in cucullam, dicentq; cum cuculla nō fuisse agendū ioco, fateor me ignorasse hunc articulum fidei. Doceat ergo hic me primum autoritate scripture faciat periclitari fidem, si quis quid iocetur in cucullam, aut fortassis de illa minus bene senserit. Hoc unū scio, euangelium non docere, non præcipere, non consulere, discrimina uestium, neq; quod cultus uestiū, sicut nec esca, cōmendet homines deo, cuius spiritu (ut ait Pau.) transformamur de claritate in claritatem, non de colore in colorē, de cingulo in funem, de calceis in cal-

G ij lopos

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

Iopedia, de toga in sagum, de ueste in uestem,
de rustico cucullo in effeminata cucullam fra-
tralem, ac si perfectio euangelicæ religionis,
pendeat a ueste & cultu, quæ sunt traditionis
hominum. Narrauit mihi his diebus, vir qui-
dam pius iuxta & eruditus theologus, ex fa-
milia Franciscanorum, & ex eius ordinis prima-
rijs, Franciscanos olim fusca & fere subnigra
ueste usos, quo colore adhuc moniales eius or-
dinis multis locis induuntur, quumque pro-
pterea ab Augustinianis non satis discerne-
rentur, qui ipsi nonnunquam etiam funiculis
præcingebantur, orta lite post multas tādem
contentiones, Augustiniani acceperunt latum
illud, & longum pendens, pellicum cingulū,
osse bubalo, aut multis erete emblematis ad
ornatum, deinde etiam Franciscani lucidiore
colore sese ab illis discreuerunt. Cum eisdem
Augustinianis, quondam litigarunt Domini-
cani, coram (si recte memini) sui ordinis Ro-
mano pontifice, uolentes Augustinianos al-
bam ponere tunicam. Iamque ita fore decreue-
rat pontifex, comminatus Augustinianorum
procuratori, sese pronunciaturū, ubi redijs-
set in crastinum (egrediebatur enim urbem)
quumque procurator dixisset Pontifici, & si
non redieris pater sancte. Respondit ille: Ma-
neat uobis habitus uester cum benedictione
dei,

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

dei, at Pontifex eodem die occidit, sic Augustini fani fruuntur cum benedictione suo habitu inuitis Dominicanis. Non minore discordia, nuper apud Germanos contendebant interie Franciscani, nam obseruantes aduersus conuentuales instabant, uolentes illos in signum discretionis mutare habitum, quibus a conuentualibus respōsum fuit, sat diligētis inter illos fore, si obseruantes dimissis calceis, sua ex Italia assumerent calopodia. Has atque similes de uestitu, & cultu monachorum contentiones, si omnes recensere uellem, possem amplio uolumine insignem cucullomachiam scribere, ad qđ si me impulerint, nec ingenium, nec oratio, nec materia mihi defutura sunt. At uero scimus Christum esse deum pacis, non contentionis, omnes ergo cultus illos, qui ex contentionē sunt, quid piaculi est, si dixerimus esse inuētum diaboli, sed nolo hoc loci serio tueri, quod indeclamatione serio nondixi, & ridiculę fabellę seriam interpretationem fabricare, sed ostendere uolui, istis tam pie articulatis magistris nostris. Quod tāet si iocus sit, tamen non esse usquequa p̄ falsum, at p̄ licet nō sit necessariouerus, tamē forte probabilē esse, & qui citra impietatem disputari, & defendi quoquo modoposset, in quodlibetis, ut mibi & in præsens, & in reliquum, de his & simili-

G iij bus,

APOLOGIA ADVERSUS

bus, aliquid declamanti, aut scripturienti, æquator sit illorum morositas, & benignior sit illorum iniquitas. Neq; iste loquendi modus, rursus offendat magistrorum nostrorum, ac latebricolarum monachorum pias auriculas, nam ego illum ex Thoma Aquinate, & magistro nostro, pariter & monacho accepi, ubi ait: Licet rationabilius sit credere, potentiam creandi, creaturæ communicari non posse, tam defendi posse, quoquo modo, creaturam posse creare. Ad huius ergo conclusionis imitationem, liceat mihi quodlibetare (ut uestro vocabulo utar) licet rationabilius sit credere cucullam ex zelo religionis instinctu spiritus sancti institutam, tamen defendi posse, illam quoquo modo, & nonnunquam etiam a diabolo profectam. Utinam tanta esset cuculla sanctitas, ut omnes monachos & fratres, ad ueram pietatem inflammaret, & a diabolico calumniæ spiritu emundaret. Utinam sacrosancta cuculla, haberet tot professionis suæ imitatores, quo habet dignitatis suæ buccinatores. Ego nulos monachos ordines, ritus, uestes, cæremonias, nullum probatæ uitæ genus insector. Ego ut nō sum tam insolens, ut talia serio promittere, aut defendere uelim, que alii cubi in declamationibus, aut placitis, per iocum effutiui, ita nec graues uiros decet, que iocodi-

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

et a sunt, serlo reprehendere, ego quātum monachorum ordinem uenerer, quantum monastico instituto faueam, ipsa nostra quam scripsi de vita monastica ostendit oratio, & inde clamatione nostra, sub capite de sectis monasticis protestatus sum, quę de malis monachis & eo nomine indignis loquor, me ad ordinum iniuriam nō referre. Similiter in quærela mea, bonos semper excipio, ubi cum pueris mihi res est, qui nihil habent religionis monastice, præter cucullam, & quem uocant clypeum impudentiæ, ac solo cultu, & ceremonijs, sanctimoniam apud uulgas profitentur, quum eorum uita, & mores, minime respondeant ornatui, quos tamen utcunq; ferendos censerem, si tantum male uiuerent, nec malos etiam alios facerent, & ut est in euangelio, ipsi uon ingredientes regnum cœlorum, etiam alios excluderēt. Nemo ergo putet, a me taxari bonos Monachos, dum reprehendo malorum mores, quos in illis etiam pñ monachi detestantur, de quibus malo nunc tacere q̄ multa dicere. Vos autem quoscunque pios ac ueros Monachos, paulo hinc aures auertere iubeo, donec malis illis satisfecero, ne uos meo sermone læsi, quidpiam de me grauius æstimetis, quando magis uestram sanctimoniam laudare q̄ exasperare uelim.

G tñ Legit

APOLOGIA ADVERSVS

XXVIII.

LEgitimi censoris (qui alterius scripta reprehendere aggreditur) officium est, pri-
mum bona fide citare uerba & rationes, quæ
continere putat aliquid hæresis aut impieta-
tis. Deinde ualidis & neruosis argumentis re-
fellere, quod in illis offendit. Sic Origenes cō-
tra Celsum, sic Cyrillus Alexandrinus contra
Iulianum, sic antiqui patres & theologi librum
aliquem reprehensuri, totum interserebant de
uerbo ad uerbum sermonis contextum, nihil
reliquentes, ut ab omni etiam specie mali absti-
nuisse probarentur. Cōtra iste uersutus articu-
lator, ex locis frustulatim decerptis, & mala fi-
de recitatis, mihi struit calumniam, ubi quæ
præcedunt & sequuntur, si candide & integre
narrata essent, facile submouerēt errorem. De-
inde astutus sycophanta, mutauit uerba mea,
traducens ea suam ad calumniam, non enim
reperitur medixisse, prophetas & euangelis-
tas mendaces in quibusdam inuentos, sed qd
alicubi aueritate defecerunt, & secūdum quid
fuerunt mendaces, qui qui dem loquendi mo-
dus, nihil habet impietatis, aut scandali, nisi
quod forte alienus est a loquendi apud schola-
sticos theologos consuetudine. Propterea di-
gnum putauit, qui referretur in articulos, sed
ego nunc ostendam huic molinarię belluę. do
etorem

THEOLOGISTAS LOVANIENS.

etorem, scholasticum pariter & monachum,
& Franciscanum, sed virum eruditissimum, &
theologum non vulgarem. Is est Franciscus
Georgius Venetus, qui in operede Harmo-
nia mundi capite secundo, primitoni, secundi
cantici, in hæc uerba scribit. Defecerunt pro-
phetæ, ex aliqua mutatione facta in ijs quibus
prophetauerunt, adeo quod ipsorum omnium
uaticinia reperiebantur aliquando conditio-
nata, & uis sunt, & secundum quid fuerunt
mendaces. Hunc & ego imitatus, dix propheta-
tas alicubi a ueritate defecisse, & secundum qd
fuisse mendaces, quæ etiam si dicta essent ser-
mone proprio, tamen sensu pio, ipsa mon-
strat addita illis declaratio, omne scandalum
tollens, unde tenent domini de rota in decisi-
one DCCCLXXII. in antiquis, standum es-
se intentioni, non uerbis. Non enim intentio
uerbis, sed uerba intentioni deseruire debent,
etiam si proferens uideatur talis animi fuisse,
qualia uerba sonant, tamen si ex circumstan-
tia, uel alijs appareat contrarium, non statur
uerbis, sed intentioni. Quod si de mente uer-
borum dubitatur, semper recepta fuit dicentis
declaratio, a cuius animo uerba dependebant,
nulla impediente temporis præscriptione. Sed
hanc declarationem, dissimulata conscientia,
transit callidus hic calumniator, & aliam sub-

G v stituit

APOLOGIA ADVERSUS

stituit, quam tamen elicit per rationem
Quali.

X X I X.

IAM uero, quum non ego sic interpreta-
tus sum, sed sic calumniatus est iste caseari-
us (debui dicere quasarius) quærere tamen li-
bet, illi morem gerens, si sacra scriptura nihil
habet ambiguitatis, unde tam uarie, & sœpe si-
bi repugnantes authorum interpretationes, si
nullum est ex ea periculum, quomodo Paulus
dicit: Litera occidit, si nihil incerti, unde tot
scripturæ libri & capita numerantur a plæris-
que inter apocripha? certe stat firma & inex-
pugnabilis sententia, scripturæ infallibilita-
tem, ueritatem, synceritatem, certitudinem,
omnem esse a uerbo & spiritu dei, quæ a nullo
comprehendatur, nisi cui uoluerit ille reuelar-
e. Non enim est homo uerax, in quo deus nō
loquitur, ut ait Augustinus psalmo centesimo
Octauo: Tantumque abest quod hæc proposi-
tio sit impia & scandalosa, ut eius opposita (ui
delicet sacram scripturam habere infallibilem
dilucidam, inoffensam, ueritatem, aliunde q
a uerbo dei) sit non solum scandalosa, impia,
piarum aurium offensiua, sed plane hæretica,
& omnibus fasciculis & ignibus digna. Omnis
autem diuinæ scripturæ caligo, non de sui na-
tura accipienda est, sed a nostri intellectus,

aut

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

aut infirmitate, aut pueritate. Hinc multi cæ-
cutiunt, multi hallucinant, multi offenduntur,
& multi in hæreses prolabuntur, non propter
scripturam, sed quia confidentes adinuentio-
nibus suis, ex humano ingenio, & conten-
tionum artibus, illam metiuntur, non ex spi-
ritu uerbi dei, qui solus largitur scientiam di-
uinorum, & intelligentiam scripturarum, o-
mnibus autem secundum certam mensuram,
quantum necesse est, & expedit ecclesiæ, mul-
ta referuans etiam posteris. Sic multa spiri-
tus sanctus reuelauit recentioribus theologis,
quæ antiqui patres, & ueteres theologi olim
non attigerunt, & sunt adhuc in sacris literis
multa nondum explicata, in quibus quum se
multi torqueant commentatores, multa in ua-
rias sententias disputent Magistri nostri, nul-
lus tamen adhuc illorum ambiguitatem resol-
uit. Nam quam diu uariant opiniones, non
dum apud illos comperta est ueritas, cuius ge-
neris sunt, quæstiones de Genealogia Chri-
sti, prorsus inexplicabiles, in quibus adeo ua-
riant Origenes, Nazianzenus, Hierony-
mus, Augustinus, Ambrosius, Lyranus,
Burgensis, & ab illis dissident recentiores qui-
dam, ut Annius Viterbiensis, Petrus Galas-
tinus, & Iacobus Faber, & adhuc sub iudi-
ce lis est. An in descensu spiritus sancti,

omni-

· A P O L O G I A A D V E R S V S

om̄ium linguis loquuti sunt Apostoli , an uni
caloquentes ab omnibus sint intellecti . An in
extremo die aliqui immutandi sint , qui non fu-
erint mortui , quum de hoc diuerso modo le-
gant apud Paulum antiqui patres , alij liberam
permittunt utramvis semper lectionem . Eius-
dem generis sunt , quæstiones illæ de distinc-
tione personarum diuinarum , de unione diui-
næ & humanæ naturæ in Christo , & quomo-
do Christus dicatur nescire supremum diem ,
soli patri deo cognitum , de peccato in spiritu
sanctum non remittendo , & eiusmodi plura ,
de quibus in hunc diem indecisis quæstioni-
bus theologi conflictantur . Huc pertinent eti-
am multæ admodum difficultates , quæ se se no-
bis in euangelistis offerunt , ex quibus plures
colligit Hieronymus , ut illud apud Matthæ-
um , ubi citat ex Hieremia , & acceperunt tri-
ginta argenteos præcium appre ciari , quod ap-
preciauerunt a filijs Israël , & dederunt eos in
agrum figuli , sicut constituit mihi dominus ,
quod non solum Hieremias non sic intendit ,
sed neque in forma scripsit , citat etiam Zacha-
riam , in hæc uerba : Percutiam pastorem & di-
spergentur oves . Propheta autem non sic ait ,
sed rogans deum inquit : Percute pastorem , ut
dispergantur oves . Dicit alibi , ut impleretur
quod dictum est per prophetas , quia Nazare-

us uo-

THEOLOGISTAS LOVANIENS.

us uocabitur, quod tamen nusquam legitur in prophetis. Et Marcus euāgelista, exortus euāngelij historiam ait, sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce ego mittam angelum meū, quod Esaias neque scripsit, neque formaliter intendit, & Lucas in actibus apostolicis, inducit Stephanum recitantem historiam. Descendit Jacob in Aegyptum, & defunctus est ipse & patres nostri, & translati sunt in Sichen, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham precio argenti, a filijs Emor, filijs Sichen. Verum alio tensu, alia intentione, hęc scripta sunt in Genesi. David quum uellet ædificare templum dño, dixit illi Nathan propheta: Omne quod in corde tuo est, uade & fac, quia dominus tecum est, uerum longe aliter loquutus est illi dominus. Quod si quis hic dixerit, euangelistas, & prophetas, mendaces secundum quid propterea non arguit illos falsitatis, ita ut mereatur cum Celso, Iuliano, Porphirio, connumerari inter impios. Sed de his adhuc inferius dicemus latius.

X X X.

QVOD piaculum est, si pono diuinę scri-
pturę authoritatem, superare omnia
omnium creaturarum suffragia, an propterea
uidebor negare sanctos patres, qui ex spiritu
sancto in eam commentati sunt: minime. Ego
quos.

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

quoscumque sacrarum literarum expositores,
semper unice ueneratus sum, & ueneror, sed
scio me maiorem reuerentiam debere scriptu-
ræ, quam firmiter credo, & scio, sicut a deo pro-
ditam, ut sine omni humana industria, certam
in semetipsa sui habeat sententiam, & intelli-
gentiam, nec ullis se flecti patiatur externis cō-
mentarijs: duo autem externa, quæ non sunt
ex spiritu sancto, sed **ex nostris adiuentio-**
nibus, cuiusmodi sunt multa Aristotelica fo-
phisata, & Scoticæ subtilitates, & Occani-
cæ argutiæ, similiaque peregrina dogmata,
quæ plæriique philosophi, & scholastici rabia-
ni, sacrorum eloquiorum sapientiæ inuexe-
runt, quod q̄ salubriter, q̄ utiliter factum sit, ul-
derint Magistrinostri. Quoties ergo de sen-
sus scripturæ pugna est, non propterea huma-
no ingenio tribuenda est eius interpretatio,
sed dono spiritus, & prophetiæ, ad quod nos
hortatur Paulus, ut uidelicet non solum lin-
guis loquamur, sed & prophetemus, hoc est,
interpretetur sensum scripturarum ex spiri-
tu sancto, quod prophetiæ donum, nunquam
relinquit ecclesiam, sed continuo manet, non
in contentiosis magistris nostris, neq; in quan-
tumcumque eruditis doctoribus, sed in hiis qui
successerunt in locum Apostolorum, etiam si
nihil habeat humanae eruditionis, saepissimeq;
idiotis.

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

idiotis existentibus, reuelauit illis deus, quod
multos eruditos celauit. Si quidem quibus dat
ordinem, is etiam creditur infundere spiritum
suxta uerbum Euangelistę, de Caipha, qui pro
phetauit, eo quod esset Pontifex anni illius.

Hinc canonistæ cum theologis, communis en
su dicunt: Papam habere hoc ius prophetan
di, hoc est, (ut ipsi aiunt) potestatem interpre
tandi scripturam, & licet multi extiterint pra
ui pontifices, nullum tamen illorum unquam
aliquam falsitatem in scripturam commisisse
compertum est. De hac materia satis ample
sermone differui, in capite de interpretatiuæ
theologia, & in capite de uerbo dei, usque in
finem Declamationis, ubi submouetur huius
articuli calumnia, quæ legiſle debuisset piger
iste articulator, priusquam ad calumniam ſe
accingeret.

X X X I.

Quod autem dico nec angelicas, ex Pau
lo didici, siquidem tam exuperas est
scriptura diuina, ut nullius creaturæ industria,
nulli⁹ intellectus creati adminiculo subiicit,
sed libi⁹ pſi ſufficiens, ſe ipſam (ſi quis alicubi lo
cus est obſcurior) exponit & interpretatur. Vn
de ueri theologi, nullā de diuinis admittūt ra
tiocinationē, q̄ nitatur humanis cōmentis, ſed
ſolam illā q̄ ſumitur ex ſcripturis diuinis, nec
aliter

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

aliter credi sibi uolunt sancti patres, & interpretes, nisi quatenus per testimonia scripturæ sua communiant, in qua sola est scientia spiritus dei. Et hęc dicitur expositio literalis, omnium certissima, & potentissima, quando uidelicet scriptura per scripturam exponitur, & iesus eius reuincitur, quantum latitudo est ad aeternam salutem. Quia nos scire & credere uult spiritus sanctus: neque tamē propterea reliquos expositionum modos allegoricum, mysticū, moralem, tropologicum, naturalem, typicum anagogicum, & si qui præterea reliqui sunt, contemnendos censeo, quasi non etiam sint a spiritu sancto. Sed dico illos non esse tam effractaces ad uincendum, si quis repugnet sed duntaxat ad persuadendum, eis qui dociles sunt, et fideles, quod & ipsi fatentur scholastici theologi, allegorias non probare efficaciter, in disputationibus contentiosis, nisi si quos interpretat⁹ sit Christus, aut Apostoli, hoc est, per ipsum ammet scripturam expositas.

X X X I I.

NEC faciat quicquam contrarie, q̄ iste cauillator citat ex epistola Petri, quodque ad fert commentum, de prophetia comminationis quæ omnia in eodem capite de interpretationiua theologia, a me tacta & soluta sunt, licet illa legere noluerit iners pigritia, tue illa dissimus

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

dissimulet callida calumnia. Sed spectemus ad quem scopum, directa fuerit tota illius rei disputatio, is se semox offert, quod omnis homo mendax, quod solus Christus deus homo expers mendacijs, & erroris, nunquam quo quis modo repertus est, nec reperietur mendax, cuius uerba non mutabuntur neque deficient, cuius oracula nunquam immutabuntur, hoc ut euincere, si forte prouectus zelo fidei, & calore disputatiōis, uidear minus circumspecte, aut præter scholaſticam consuetudinem, de prophetis & euangelistis loquutus esse, non tam impie, nec scandalose loquutus sum, nec sine grauissimorum authorum exemplo. Nonne Hieronymus in dialogis aduersus Pelagium, disputans aduersus eos, qui afferebant hominem posse uiuere absque peccato, non solum non prophetas, non apostolos, sed nec ipsam superbeatissimam dei genitricem semper uirginem Mariam, liberata peccato, saltem leui, ut errore, aut ignorantia, magis quam culpa commisso, tantoque ardore ad id probandum euehitur, ut etiam ab apocryphis scripturis testimonia petat. Origenes etiam tribuit illi aliquod peccatum actionis: & Thcophylactus dicit, illum scandalizatam in morte filij, ubi & Augustinus, tribuit illi diffidentiam, licet leuiorem quam discipulis, Chrysostomus etiam, reprehensum

Habilem

BSB

A P O L O G I A A D V E R S V S

bilem fuisse dicit, quum euocaret Christum in templo prædicantem, & Eusebius atque Anselmus, eosq; sequentes, aiunt: deum non potuisse facere naturam impeccabilem, quia non potuit facere alium deum, quæ omnia tamen citra scandalum, eo acrius inquirunt doctores illi, quia Petrus de solo Christo pronunciavit, quod peccatum non fecit, solum illum designat agnum immaculatum, qui solus immunit peccato, ablatus erat omnium peccata. Solent etiam authores in inquirendo, & disputando, nonnunquam assumere iniqua, ut euincant equa. Sic Dionysius Alexadrinus, aduersus Sabellianos, assumit filium dei esse creaturam, de qua in sapientia legitur: Prior omnium creata est sapientia, dicitque eundem esse opus, siue facturam, sicut uitis agricolæ, iuxta sermonem euangelij, & etiam Pauli inquit: Qui fidelis est ei qui fecit illum, quumq; in his negasse Homousion, coram Iulio papa traducetur, declarans mentem suam, & in quem finem sic scripsisset, summa benevolentia, & si dei commendatione, receptus a patribus, etiam ab Athanasio speciali apologia, contra calamnitatores, defensus est. Nonne Hieronymus disputans contra Iouinianum, iniquior est matrimonio? Nonne Augu. contra Pelagianos, tam iniquius est libero arbitrio, ut a multis pro Mani-

THEOLOGISTAS LOVANIENS.

Manichæo calumniatus fit. Aequum est igitur, ut & mihi permittatur, in prophetis & euangelistis, inquirere aliquod genus mendacijs, non quod astu, seu malicia, sed uel ignorantia, uel errore, uel lapsu memoriae committatur, ut ostendatur solus deus uerax, & omnis homo mendax. Facit idem Hieronymus, super Micheam dicens, Apostolos & Euangelistas nonunquam memoria lapsos. Facit idem Augustinus, sentiens apostolos & ignorasse quemdam & errasse in nonnullis, quinetiam Petrum in fide errasse, & ob id a Paulo reprehensum. Et in libris de consensu euangelistarum, quoties circa obliuionem, circa reminiscientiam, circa ordinem gestorum laborat, ac tandem & ibi, & etiam in quæstionibus in Matthæum, sentire cogitur, euangelistas non secundum ueritatem ordinis rerum gestarum, sed secundum suæ quisque recordationis facultatem, narrationes earum ordinasse, & Euangelistis uenisse post in mentem, quod multo ante fuerat gestum, sed non tunc succurrisse. Simili ratione, excusatur Matthæus, quia scribit multa corpora sanctorum qui dormierunt, surrexisse, priusquam narret surrexisse CHRISTVM, qui tamen fuit primiæ resurgentium. Idem etiam narravit Christum lancea perforatum, antequam narrasset H̄ij mortu

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

mortuum, dicente glossa ordinaria super uerbo apparuit, in cle. prima de summa Tri. & fid. catholica. Quod debeat intelligi per anticipacionem, quia ante narrauit Matthæus, quod post factum fuit. Etne de hoc scandalum ori-
retur Ecclesia in concilio Viennensi hunc lo-
cum correxit, nec dubito, quin liceat ecclesiæ
corrigere quedam in sacris uoluminibus, non
tamen diuersum statuendo, aut addendo, aut
detrahiendo scripturæ, sed declarando ordinis
& intentionis, & authoritatis ueritatem. Nec
vero scripta apostolorum, & euangelistarum,
ob hoc tantum habent authoritatem, quod ab
illis tradita sunt, sed quod consensu uniuersa-
lis ecclesiæ approbata sunt. Multi apostoli &
sancti discipuli ut refert Lucas, euāgelium scri-
bere olim aggressi sunt, quibus tamen credere
non cogimur, nisi solis illis, quos comproba-
uit ecclesia, cuius sententia est etiam Augusti-
nus inquiens. Se nō creditur euangelio, ni-
si quatenus illum commoneat ecclesiæ au- ho-
ritas. Magna fateor uis est, magnum numen,
unum & idem sentiens ecclesia. Quæ est ergo
huius articulatoris peruersitas, hoc in me tra-
here ad suspicionem ambiguitatis, & torque-
re ad cōtumeliam ecclesiæ, quod ego pro glo-
ria & authoritate illius ne cessario produxi? ni-
si forte in hoc peccauī, quod plus tribuam præ
scriptis

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

scriptis ecclesiæ, q̄ authoritati euāgelistarum,
& apostolorum, qui solam ecclesiam profite-
or scripturarum interpretem, penes quam ma-
net scientia discretionis, & inuiolatus sensus
uerbi dei, a quo solo est omnis infallibilis ueri-
tas. Si enim tantus consensus ecclesiæ sine im-
pulso spiritus sancti esse non pot, quid est quod
de dogmate ecclesiæ dubitare possumus: quid
ergo hic est scandali, si uerbo dei, si ecclesiæ,
si scripturæ, unicuiq; tribuo quod suum est?

X X X I I I.

IN capite de uerbo dei, sic de illo loquutus
sum. Huius autem uerbi sciētia, nulla scho-
la philosophorum, nulla theologorum Sorbo-
na, nec quorumcunq; scholasticorum gymna-
sia nobis tradidere, sed solus deus, atque Iesus
Christus, per spiritum sanctum, in illis scriptu-
ris, quæ canonicæ uocantur, quibus iuxta di-
uinum præceptum, nihil addere licet, nihilq;
detrahere. Hanc propositionē articulator iste
inters scandalosas, & piarum aurium offensi-
uas collocauit, non quod a scriptura, aut ecclē-
sia, sed quod a scholis dissentiat, quarum de-
cretum uidetur, philosophicas disciplinas esse
ad pietatem necessarias, erroneum & impium
ducentes, quod non est imaginatus ipsorum
Aristoteles, solertissimus causarum, & demon-
strationum doctor. Ego dico, meam proposi-

H iij onem

APOLOGIA ADVERSVS

tionem , non solum non esse hæreticam , nec scandalosam, sed & probabiliorem , & magis orthodoxam, sua opposita. Quod si mea propositio erit scādalosa & impia, oportebit eius contrariam esse orthodoxam , & catholicam , quod uidelicet uerbi dei scientiam , non solus deus , atq; Christus , sed philosophorum scholæ , theologorum Sorbona , & quæcunque gymnasia , nobis tradiderunt : liceatque contra diuinum præceptum , addere & subtrahere , canonis spiritus sancti scripturis . Quis crederet adeo desipere , aut tam profundum dormire , Louanienses theologos , ut hanc propositionem habeant pro catholica : certe ego de illos longe melius sentio , & aut Busconium uerificatorem , aut aliquem theologicum paratum , aut alium quemuis impium sophistam , qui ueritatem uerbidei , ab Aristotelis philosophia æstimat , nec nisi sophismata , & paruæ logicalia habet in pretio , istos articulos compilasse arbitror . Liceat ergo illis imputare omnia , quæ in Magistris nostris Louaniensibus , sine inscitiae , & stultitiae , uel etiam malitiæ , erroris , aut hæresis infamia , excusari non possunt . Ego illud intendo , ad diuinorum cognitionem , non esse opus argutij s philosophorum , necq; syllogismis dialecticorum , sed operet illam haurire ex scriptura diuina , quæ est regula

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

gula infallibilis, semper permanens in suo uigore nativo. Esto, ualeant philosophia & dialectica, ad erudiendum theologum, ualeant etiam ad reuincendos suis armis hereticos, tamen ad scripturæ authoritatem, inefficax est omnis quantumcunque irrefutabilis syllogismus, nisi accedat authoritas uerbi dei, p consensum uuiuersalis ecclesiæ. Omnia etiam que præcepit ecclesia, quacunque scholastica ratiocinatione, & ingenij subtilitate, & dialecticis demonstrationibus, ea inducantur, non propterea uera habentur, sed quia presumuntur a spiritu sancto esse reuelata, non humana sapientia inuenta, sicut imperator Cōstantinus, de Nycæna synodo scripsit ecclesiæ Alexandrinæ, inquiens: Quod trecētis simul placuit episcopis, nihil est aliud q̄ dei sententia, maxime ubi spiritus sanctus, talium ac tantorum uiorum mentibus incumbens, diuinam uoluntatē declarauit. Nulla em̄ maior pestis q̄ sacrā scripturam subiçere placitis philosophor̄, & contentionibus sophistar̄, q̄ plus satis curiosis argumentationibus, ueritatē ipsam non elucidat̄ sed in dubium uocant. Nihil ergo ad nos quid philosophi, & Aristoteles de diuinis commenti sunt. Num Christo pluris faciemus Aristotelem, philosophos & sophistas? Absit. Ut tamen quibus illi dogmatibus, & argumentis,

H̄ iij̄ nostræ

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

nostræ fidei firmamenta statuamus. Quamuis hodie plerique recentiores theosophistæ, miscrabili syllogismorum seruitute captiuati, adhærentes illis uelut ostreæ, Aristotelem sanctius, q̄ Aegyptij Ibis, aut crocodylum coiunt, illique ueluti deo, ac principi suo primicias, & tributa pendunt. Veri autem theologi hanc armatam, quin potius dicam captiuatam Aristotelicis legibus theologiam, non tam serio amplectuntur, quippe nullam de diuinis, quæ hominum commentis nitatur, recipiunt argumentationem, sed solam illam, quæ est ex scripturis diuinis, & quam non Sorbonici magistri nostri, de scholaistica cathedra, sed quam Christus docuit de cruce, iuxta dictum Augustini: Crux Christi patientis, fuit cathedra magistri docentis, quæ crucis scientia nos docuit argumentari, inquirere, discernere, & djudicare, de omnibus longe certius, quacunque dialectica & rhetorica. Illa nos docet uerbum æternum, & nomen quod est supra omne nomen, quod nullus grammaticorum hactenus cognouit. Illius philosophia, de anima, de spiritu, de uirtutibus, de felicitate, de summo bono, omnes omnium traditiones lōge superexcedit. Hæc ergo est illa scientia crucis, quā qui ignorat, ignorabit illum dominus, & proīciet illum a facie sua.

Hic

THEOLOGISTAS LOVANIEN ·

X X X I I I.

HIC iam omissis uerbis intermedijs, que
in hac propositione unico contextu le-
guntur, damnat hæc uerba, cui nihil addere li-
cer, nihilque detrahere. O Mose, o Salomon,
o Paule, o Ioannes, o Christe Deus, o Christi
ecclesia, quis est iste discipulus sathanæ, qui
etiam in uerba sacræ scripturæ struit calumni
am? Quid respondebit quando mecum stabit
ante tribunal Christi, rationem redditurus, quod
impie calumniatus est uerbum dei, certe in die
illa, surgent multi ex magistris nostris, & di-
cent: Domine, in nomine tuo fortiter calumni
ati sumus, in nomine tuo acriter disputauimus,
in nomine tuo multos strenuiter excremaui-
mus, in nomine tuo magistri in diuinitate nun-
cupari sustinuimus. Dicet autem illis Chri-
stus: quia nunquam cognoui uos, O impuden-
tem improbitatem, o inexcusabilem blasphem-
iam, damnare in meis uerbis, ut scandalo-
sum & impium, quod traditum est in sacris li-
teris, quod scandalosum, impium, aut hæreti-
cum, nisi ab hereticis, impijs & blasphemis, iu-
dicari non potest, cuiusque oppositum, sit pla-
ne impium, & hæreticum, & blasphemum, &
omnes qui adhærent illi, quum non liceat cui-
uis doctori, quantumcunque sanctissimo, & eru-
diissimo, ad diuinam scripturam aliquid ad-

H v dere

APOLOGIA ADVERSVS

dere, aut collere ab ea. Hinc Tertullianus, in libro de præscriptionibus hæreticorum. No-
bis (inquit) non licet ex nostro arbitrio indul-
gere, sed nec eligere, quod aliquis de arbitrio
suo induxerit, Apostolos domini habentes
authores, qui nec ipsi quicquam de suo arb-
itrio induxerunt, aut elegerunt, sed acceptam
a Christo disciplinam, fideliter nationibus ad-
signarunt. Itaque etiam si angelus de cœlo, ali-
ter euangelizaret, anathema diceretur a no-
bis. Hæc ille. Et Hieronymus super psalmum
undecimum, exponens illud: Eloquia domini
casta, interpretatur, quia prædicatores de eis
nihil uel minuere, uel addere audent, quod pu-
ra & munda sunt, non admittentia externas
sententias. Quæ enim erit sacræ scripturæ sta-
bilis, & infallibilis ueritas, si aut pro ratione
temporum, aut locorum, aut rerum, aut per-
sonarum recipiat additamentum, aut diminu-
tionem? Nonne scriptum est: Verbum domi-
ni manet in eternum? Nonne ea lex est in Deu-
teronomio: Non addetis ad uerbum quod
ego uobis loquor, nec auferetis ab eo? Et in
eodem legitur: Maledictus qui non permanet
in sermonibus legis huius. Et in Apocalypsi:
Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus su-
per ipsum plagas scriptas in libro isto, & si
quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ hu-
ius,

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

ſus, auferet deus partem eius de libro uitæ & de ciuitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto. Et Salomon, Proverbiorum tertio, ait: Omnis sermo dei ignitus, clypeus est omnibus sperantibus in ſe, ne addes quicquam uerbis illius, & arguaris inueniarisque mendax. An non erubescit hic theologicus artificulator, in tam foedo, tam impio, tam blasphemico, contra apertam ſcripturam errore deprehendi, quod inter scandalosos articulos, retulit ſententiam ſacrae ſcripturæ, etiam ad uerbum in textu positam? Certe cauenda illi erat commonitorata lex diuina, in quam tam turpis impegit, quum ego ueluti digito illi ostendens, de Canonicis ſcripturis loquutus dixifsem, quibus iuxta præceptum dei nihil addere licet, nihilque detrahere, insuper addens hæc uerba: Quisquis enim etiam ſi angelus de cœlo id egerit, anathema eſt, & a lege domini maledictus eſt. Sed hæc priora cum posterioribus uerbis improbus calumniator malitioso diſſimulauit. Quis non Christum citius inter publicanos & meretrices repererit, q̄ inter tales theologos, qui dicunt ſe fidem & religionem defendere, dum euertunt uerbum ueritatis, ſacra ſcriptura hæresis uocabulo inquinantes, & de Moſe, de Salomone, de Paulo, de Ioāne, de ipſo deniq; deo, hereticos facientes.

Neque

APOLOGIA ADVERSVS

Neque uero hic mihi patientiæ ratio habenda
est, ubi non tam cōtra mea uerba agitur, q̄ cō
tra scripturam diuinam. Meminerit ergo in
posterum tam sacrilegi lapsus, thrasonic⁹ iste
articulator, qui sibi arrogat censuras in erro
res alienos.

X X X V.

RURSVS eandem cantilenam canens,
carpit, sacram scripturam nulla pati ex
terna commentaria, nullas humanas aut ange
licas glossas, quibus iam in superioribus re
sponsum est. Quoniam scriptura sacra sibñpsi
sufficiens est, & seipsum exponit, sicut apud
Ezechielem capite decimo octavo, præcipiēs
deus inquit: Audies de ore meo uerbum, & ex
me annuciabis, Vnde ait Ireneus, ostensi
ones scripturæ, non nisi ex ipsa scriptura osten
di debent, cui nihil externum addere licet, ni
hilque quod suum detrahērēt. Quomodo enim
stabit promissio illa Christi, pollicentis nobis
os & sapientiam, cui nulli possint resistere ad
uersarij, si protuendo suo dogmate, ab exter
nis commentarijs, ab humanis glossis, nobis
emendicandum erit uerbum ueritatis, ac si im
perfecta sit scriptura, & nō omnem ueritatem
docuerint prophetæ, euangelistæ, & apostoli.
Quæ pestifera olim Cataphrygū blasphemia
fuit, quod dicentes. Agustinus scribens super
psalmum

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

psalmum centesimum octauum, qui parat his
qui Christum adhuc in mortali carne uiuētem
occiderunt. Vbi enim dignum aliquod uerita-
tis testimoniū reperire poterimus, si a pro-
phetis, ab euangelistis, ab apostolis discesseris-
mus: num in scholis philosophicorū, qui sunt
mancipia errorum, maluntque tueri fallsum, q
a suis opinionibus decedere? num in Sorbona
Magistrorum nostrorum Parisiensium, qui
post innumerās contentiones, iam etiam de-
terminaciones suas uenales habent, & in grati-
am principum & regum, detorquent scriptu-
ras, & accepta pecunia, pervertunt uerbū dei:
num apud cæteras scholasticorum Gymnasia,
huius mundi scribarum & pharisæorum cœ-
nobia, ac prostibula hæreticorum? Certe domi-
nus loquitur in scripturis populorum &
principum, horum qui fuerūt in ea, super quo
dicit Hieronymus, Psalmo octuagesimo se-
xto. Quod exceptis apostolis, quodcunque
aliud postea dicitur, abscindatur, nec habeat
authoritatem. Vnde & Tertullianus ait: Quum
credimus, hoc prius oportet nos credere, non
esse quod post euangeliū credamus. Iterum
Augustinus, super illud psalmi centesimi ter-
tij. De medio petrarum dabunt uocem suum,
inquit: Si dixero uobis credite, hoc enim di-
xit Cicero, hoc Plato, hoc Pythagoras, quis
uestrum

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

uestrum nō rideat me? Ero enim auis quæ non
de petra emitte uocē suam. Et paulo post: Au-
diātur ergo qui de petra, quia in illis petra au-
ditur Christus. Solus ergo deus, atque Chri-
stus, uerbi dei scientiam nobis tradidere, non
philosophi, non Sorbonistæ, non Gymnofo-
phistæ. Nec sumus aliorum sermonum discipu-
li, nisi cœlestium, ut inquit Origenes, homilia
nona super Esaiam. Et Cyrillus, super sexto
Ioannis capite dicit, unum solummodo Chri-
stum sequendum esse magistrum, illique soli
inherendum. De illo loquitur Paulus, in prima
ad Corinthios capite undecimo inquiēs: Ego
enim accepi a domino quod & tradidi uobis.
Et ad Galathas primo ait: Euangelium quod
euangelizatum est a me, non est secundum ho-
minem, neque ab homine accepi illud, sed per
reuelationem Iesu Christi. Et ad Romanos de-
cimoquinto capite ait: Non audeo aliquid lo-
qui eorum q̄ per me non efficit Christus. Stet
ergo (inuitis Louaniensibus articulatoribus)
firma & inconcussa propositio mea, quod uer-
bi dei scientiā, nulla errorum architectrix phi-
losophorum schola, nulla infecta scholastica le-
pra, magistrorum nostrorum Sorbona, nulla
opinionum nundinæ scholasticorum Gymna-
sia nobis tradiderūt, sed solus deus, atq; Iesus
Christus, cuius uerbo sub ceternæ maledictio-
nis poe-

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

nis pena nihil addere, nihil detrahere licet, sed sibi sufficiens, omni perfectionis, ueritatis, lucisq; plenitudine, consumatissimum, nihil exterritum patitur sibi commisceri, nec ullo creati intellectus eget adminiculo. Estq; non solum non impia, non heretica, non scandalosa, non piarum auriū offensiua, hæc propositio mea, sed impius, hereticus, scandalosus est, hic blasphemus articulator, & quicunq; illam pro impia, heretica, scandalosa, piarum aurium offensiua, traducere non erubescunt.

X X X V I.

Quod autem scientia & fides se non compitantur, non video quod piarū aurium scādalum hic somniat iste articulator, qui sit receptissimum scholasticorum dogma, quod in eodem subiecto, & respectu eiusdem ueritatis, nō possunt simul stare, habitus fidei acquisitione, & habitus scientie per demonstrationem genitae, quod & ego hic intendo, & sic me accipiuolo, itaq; nullus error hic est, sed mera iniuria, & induratum odium ad calumniandum. Loquebar enim de his, qui euacuantes crucem Christi, fidem nostram, quæ nullam sub arrestum cadere potest, persuasibilibus humanæ sapientie uerbis, ac dialecticorum regulis astrinxunt, qui quod sola fide credere debemus, consonant syllogisticis demonstrationibus ostendere,

ex

BSB

A P O L O G I A A D V E R S V S

ex humanis scientijs philosophorum gētium.
Quin extat liber de articulis fidei , cuiusdam
eruditissimi uiri , qui uniuersum symbolū apo
stolorum , & singulos illius articulos, probat
ex Aristotele, atque id quidem(fateor) q̄ acu
tissime, sed non secundum pietatem. Neque i
gnoro, quod dicit Henricus Gandauenfis, acu
tissimus scholaisticorum theologorū, dari scili
cet lumen quoddam, superius lumine fidei, in
quo theologi uideant ueritates theologicæ sci
entiæ, tamen non est illud lumen naturale, ne
que dictamen rectæ rationis, neque artes libe
rales, quas Arcadicus hic articulator, dicit de
clarare & elucidare sacram scripturam, sed erit
lumen inspirationis.

X X X V I I.

P Roinde nunc ubi legitur, discedite ab hu
manarum traditionum nebulis, non satis
diuinaturus fueram, huius articuli scandalum,
nisi ipsa calumnia, aperiret mysterium. Verū
si quis simul legat, quæ ibi præcedunt, & se
quuntur, manifesto clarius comperiet, me non
de humanarum legum constitutionibus loqui
sed de dogmatibus philosophorum , unde hic
notatus articulus, satis indicat, suum articula
torem, ex impotentissima inuidia, illū huc tra
duxisse, ni forte tam stupidus est, ut non intel
ligat quod reprehendit .

Quid hic

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

X X X V I I I.

QVID hic nobis obgannit uerborum me
orum detru^cator, ac falsarius, iste Lo
uaniensis articulator, de cremonijs, de fide,
de operibus, de charitate, ac si ego ecclesiastis
ceremonijs, & bonis operibus, omnem au
thoritatem detrahere uelim, ego de hoc cre
moniarum genere loquutus sum, quæ pro or
namento reipublicæ, ad carnalem, & extrinse
cam sacrorum pompam, & ab hominibus hu
mano spiritu, ad hominum gloriam sunt reper
tæ, habetes licet sanctimoniam quandam, sed
mundanam, & in rebus externis, & uisilibus si
tam, quæ ex gentium ritibus, olim in nostram
relligionem migrarunt, non tam superuacuæ,
q^u etiam superstitiones, & ineptæ, quarum ho
die adhuc damnabilis uiget consuetudo, non
nunquam cum insigni stultitia, & seditate con
iuncta, qualem hoc anno conspeximus, Gan
dauⁱ, in furiosa illa processione, beati Leuini,
eorum patroni, quæ turpitudinem summā ha
bet, gratiam & pietatem nullam, cuiusmodi
insaniæ plures sunt, etiam in alijs locis, conni
uentibus episcopis, & sacerdotibus, & sub fu
co pietatis, tam turpibus ritibus defœdari san
ctorum gloriam sustinentibus. O q^u execrabi
le flagitium, eorum qui huiusmodi cremoni
as excogitauerunt, uix credere potuisse, nisi

I ipse

APOLOGIA ADVERSUS

ipse uidissem, fuisse aliquem populum tam sceleratum, qui ista configureret: tam furiosum, qui ista ageret: tam stultum, qui istis crederet: tam perfidum, qui ad ista connueret. Quis huiusmodi non detestetur cæremomias? Cæremomias autem ab ecclesia, & patribus institutas, non damno, nisi sint qui in illis statuant finem pietatis, & quorum est superstitionis, licet pius affectus, quem ut statim non probo, ita nec omnino improbo, sed admoneo. Verum & proprium latræ cultum, geri intrinsecus in animo, non in signis & cæremonijs exterioribus, quarum multæ repertæ sunt propter infirmos, quibus non obligantur perfecti. Multæ etiam ornatus gratia, a magistris, & populo institutæ, quas etiam in quibusdam rebus conseruandas, lætitiae & concordia caussa, arbitratus sum: partim etiam commendando, ac receptos inueterata consuetudine honestos ritus dissolui, non facile ferendum puto, sed meriti alicuius fiducia, quantumcunque bona sit intentio, in illis collocare non probo. Sic nanque persuasit mihi Hieronymus, super quadragesimumquintum caput Ezechielis, non tam uoluntate, q̄ boni operis opinione, etiam peccari dicens. Deinde Augustinus, Psalmo CXLIII. etiam dei laudandi rationem, ex scriptura, non ex nostris bonis

THEOLOGISTAS LOVANIENS.

bonis intentionibus petendam ait. Atq; hinc
puto, in sacris literis quoties metio fit de man-
datis & iudicij, nusquam non additum, hoc
pronomen, mea : quoniam (ut est etiam apud
Matthæ.) non liceat hominum præceptis co-
lere deum, sed suis proprijs legibus, atq; uti-
nam non coleremus deum legibus dæmonio-
rum, componentes Christum cum Belial, præ-
texentes religionem, ubi est abominatione. Si
exempla quæritis, dicite: o Grudij, Aduatici,
Garduni, Brabanti, Flādri, & qui reliqui estis
Gallogermani, quid sonant campanæ uestræ,
nonne spurciciarum notis, uocant uos ad rem
diuinā? Quid modulantur organa uestra, non
ne cum canone missæ, fœdissimæ quæc libidi-
num cantiunculæ pares uices habent? Cur ista
non offendunt magistrorum nostrorum tam
pias aures, aut desinant offendit meis admo-
nitionibus, aut his quoque offenduntur, quæ
sunt atrociora. Denique si quis legat totum
hoc capitulum, uidebit me non impie sentire
de cæremonijs, maxime quæ a Deo, & le-
ge, aut Ecclesia, & patribus, institutæ sunt,
quibus tantum adest ut detrahant, quod nec
circumcisionem quidem fieri, damnare ue-
lim. Etiam in hominibus Christianis, sic-
ut in Nigritis & Iacobinis, modo non cre-
dant necessariam ad salutem, sed ob id tan-

I ïj tum

A P O L O G I A A D V E R S V S

tum suscipiant, ut sint Abrahæ, & Christo, etiam in hoc signaculo conformiores, nec referre putent ad ueritatem saluationis, illam accipere, aut non accipere, sed quod sicut illa non salvat, ita sit sine illa saluatio, cui opinioni citra scandalum, adhæret etiam doctissimus ille cardinalis, Nicolaus de Cusa, in libro suo, quem de pace fidei inscripsit. Et Ioannes Scotus, tuetur, post passionem Christi, potuisse cæremonialia ueteris legis sine peccato obseruari.

X X X I X.

QVIS hic dubitat, hunc tartareum scholasticum, præceptorem habuisse satanam, illum qui erat Christum tentans in deserto, qui scire cupiens, an Iesus esset Christus, sic ei dolo malo scripturas detruncando proposuit. Scriptum est, inquiēs: Quoniam angelis suis mandauit de te, quod in manibus portabunt te, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Nihil amplius dixit diaholus (ut super hoc scribit Hieronymus) nisi angelis suis mandauit de te, quod in manibus tollēt te, ne ad lapidem offendas pedem tuum. Mediam autem partem dimisit, neque dixit, ut custodiant te, in omnibus iūs tuis, sciebat enim cōtra se esse. Eadem arte, hic uititur contra me iste satanicus articulator, qui ut uerus & catholicus huius propositionis meæ sensus nō appareat, ipsius alteram partem

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

partem, dolo malo amputauit. Sic enim ha-
bent meauerba: Cæremoniæ nequeunt homi-
nes promouere ad deum, apud quem nihil est
acceptum præter fidem in Iesum Christum,
cū ardenti imitatione illius in charitate, ac fir-
ma spe salutis & præmij, sed hoc totū omisit fal-
sarius. Nōne ex his ybis liquido apparet, me
loqui, non de nuda & mortua fide, sed de illa
quæ per charitatem operatur. Atq; me, ne uer-
bo quidem repugnare dicto Apostoli, per i-
psum citato. Sed quid potest esse tam pie, tam
recte, tam circumspecte scriptum, quod nō ut
deatur impium, iniquum & scādalosum, quan-
do porrigitur per talem aliquē diabolum, qui
etiam bene & catholice dicta, ad suum sensum
deprauat. Putabat fortassis neminē fore tam
oculatum, qui tam manifestam sycophantiam
deprehensurus esset. Eat ergo nunc in exter-
nas tenebras, mendax truncator, & abscondat
se a facie omnium proborum Theologorum,
non enim dignus est qui numeretur inter the-
ologos, qui more hæreticorum (ut aiunt sexti
synodi patres) scripturas detruncat, & in poe-
nam legis Corneliae de falsis incidit, quæ con-
stituta est in eum, qui ut uerum non appareat,
quid celauerit.

X L.

I iij Porro

APOLOGIA AD VERSVS

PORRO sequitur alia assertio, sed non nisi per argumentum uidetur, huc inserta, ac si ad cōdemnandum aliquē de h̄eresi, sufficiant probationes quę pendent a quasi, & a uideatur, cui respondere possem, quod argumētum cōstructum per uidetur, soluitur per uerbum non uidetur. Est itaque huius cæcutientis articulatoris uisio, quod scientię capiunt finem in hoc seculo, quam propositionem iste articulator ex seipso fabricatam, unico protinus telo iugulat, atque confudit, citans Hieronymum in prologo bibliæ dicentem: Discamus hic in terris, quarum scientia nob̄is persæueret in celo: hic me plane uitum confiteor, istius theologiastrī hebetudine, q̄ sic citat testimonia, dū uult alios h̄eresis, & scandali conuincere, sed quæso doceat me iste theologaster, quæ nam s̄int ista discenda hic in terris, q̄ nob̄iscum persæuerent in cælis: an parua logicalia: an moralia Aristotelis: an formalitates Scoti, an ars ueterinaria, & coquinaria: an alchymistica, agricultura histriónica: Certe ego crediderim nos illorum nihil egere in futuro seculo, nisi sola scientia scripturarum diuinarum. De quibus loquitur Hieronymus in prologo citato. Et in Esaiam inquiens: Si iuxta Apostolum Paulum, Christus dei uirtus & dei sapientia est, & qui nescit scripturas, nescit Dei sapientiam.

Igno

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

Ignorantia scripturarum est ignorantia Christi, & habetur xxxvij. d. ca. Si iuxta. Hæc ergo nobis discenda sapientia est, scire Christum & uerbum eius, quod solum manet in æternum. Hic certe formidolosus sophista, sua paruologicalia, suppositiones, ampliationes, restrictiones, exponibilia, insolubilia, obligatoria, & eiusmodi contentionum artificia, tum monstrifica illa conflicitationum uocabula, ecceitatum, quasalitatum, formalitatū, quid ditatum, & reliquos scholasticarum nugarum casus, pugnantesq; uoces, nominalium & realium, primar; & secundarum intentionum, propriarum & impropriar; significationum, implicitorum & explicitorum sensuum, ceterasq; magistror; nostror; chimeras, si supera considererit, se penitus amissur; non cassa opinione formidat, & anxius dubitat, num sibi con ducat ascensus superū, ubi est regnum pacis, & perpetua quies, quibus nihil magis aduersatur, contentiosis istis sophistis. Et quamuis in declamatione, non illud proprie uertebatur in dubium, an scientiæ & artes in hac uita acquisitis, nobiscum perseveraturi sint in futuro seculo, sed illud uentilabatur, multas scientias & artes, in seculo hoc, uicissim & nasci & interire a memoria hominum, nec aliquid esse firmum sub sole, tamen ausim dicere, etiam

I iij nullam

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

nullam scientiam (de humanis loquor) nobiscum perseueraturam in futuro seculo, neque aliquid illorum, quæ a sensu percepta, & ad intellectum prouecta, studiorum diligētia, & ratiocinandi artificio, a nobis cognita sunt, nisi ulterius ab intellectu ad mentem, & ad eius lumen pertingant, ubi quasi diuinum induant intuitū, & idolio care anthumo. Et hanc conclusionem teneo, & assero, ut rationabilem opinionem, & citra omnem impietatem disputabilem, atque ex eorum numero, quæ solent esse themata confictionum, de quibus adhuc disputatur inter orthodoxos, ut non statim sit hæretic⁹, qui de illis dubitat, quum nulla ecclesiæ authoritas, hactenus ueteruit de his dubitare, nec omnes doctores, circa hæc in eandem opinionem consentiant.

X L I.

IAM tandem profligatis articulis omnibus, Cyclops articulator perorat, planeque triumphat, & scripturarum interpretem agit, atque exponens illud sapientis: Vanitas uanitatum, & omnia uanitas, scholastico more distinguit, inquiens: Oportere intelligere sapientē, interdum loqui ex sua persona, aliquando in persona attoniti, quandoque in persona stultorum, interdum in persona prudentis. Sed ubi possunt hæc discerni, melius norunt pueri qui student

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

student in Donato, siquidem hic articulator distinguit quidem, sed nihil discernit. Et contra Aristotelem suum, qui in calce libri de physico auditu, inquit, Sapientem nō sufficit dicere, nisi dicti rationem assignet, nihil neque dicit, neq; probat. Verum Hieronymus illud exponens, ait sic intelligendum, ad comparationem creatoris & æternæ maiestatis, omnia di ci uanitatem, sicut Apostolus ait: Vanitati cre atura subiecta est. Et Psalmista ait: Omnis ui uens uanitas, quia solus deus est immutabilis, & semper idem quod est, & non aliud. Sed il lud pari ratione oportebat articulatorem intel ligere, distinguereque, me non ubiq; eandem personam gerere, sed aliquando inquirentis, aliquando disputantis, quandoque monitoris quandoque recitatoris persona loqui: istic ue ro non assertoris, sed declamatoris, atq; si ue lit etiam canis uices agere. Similiter etiam putandum est, hunc articulatorem, aliquando lo qui in persona parasiti, aliquando in persona calumniatoris & sycophantæ, aliquando in per sona asini Cumani, nullibi autem per omnem hanc articulationem, in persona docti & pro biuiri.

X L I I.

NEQUE ego plane damno omnes sci entias & artes, sed de illarum uanitate,
I v & incer

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

& incertitudine declamo, & reprehendo illos
qui neglecto uerbo dei, in humanis & mundanis
scientijs fiduciam suam collocant, semper
discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis per
uenientes: ostendoq; qui errores, quæ hære
ses, q̄ mala, ex quavis scientia orta sint, & ori
antur, quando non regulatur ad uerbum dei,
in quo solo est scientia discretionis, discernēs
uerum a falso, iustum ab iniusto, bonum a ma
lo, sine quo om̄is scientia uana & errori subie
cta est. Proinde declamatio non iudicat, non
dogmatizat, sed quę declamationis conditio
nes sunt, alia ioco, alia serio, alia falso, alia sæ
uere dicit: aliquando mea, aliquando, aliorum
sententia loquitur, quædam uera, q̄dam falsa,
q̄dam dubia pronunciat, alicubi disputat, alicu
bi admonet, non ubique improbat, aut docet
aut asserit, nec omni loco animi mei sententi
am declarat, multa inualida argumenta addu
cit, ut habeatur, quod impbet, quodq; soluat
declamaturus partem diuersam, q̄ quum nesci
at hic articulator discernere, nullam de illis ni
si stultam poterit ferre sententiam.

X L I I I.

Tandem ut faciat perfectum circulum, re
uertitur ad libri nostri principium, colo
phonia iniuria, calumnians epistolam pr̄limi
narem, in qua iocatus cum amico, dixi me uer
sum

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

sum in canem, ipse articulator plus q̄ canis, hu
manitatis expers, & uitæ communis ignarus
qui literas ad amicum scriptas, Cynica petu
lantia mordere non erubescit, ac ueluti rusti
cus indisciplinatus, canis ignotos omnes adla
trat: sic carpit, calumniatur, damnat, quæ non
intelligit. At uero canis iste meus nullos adla
trat nisi malos, nullos mordet nisi noxios, o
dio persequens facta improba, qui si impotēs
erat ad benedicendum, causa fuit, quia inter il
los agebat, qui nolebant intelligere ut bene a
gerent. Quemadmodum & Christus, ut est in
Euangelio: non poterat facere miraculum in
Nazareth, propter incredulitatē illorum. Nō
est ergo propterea liber declamatiōis illius pi
arum aurium offensiuus, nisi piæ aures, intelli
gātur aures morosorę asinorum. Nec est con
tumeliosus, siquidem (teste Hieronymo) ge
neralis sermo, ad nullius contumeliam perti
net, & qui citra nomenclaturam notat uitia,
malos admonet, bonos commendat. Neque
est etiam ille liber famosus, quem habeat in
scriptum authoris sui nomen, & titulum, at
que non sine Cæsarei consilij examine, & au
thoritate publica prodierit, nec quenquam, ni
si de quo publica uox, & fama, & notoria hi
storia est, nominatim perstringit. Cæte
rum, si quispiam sui conscius, aliquid in se
dictum

BSB

APOLOGIA ADVERSVS

dictum arbitretur, ob idque mihi succenseat, ipse iam de se ipso, quod talis sit, nullo accusante confitetur, unde presumptuosus hic articulator, ignorans quis in iure dicatur libellus famosus, falcam suam ponit in messem alienam, & ultra crepidam iudicans, nescit quid loquatur. Atq; hæc tandem est miserandi articulatoris huius, plusquam asinina peroratio, qui si quid cordis haberet, & probus vir haberi uelit, addidisset articulis istis nomen suum, si illos commendatione dignos putabat. Aut p̄dijisset in publicum, nec me post terga aggressus esset, sed restitisset in faciem, dum aderam qui responderem.

EX his tandem mihi plane persuadeo, librum declamationis meæ, per Louanienses theologos, non fuisse lectum, sed laborem illum alij s quibusdam fuisse distributum, in quorum fidem, forte theologi aliqui subscripterunt notatis. Vnde si quid in hac mea apologia, amarulentius dictum videbitur, sciant me hoc non in theologicum ordinem dicere, sed in illos ter scelestos sycophantas, qui de ordine theologico pessime meriti, tā insulas nænias, tam perfidas calumnias, illis suggesterunt, atque tam celebrem olim academiam, tam futilibus articulis, tam frigidissimis argu-

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

argumentis, tam in appositis scripturarum citationibus, earundemque adulterinis applicationibus, & interpretationibus præficere uoluerunt authorem, & cruditis omnibus expōnere ludibrio. Ego semper doctis & eruditis uiris, quibus sensus est catholicus corrigendi mea scripta libenter submittam, modo illa legant cum iudicio, & candore, & si quid admodum nuerint aut docuerint, libenter audiam, illosque iudicium pro ueneranda authoritate libenter accipiam. Sed quis æquo animo ferat, istius fecis cicatricosum iudicium, qui inuidiosi, & nihil scientes, uitiant quæ sana sunt, & deflexis a uero oculis, in improbitate, fraude, dolo, falsificio, mēdacijs, malitia, depravatione, dissimulatione, & impudenti calumnia, spem uictoriae ponunt, & se constituunt censure alienorum laborum, eorumq; quorum sunt imperitissimi. Atque horum nebulonum arbitrio (si dijs placet) Christiani dicemur aut hæretici, ad horum sententiam exurentur homines, quorum uerba, uoces & censuras, nihil pluris ego faciam, q; Demetrius ille qui dice re solebat, eodem sibi loco uoces esse imperitorum, quo & uentre redditos crepitus, quum nihil pene intersit qua corporis parte, sursum an deorsum turpiter sonent. Qui quod doctrina nequeunt, authoritate exequi contendunt,

eo q;

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

eoq; quas olim eruditissimis meritis, laureas decravit antiquitas, ipsi mercede & Symposiorum meritis impetrarunt, titulo quidem doctores & magistri, literarum conditione misericabiles Sophistæ, contenti ut alij doctrinam, ipsi umbram tantum & speciem occupent. Sciant ergo nunc populi, & intelligent nationes. Quales hodie sunt isti magistri, quibus filios suos erudiendos mittunt discipulos. Væ discipulis, quibus tales contingunt doctores, qui quodcunque loquuntur: licet uideatur sapientia, tamen est stultitia, & iniurias: cur autem uæ, quippe dominus, & magistros illos, pariter & qui credunt illis discipulos disperdet, iuxta uerbum Esaiæ: Quoniam dominus caput & caudam disperdet.

NVNC ergo uos obtestor, clarissimos senatores, uirosque prudentissimos, in quorum manibus tot mesibus uersati sunt isti articuli, quos mihi nefaria illa calumniatorum cohors, ante hunc conflictum intendit, & obrectatione mei nominis, sparsit in uulgas, & haereseos nomine obtulit magnatibus, & Cæsari quoque me traduxit pro haeretico. Vosq; omnes, quicunq; nunc, & in posterum, ista & uisuri & lecturi estis: Nolite secundum faciem iudicare, sed rectum iudicium iudicate. Annō digni

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

digni & efficaces sint isti articuli, ppter quos,
ex conspurcatis scholis, sordidi ludimagiſtri,
qui nihil norunt, niſi præelle pediculotis pue-
ris, cum aliquot ſeditioſis theoſophiftis, & fu-
neſtis monachis, ſceptra ſupra Cæſarem ſibi ar-
rogantes, noſtram de Vanitate ſcientiarum,
atq; excellentia uerbi dei declamationem (cui
iam ſubſcripferant censores, aſſenſus eſt priua-
ti conſiliū ſenatus, & Cæſareo diplomate com-
probauit) prohibere debuerint, & ne apud Lo-
uanium diſtraheretur inhibere: Nolite ſecun-
dum faciem iudicare, ſed rectum iudicium iu-
dicate, an digni & efficaces ſint iſti articuli, p-
pter quos, reſcindendum poſtulauerint, Cæſa-
rei diplomaticis priuilegium, maxima priua-
ti conſiliū (ubi nihil non agi ſumma cum pru-
dentia & deliberatione haſtenus putatum eſt)
cum infamia, tum iniuria. Non enim ad me
ſolum pertinet hæc calumnia, ſed etiam ad e-
os qui declamationem meam examinarunt, q
comprobarunt, qui ſubſcripferunt, qui Cæſa-
rei ſigillum appenderunt, quorum fides, ſi ſe-
mel hinc ſuſpecta fieri patiatur, reliqrum om̄i-
um perpetuo infirmata eſt: Nolite ſecundū fa-
ciem iudicare, ſed rectū iudicium iudicate. An
digni & efficaces ſint iſti articuli, pro quibus
mihi inaudito & indefenſo, publica indicenda
fuerit palinodia: quū iſti Louaniēſes censores
non

BSB

APOLOGIA ADVERSUS

non innitantur alio robori, quam falsis interpretationibus, malitiosis argumentationibus, impertinentibus allegationibus, depravationi, detruncationi, dissimulatione, mendacio, improbitati, sycophantiæ, blasphemiaæ, fallitati, cæterisq; calumniarum detectabilibus artibus, quibus degeneres, & inualidi sophistæ plures turmatim, me solum, & unum clanculum, & post terga aggressi, opprimere studuerunt. Nolite secundum faciem iudicare, sed rectum iudicium iudicate. Num digni & efficaces sunt isti articuli, propter quos ille minister iustitiæ Cæsar, tam graui indignatione cōtra me commotus fuerit, quod supplicanti mihi, p iustitia, & aures suas occluserit, & oculos suos a supplicatione mea auerterit? Et quum nemo regum, unquam tam inclementes, siue superbias aures, habuisse sciatur, qui seruorum suorum honestas præces fastidierit, & honestarū personarum, iustas supplications, dedignatus fuerit, mihi uni soliq; hoc a Cæsare suapte natura Clementissimo, præter morem suū alie no impulsu contigit: sic pñ illi magistri nostri, suis istis articulis, conselerarunt Cæsaris aures, tantumq; uenenum illis instillarunt, illi mundo corde monachi, sic Cæsaris aduersum me furorem concitarunt, illi subornati aulici sacrificuli, atq; aulicarum conscientiarum instigato

THEOLOGISTAS LOVANIEN.

fligatores, ut uix duorum reuerēdissimorum
doctissimorumque Cardinalium fidelī instru-
tione, deflagrari Cæsarī ira, & purgari po-
tuerit suspicio, parumque abfuerit, ut cuius be-
neficentiam uirtutibus, fidelicō obsequio com-
metuerim, illius iram, & indignationem, serui-
tiorum præmium, laborumque mercedem ha-
buerim, quemque uirtutis, ac literaturæ gra-
tissimum pensatorem speraueram, uirtutum
& eruditioñis punitorem inuenerim, nec quic
quam bonæ spei habiturus sim reliquum, qui
mihi tam infensum Cæsarī odium, uirtutis &
eruditioñis meritis peperisse. Verum hæc
tragœdia alio loco, & alio stilo, mihi uberioris
decantanda est. Vos quæsoquod ad articulos
attinet, nolite secundum faciem iudicare, sed
rectum iudicium iudicate. Saluo mihi iure
addendi auferendi, corrigendi, emen-
dandi, interpretandi. Quod ut in
prophanis cauſis concedi so-
let, in sacris maxime con-
cedendum erit.

Vbi ignauii imperant, ibi summa
ingenia in occulto iacent,

k Princeps

BSB

APOLOGIA ADVERSVS
Prouerb. XXIX.

Princeps qui libenter audit uerba mem-
daciij, omnes ministros habet
impios,

Non solum ille reuis est , qui falsum de
alio profert, sed etiam is, qui au-
rem cito criminibus præbet:
xi.q.iij.non solum.

APOLOGIAE ADVER-
sus Theologistas Louani-
enses, Finis ,

HENRICI

CORNELII AGRIPPAE, AB NET^o
 tessheym, armatae militiae, Equitis aurati, ac
 utriusque iuris doctoris, Cæsareæ maiestatis
 a consilijs, & Archiuis, Indicarij, Quærela
 super Calumnia, ob æditam Declamatio-
 nem, de Vanitate scientiarum, atq; excellen-
 tia uerbi dei, sibi per aliquos sceleratissimos
 sycophantas, apud Cesaream maiestatem, ne
 farie ac proditorie intentata, Adornatissi-
 mum virum Eustochium Scapusium,
 Cæsareæ maiestatis, apud Angliæ
 regem Oratorem.

Iusta parit quærimonias, iustus dolor;

I NON AD TRIBVNAL hostium, sed tuto in loco, apud æquos iudices, literarum negotiū ageretur (Eustochi uir clarissime) dico apud uiros candidos, qui aliorum conatus non sint perosi, qui aliorum scripta, iuxta eorum uires, conditionesque uenerarentur, ferrentq; æquanimiter, aliorum ingenia, non altioribus inuidens,

k ij ces,

QVÆRELA SVPER CALVN.

tes, non paribus importuni, non disparibus & inferioribus infensi, sed quorūuis labores, in aliquam laudis partem admitterent. Quicquid fano & recto iuditio prodierit, suis meritis non defraudarent, errata si qua tolerabilia sunt, in optimam partem interpretarētur, quæ uero citra pertinaciam exorbitant, etiam citra morositatē castigarent, & meliora substituerent, corrigentes simul & emendantes, in omnibus boni consulentes, melioraque docentes, malintq; parcere errori, q̄ inuidere uirtuti, ac non tam culpam punire, q̄ uirtutem colere uelint, leuiter erratis ignoscerent, nec penam infligerent, nisi correctio culpam nequeat auertere. Talibus inquam sub iudicibus, atq; censoribus, quis non gauderet pertinaci studio, in hærcere literis, edere libros, scribere carmina, disputare ploblemata, declamare placita, confingere argumenta, atque aliquid semper aliorum æmulatione, aut inuidia dignum agere. Quandoquidem, qui uicerit certamen, & quis iudicibus, meritus illi decerneretur gloriæ triumphus, qui uero uictus esset, is seipso melior atq; doctior factus, pro gloria lucrum reportaret, uerum non sic nobiscum agitur (Eustochi) longe aliter se res habet. Quisquis hodie studiorum suorum aliquod specimen, licet cōmuni cum fructu, in publicum edere audet, & iacta

SCHOLASTICORVM ET MONACHO:
iaſta ſemel alea, calchographorum typis excu-
dendū cōmiferit statim quicquid, id eſt a Syco-
phantis aliquot, bonarum literarum prorsus
imperitis, q̄ nihilominus tñ scholaſticis titulis
turgidi, ſe omnium hominū primos haberi uo-
lunt, & exac̄te omnia noſſe, etiā archana quæ-
que & maxime recondita. Seſe non ignorare
prædicāt, rapitur in iudicium, qui illud quod
prodierit (iſiſiosi pariter & mordaces, & ad
ſingula quæque carpenda proni & ingeniosi)
euoluunt, ut inueniant quod calumniantur, ſci-
ſcitanturque & ſcrutantur ubi dentes ſuos in-
figere quæant, ſi forte ſcriptori huic, aliquid
alicubi, odiosa ueritate liberius dictum exci-
derit, ſi alicubi hallucinatus fuerit, ſi uel incon-
ſideratiore ſermone, aut iocis, aut falibus, ali-
bi exorbitauerit, ſi mordaciore aceto, alicu-
ius eorum aures contigerit, ſi quid (improuis-
ſo lapsus errore) minus recte protulerit, mox
inflammatis animis, & ad calumniandi perti-
naciam obfirmatis, articulos colligunt, & que
cunq; odiosiſſima excerpere queunt, ea ſepo-
nunt, ea ſola producunt, & in modum classicæ
cantilenę detonant, tum intellectu in diuersum
coacto, caninæ contentionis, iurgiosis contu-
melijs flagellant, exigua quæque errata exag-
gerant, ſyncere & bene dicta deprauant, inæ-
rascq; calumnias, ingenti uociferatione, aduer-

k iij ſus au

QVÆRELA SVPER CALVMN.

Sus authorem illum connectunt, & quæcunq;
in scriptis illius, insignia & præclara extiterint,
pallentiliuore tegunt, nulla bene dictorum ra-
tione habita, quin multa eorum, tunc etiam in
contrarium sensum, non ratione, sed uiolen-
tiatorquent. Singula bona, & optima quæque,
in quibus scriptor ille præualuerit, uel ob uni-
us dicti leuissimum errorem reñciunt, atq; ob
lapsus aliquos humanos, damnant etiam quæ
recta sunt, publicamque utilitatem, & quam-
cunque amplissimam rerum cognitionem, ob
priuatam offensam simul tollunt. Nam faceti-
arum sales, curiose admodum rimantur, & si-
qua, siue ludicra, siue per iocum in eos dicta, si
bi uideantur, ea uelut acerrimæ factionis inci-
tamenta crispis naribus suspendunt, audentq;
teu errores, & hereses obñcere, leuissima quæ-
que (& non tam authoris hallucinatione q; ama-
nuensium incuria commissa) erratorum mo-
menta, tum non tam scrupulosa, quam malis-
gna conscientia, ueluti quodam uiolentissimo
turbine, per præcipitia philautiæ suæ, a cursu
rectæ rationis abstracti, in concitatissimum iu-
dicium, de illo authore ruunt, & quicquid eos
rum auribus displicuerit, dignum iudicant in-
cendio, & palinodias exigunt, aut scriptorem
illum, scholasticæ maiestatis reum, graui cen-
sura condemnant, magnisque sigillis proscri-
bunt.

SCHOLASTICORVM ET MONACHO.

bunt. Speret ergo pro beniuolentia inuidiam, pro laude calumniam, pro præmio perse-
quitionem, quicunq; bonarum literarum ne-
gocium agens, aliquid docuerit, scripsiterit, edi-
derit, necesse est. Neq; uero est hæc sola p̄senti-
um temporum malicia, ab antiquo quo semper
ita fuit, ut quasi natura ita comparatum uidea-
tur: liceat hæc crudelitas, aliquādo plus, aliquā-
do grassetur minus, pro temporum, locorum,
hominumque uarietate. Quippe apud Laertiu-
m Diogenem legimus, interrogatum a fami-
liaribus quendam philosophum, quidnam stu-
dio suo promeruisse, respōdisse calumniam.
Et diuus ille Plato, quodipse in epistolis ad Di-
onysium fatetur, ut inuidię cederet, fere omnia
scripta sua, non suo, sed Socratis nomine in-
uulgauit. Apud Romanos etiā aliquando tam
uiluit eruditio, ut indignū habitū sit uiris Prin-
cipibus scire literas, ipsumque docendi mu-
nus, uelut illiberale & sordidum, nō nisi liber-
tinis, & seruis delegatum est, quod idcirco Ne-
ronis mater Agrippina, ipsi Senecæ, uiro con-
sulari, uelut probrum obiecit, tantum erat eru-
ditionis odium, ut qui nō occultasset, qui non
dissimulasset, ueluti perfidus, & publicus gra-
fator haberetur. Hinc M. Antonius orator,
improbabilem populo orationē suam fore ue-
rebatur, si illū unq; literas dididicisse putassent.

k iij Sapie

QVAERELA SVPER CALVMN.

Sapiebant ergo admodum , stolidi illi Galli,
qui(quod sexto commētariorum suorum nar-
rat Cesar) ut inuidiam præuerterent, animum
ab omni literarum eruditione procul submo-
uerunt. Quis enim non malit' de ignorantia &
silentio gaudere , q̄ semper de scientia & do-
ctrina dolere? Quod tam excellens ingenium
si se contemptui & odio uideat futurum, quod
literas sciat, non effugiat, & auersetur illas, de-
testeturq;? Quis non melius esse putet, sine sci-
entijs, sine literis, secura & otiosa quiete, por-
rectis pedibus, in utramuis aurem dormire, q̄
continuis literarum studijs , & edendis libris,
pro alienis utilitatibus excubando, & uigilan-
do, graue onus inuidiae subire, & sese ultro in
erumnosum negocium detrudere, magnisque
insidijs & periculorum discriminibus implica-
ti, unde quum uelit sese nequeat extricare? Ne
minē unquam inter mortales tam preclara eru-
ditio extulit. Nemini unquam tam admirabi-
le ingenium fuit, cuius glorię malignitas non
obstrepuerit, cuius laudem inuidia non fug-
gillauerit. Quotus quisq; fuit unquam insigni-
ter doctus, qui caruerit inuidia, qui edēdis stu-
dijs suis non sit periclitatus, & multorum odi-
is & clamdestinis detractionibus, non fuerit
expositus, & incertoq; hostium præda factus,
nonnunquam iniquissimorum iudicium p̄mor-
daci

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
dacibus censuris flagellatus? Nōne tutius fuīſ
ſet illis literas ignorasse, aut eruditionem diſ-
ſimulasse, aut aurū uoluptati ſtuduiſſe, aut fo-
renſib⁹ lucris indulſiſſe, aut mercennarij la-
boribus hominum officia demeruiſſe, nullos
ſcribendi licentia irritaſſe, nullos odiosa ueri-
tate offendiſſe? Quis iſta ſecum animo repu-
tans, non de relinquendis & repudiandis lite-
ris conſilium ineat? Certe remouit hic ſchola-
ſtīcæ tyrannidis metus, abonarum literarum
ſtudijs, nō paucos, multoſq; iam ultra primos
limites progressus retraxit, plæroſq; ſtudio-
rum licet amantifſimos, perſeuerañtesque, ita
deterruit, ut ingenij ſui cultum diſſimularent,
& ſtudiorum ſuorum labores, ſine posterita-
tis lucro, ſecum emori ſinerent. Alios denique
licet præſtantes in proposito aliquid edendi,
ſicut tamen in angustum contraxit, ut quum ſibi
ſtatuerent, tum alijs consulerent, nihil in uita
edendum, ſed post mōrtem ſcripta inuulgā-
da, ea potiſſimum ratione duci, quia ſit licet
tunc (aiunt) odiosa ſcriptura, ſit funesta, ſit ca-
pitalis, ſit maliuolorum quorumcunq; iaculis
ſtimulis, aculeis, flagellis, ſagittis obnoxia, ſæ-
uiant tunc cucullati hypocritæ, & ſcholaſtici
ſycophantæ, qui iudiciorum & cēſurarum mo-
tu terribiles uidentur, & fœnum in cornu ge-
ſunt, iraſcantur, damnent, execrentur, fulmi-
k v nent

QVAERELA SVPER CALVMN-

uent & fulgurent, anicularum cædibus formidolosi inquisitores: quid hoc ad mortuum, qui iam terribilia omnia transgressus, in tuto est, omniumque uiuentium calumnias, minas, mortis suscepit facile spernit? Neque adeo tutum est tunc uiuis illis, de mortuo illo loqui, quin longe tu-
cissimum sit, huic mortuo, loq[ue] de uiuis, quum illic potest superesse qui uindicit, hic in quem uindicetur, iam non est, tum qui extintos invitant ad prælium, & defunctos dimicare cogunt, saepe superantur a mortuis, quos uiuen-
tes oppresſissent. Sunt tamen istis cordatiiores quidam homines, quibus aut tantus est ueritatem amor, aut tantum mali odium, tantave gloriæ cupiditas, ut inuidiæ pericula contemnentes, nil magis quærant, q[uod] aliquid inuidia dignum agere, ipsamque inuidiam impense desiderare videantur, odium, inuidetiam, calumniam, cæterasque malignantium tempestates, fortiter constanterque perferentes, quo usque studiorum suorum iter dimensi, profligatis publica eruditione calumnijs, superatique periculis, etiam malum malorum omnium expugnatudine sicillimum, liuorem uicerint. Quos tunc in-
gens manet gloriæ triumphus, qui in hac uita datur paucissimis. Neque magnus ille Erasmus Roterodamus, uir omni eruditione maior, hunc hactenus consequi potuit, tot indies illi suppul-

SCHOLASTICORVM ET MONACHC.

Suppullulant sycophantæ, qui Lernæ idraco-
nis instar, tot calumniarum capita progermi-
nant, & scripta illius in peius rapiunt, integer-
rimiq; uiri, inuincibilem eruditionem, tāquam
scælus & flagitium, obſcœna uerborum petu-
lantia impugnant, neq; quicquam ab illo tam
recte, tam sane, tam sancte, scriptum est, quod
illorum non uellicet iniquitas, ut quoties ipſe
ſibi uidetur, tranquillis undis, in tuto portum
ad nauigare, toties nouis distrahatur tempe-
statibus. Tam ægre deuictorum sophistarum
ingenij, quiescere solitum est, & in uitores
ſemper subactorum obluctatur improbitas.

Quid hic agendum censes (mi Eustochi) quid
adfers consilijs? Certe mea ſententia, aut per-
petuo inſilentio & tenebris delitescere oportebit,
aut stare neceſſum eſt, & fortiter hosti-
lia omnia excipere, aut quæcunque edenda
ſunt, in plurimum linguarum uoces transfusa,
uniuerso hominum uulgo exponere, ſi forte
clementiam & æquitatem, quam in ſcholaſti-
cis illis censoribus non reperimus, apud indo-
ctam plebem, & inculta Barbarorum ingenia
conſequamur, ac iudice D E O, & mundo te-
ſte, confundatur calumniantium malignitas,
aut certe, quod plærisque consultius uide-
tur, nihil in uita aedere oportebit, ſed poſt
mortem innoſcere, qui nolit ſe, aut periculo
expone

QVAERELA SVPER CALVMN.

exponere, & mala cuncta perferre, aut cum de
decore profugere. Multi enim infelici auda-
cia, hoc inuidiae pelagus plenis uelis ingressi,
quum procul a portu, saeuentibus undis, ad-
uersis uentis luctantur, & sophisticis flatibus,
quisbus nequeunt se eximere, ad Syrtes aut Cha-
rybdes urgeantur, perterrefacti: pœnitent tunc
illos, male crediti & sero probati, illius consi-
lij instituto non paruisse: atq; tunc, ut in ingreſ-
ſu maris illius intrepidi fortis que fuerunt: sic
intus quum sunt, modica tempestate fracti, ce-
dunt undis, & conuersis uelis, proximum por-
tum ad nauigant, & tuta petunt, uictoriā que
simul cum gloria amittunt, & ueluti transſuge
& desertores, eiuratamilitia, ausi nihil pugna-
re contra fortiter. Ignotos locorum recessus
quærere, & solitudinum inaccessa petere, per-
petuaque ignominia in obscurō latere cogun-
tur, nec ulli unquam postea ſe prælio offerre,
non arma, non expeditionem parare queunt,
niſi concitatorum Rabinorum furorem expe-
ri, & crudelitatē inquisitorū (quorū carnifex
animus est) subire, & bellum cum fasciculis &
flammis gerere uelint, qui tunc uel remotis, uel
etiam profligatis logodedalis, uictoriā car-
nifici, tanquam doctori omnium literatissimo
daturi sunt. Certe ipſe mecum animo ſæpe he-
ſto, cogitabundus, regrediar ne a desertis lite-

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
ris, ad olim nō prudenter desertam militiam,
unde mihi insignes honores, & grandia lucra
blandiens fortuna largiebatur. Nihil mihi tūc
deerat, totus sericatus, auratus, numatus, for-
titudo, honor, dignitas, diuinitæ, omnia ex uo-
to contingebant, at quoties deserta militia, ad
literas regressus sum, haud unquam fœliciter
egi, semperque calumnias, insidias, contem-
ptum, inopiam, omnemque aduersam fortu-
nam expertus sum. Vt robicq; fateor, & militia
& literis pugnare, grande periculum est, a mi-
litia, non solum uicisse, sed & strenue periisse
gloriosum est, suaque non minus insignes
laudes habet fortis occasus, atque insignis ui-
ctoria. Hic uero, quantumcumq; strenue quis
perierit, ob iniquitatem iudicum, dedecoris
plurimum sit latus, quantumcumq; strenue
uicerit, perparum gloriæ, nihilq; præter igno-
bilem prædam, & sordida spolia sit occupatu-
rus. At forte uincere nemo poterit nisi mortu-
us, atque uix tunc etiam, adeo calumniandi de-
mentia, ad inferas sedes usq;, manes & larvas,
a quibus rerum natura sua fulmina sustulit,
perseguente quæ nec potest, sine mortuorum
calamitate, esse contenta. Hæc ego sic uera es-
se (mi Eustochi) ut iam olim ex multa lectione
& exemplis didici, ita nunc etiam proprio pe-
riculo deprehendi, potissime in ea declamati-
one

QVAERELA SVPER CALVMN

one, quam nuper, de Vanitate scientiarum, atque excellentia uerbi dei edidi, quæ ubi prodidit, proh Iupiter, quantū & crucibus, & ignibus, expiādum scelus, hic mihi obīcitur, tum per aliquos improbos superstitionesque monachos, & fratres, uulpina sanctitate insigne, & forma monstrifica spectabiles, tum per alios quos scholasticos sycophantas, bonarum literarum ofores, sed magnificis titulis doctrinæ umbram, nusquam non ostentantes. Hi clamant, repente terris ingruere cœlum, sylvas, camposque subsidere, montes descendere, misceri omnia, antiquum rediisse chaos, diuina pariter & humana tumultuosa tempestate cōfundi, renasci hæreses, surgere antichristos, fiduci catholice ruinam minari, cunctaque simul in perniciem rapi, atque hæc omnia non aliām ob causam, nisi quod orationis libertate, alicubi tacti sunt, quasi mihi, indicta illis cuculliomachia, cum illis solis suscepta sit pugna, aut de industria aduersus eos solos, in arenam descenderim, qui communiter aduersus omnē hominum genus, declamaui: atque sic declamaui, ut illis ipsis, ad declamandum suas populares conciones, egregia argumenta contulerim, quam perceptam munificentiam, ingrato æstimantes animo, quod in eorum utilitatem contuli, in meam perniciem uertere co
nantur

SCHOLASTICORVM ET MONACHO^{rum},
mantur, & inde moliuntur vindictam, unde de-
cuit gratias agere. Oderūtq; me, ppterēa nec
dignantur agnoscere benefactorem suum, ac
si ego ea declamandi emulatione, eorum que-
stui officere uelim, qui ipsi non modicum que-
stum faciunt oblatrādo etiam melioribus. Mi-
randum profecto, atq; admodum mirandum,
qua fronte declamationem ad omnes commu-
niter pertinentem, scholastici aliquot sophistē
& laruati hypocritē, cum reliquis quorum in-
terest, nihil communicantes, soli iudicare, at-
que damnare præsumunt, priuatis suffragijs
usurpantes, quod uniuersorū sententijs est de-
cernendum, mihiq; aut declamare, aut satyras
scribere, interdicere contendunt, qui sibi ipsis
maledicendi, & in quosuis scurrilibus conui-
tijis, & insanis debacchatonibus, lingua & ca-
lamum uibrandi, libertatē indulgent, quasi so-
li hoc priuilegio fruantur, maiorq; illis p cæte-
ris mortaliū, maledicendi libertas concessa sit,
& cui non liceat reluctari, aut eadē tragula re-
ferire. Quomō ista quadrarēt, quæve esset hēc
æquitas, si ipsi ob caninam hanc facundiam,
pro doctis, pījs, & perfectis christianis haberī
uolunt, me contra ob eandem, tam inclemen-
ter in crimen uocant, quod tamen, si crimen
est mihi cum omnibus ipsis commune est, &
a quo nec seipso quidem, immunes, & alie-
nos esse

QVAERELA SVPER CALVMN.

nos esse deprehendunt, per omnem uitam nihil aliud agentes, q̄ quod omnium actus, insidiosa explorationis arte uenantur, atque aput pitis, a suggestis, ueluti impudentiæ suæ arcibus, omnium hominum uitas & mores, in reprehensionem rapiunt. Nemini innocentiam tribuunt, cunctis accusationis iniuriā irrogāt. Omnes conuicij & contumelijs flagellat omnia commissorum secreta euomunt, nihil ob metum, neq; ob fidem reticentes: eaque flagitiorum mysteria, & multis incognita criminā produnt, ut non inique credamus, cuculliones illos, in circis suis, ueluti in quadam sentina flagitiorum, nihil aliud discere quam scelerā, quos quum secessio monastica, meliores debet facere, peiores euadunt hominibus prophanis. O quoties noua nupta, rei Venereæ redit instructior a confessione fraterculi, quam ab amplexu mariti? Quomodo em boni, pijs, simplices, casti, pacifici, humiles esse poterint, qui continuo scelera inquirunt, flagitia examinant, criminā cantillant, suntq; asperitate, immodestia, rabie, cūctis intolerabiles. Qui nullum hominum genus, siue sacrum, siue prophænum, non lacerant calumnia, proscindunt maleficentia, onerant inuidia, grauant detrectationibus, & uenenatis linguis fauciunt, nullis a fatyris eorum securē uiuere licet, nec est qui possit

SCHOLASTICORVM ET MONACHO
possit loquacitatis eorum retia deuitare, nemor-
tui quidē ab illis satis tuti sunt, quin ueluti Cas-
spij canes, siue sepulchrales in Hircania, etiam
sepultos arrodendo affligunt: nihil a se actum
putantes, si saevitiam suam, ab umbris & cine-
ribus continuerint. Proinde quācum ad audaci-
am, impudentiam, iracundiam, furorem, mor-
dacetatem, subsannationem, gesticationem,
rictum, hiatum, cachinnos, saltus, ferinosque
clamores, tum ad ingerenda conuicia, & pro-
loquenda mendacia, terrificasq; comminatio-
nes attinet, iam inde populus illos, religioni
pariter & horrore habere cepit, nec est, qui nō
malit, illos extra viam declinando fugere, q̄ illi-
lis obuiam fieri, ut iam etiā apud uulgas, com-
muni prouerbio receptissimum sit, infaustissi-
mia auspicij esse, obuiare monacho, idq; haud
secus atq; lupo, qui quem prius uiderit, illius
uocem præcludit, & obmutescere facit. Sic &
isti, q̄ tacumq; insolenti dicacitate declament,
semper mutis auditoribus uti solent, eamque
imperitae plebis taciturnitatem, sibi usurpant
pro sanctitatis & innocentiae testimonio, ac si
non habeat mundus, quod de malis illis male
loquatur. Dico autem hæc omnia de malis, &
peruersis, nō de bonis. Sed in his discernēdis,
plane opus est mysterio, ut probos, pios, ca-
stos, humiles, modestos, simplices, ueros mo-

L nachos,

QVAERELA SVPER CALVMN.

nachos, & sanctos uiros esse cognoscamus, ac
iracundiæ furijs, & inuidentiæ liuore, caluni-
andiç rabie p̄ditos, non homines, sed anthro-
pophagos lupos: non fratres, sed rabiosos ca-
nes: non monachos, sed cucullatos diabolos
esse intelligamus. Qui quum monachor̄ & fra-
trum nomine censeri uolunt, titulum moribus
abdicant, professionē operibus polluunt, men-
tiri uirtutē ducentes, bonaꝝ literaꝝ loco, frau-
dem amplectentes, relligionē hypocrisi colen-
tes, pietati auaritiam anteferentes, cupiditate
laudis & p̄dç, alienis uirtutibus insidiantes, q̄
rum sc̄lera, & plenos turpitudinis actus, qm̄
in declamatione mea alicubi detexi, iccirco fa-
talis conscientiæ malignitate confusi declama-
tionem illam (quam multi illor̄ nec legerunt,
nec intellexerunt, nec cognouerunt, sed tñ ex
suspitione, uel auditot̄ nomine, quod cū su-
is institutis non consentiat) exhorrent, dānant
execrati: atq; odio, inuidia, detrectatiōe, con-
uitijs, sycophantijs, ceterisq; falsę lingue appa-
ratibus armati, occultā cōtra me expeditionē
pararunt, non ignari q̄tum ad nocendum oc-
culta manifestis priuiora sunt: itaq; clamdesti-
nas amplexati insidias, arcu doli, calumniarū
spicula torquent: Atq; animos aptant sc̄le-
ri, fraudisq; parant se. Disponunt linguas, &
uerba nocentia condunt. Si forte uictoriā
quam

SCHOLASTICORVM ET MONACHORVM
quamin Erasmi Moria amiserunt, in hac no-
stra Vanitate recuperare possent, & quū mul-
to facilitioris negotij sit, eminus inopinatum, q̄
cominus prouidum oppugnare: ideo in expu-
gnabilem bello declamationem, furtim & per
insidias adoriantur, concerpunt, mutilant, la-
cerant, ut quod uirtute nequeunt, promoueāt
astu, nō ignari, plus uirium esse, in credita ini-
quissima calūnia q̄ in instructissima disputatio-
ne, multaq̄ fortia ingenia his artibus ab inuali-
dis sycophantis s̄æpe p̄strata fuisse, plurimūq̄
cessisse uirtutē fraudi, odiosam ueritatem, pla-
cidis opiniōibus & multitudinis errore sufful-
tis. Hinc inuidia in ultionem uersa, nefarījs p-
fidiæ linguis me opprimere student clanculū,
& post terga, perduellionatus, arrogantię, am-
bitioñis, stultitiæ, impietatisq̄ traducētes, ma-
gum, & hæreticum uocantes, idq̄ non modo
apud populum & plebem, sed apud reuerēdi-
mos Cardinales, apud honorandos pontifi-
ces, apud uenerabiles abbates, apud metuen-
dos Cæsares, apud terribiles reges, timēdos
que principes, quorum moderationem (supra
quam maiestati eorum debetur) exasperat, ac
pacatissimæ mentis eorum serenitatem, men-
daciōrē nebulis obtenebrant, eorū clementiam
obtrectationum sibilis ad iracundiā concitāt,
scientes obfusum ira Principis animū, saluta-

L ij rem

QVAERELA SVPER CALVMN.

rem existimationem subire non posse, quo se
mel in prauam de me opinionem obfirmato,
etiam defensionis uiam habeam preclusam. O
lex Iulia, o lex Rhemia, o lex Cassia, sed ubi mi
nister legis Cæsar? An non maiestatis reatu
peccant, qui tam petulanti impudentia, tā p̄
cipiti audacia, tantorum principum maiestati,
contra conscientiam suam, mentiri non ueren
tur, & scripta nostra, maligna interpretatione,
eorum auribus, modo quo non debent, incul
cant, suamq; contumeliā, in maiestatis oppro
brium transferunt, & innocuos operum meo
rum labores, & speciosissimas doctrinā & sen
tentias, nugaci mendaciorum obtrectatione,
ad odium trahunt, tum nullis æquitatis rationi
bus instructi, sed calumniandi præsidio arma
ti, formidolosam Cæsarī iram, aduersum me
extorquere nisi sunt, quo ille me, a proauis, &
atruis, de sua, & præcessorum suorum ma
iestate, bñ meritum, perinde ac uilissimū man
cipium releget, & fidele meū obsequium, con
temptu compenſet, pro gratia, pœnam decer
nat, & quem operum meor; gratissimum pen
ſatorem, & qui beneficiā pro meritis refe
rat, sperare debeam, illius experiar iram & in
dignationē, seruitior; mercedem habeam, uir
tutisq; punitorem inueniam. Haccine in spere
licitis omnibus, securi sumus Cæsarē, hæc cine
præmia

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
præmia pro laboribus referuntur, hæccine ue-
nerandę literaturę, & gesti muneris, præstitiq;
obsequij, stipendia accepturus sim, atq; obstre-
pentibus nebulonum illorū calumnijs, etiā sup-
plicandi copia, defensionisq; potestate careā:
Nam eousq; illorum apud Cæsarem promo-
uit calumnia, tantumq; apud credulam Cæsa-
ris seueritatem, insidiosa obtrectatorum ratio
ualuit, ut nuper ille mihi præter morem suum
(nescio qua inclemensia) & aures suas occluse-
rit, & oculus suos a supplicatione mea auerte-
rit, quum tñ alioqui mitissimus, etiam nō igno-
ret, quod in eo fastigio collocatus, difficiles
accusatoribus aures præbere, aut tuentium se-
se uoces respuere non debeat, nec infensis au-
ribus alteram partem recipere, qui anteā illas
accusatoribus tam procliue patulas p̄buerit:
nec deceat Principum grauitatē, quicq; ex pri-
mo impetu, & incōsulta persuasione, more im-
peritę plebis iudicare, estimareve. Sed etiā ue-
ri ac clementissimi Principes, & quibus placa-
bile ingenium est, rerumq; peritia, sycophan-
tariorum artibus pelliciuntur in errorem &
nonnunq; usq; ad virulētiam iracundiae impel-
luntur. Hic hic uelim, sed eat medius & iudicet,
quicunq; vir probus & integer, & cuius aures
sunt deceptu difficiles. An non æque Cæsareę
maiestatis, atq; mei capitis hostes sunt, q; tam

L iñ insidio

QVAERELA SVPER CALVMN
insidiosis consilijs, tam uafris commētis, tam
impudentissimis mendacijs, & compositis ca-
lumnijs, generosi & clementissimi animi æquit-
atem subruere conantur, & in æquo ponunt,
iustum ne iudicium illius, an iniquum existat,
modo sententiam extorqueant sibi fauentem.
Quis iudex unq; ausus est pronunciare altera
parte inaudita? Olim ne a tyrannis quidem id
tolerari solitum est. Quis em pateretur pro iu-
dice, illum qui nō dignabitur cognoscere cau-
sam. Adrianus cæsar, quum olim negasset sibi
ocium audiēdi mulierculam, audiuit, ergo ne
uelis imperare, si nolis cognoscere. Nōne (qd
Nicodemus de Christo ait ad Phariseos) lex
iudicat hominem, priusquam interrogauerit
ab illo & cognouerit quid faciat nonne inau-
dita hęc tyrannis esset: atq; tamē ad hanc tyran-
nidem, odiose prouocant Cesarē improbi ali-
quot sophistæ, & superstitioni monachi. Verū
egototam hanc insimulationis uim abs nebu-
lonum illorum inuidia profectam, nō Cesaris
inconsideratae credulitati, sed illorum maligni-
tati, imputandū existimo, atq; illius aduersum
me indignationē, non iudicij, non deliberatio-
nis, nō temerarię opinionis, sed suspicionis im-
petū fuisse duco, cuius animi tēperantia, sediti-
osis calūniantium consilijs, æqtatis iudiciū su-
perantibus, q̄ si sinistro rōnis ductu, transuer-
sum.

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
sum acta, ad alias sibi alienissimam iracundiam
prouecta fuerit, ut quū mihi opem ferre debe-
at, cladē irrogaturus fuisset, nisi integrissimus
pater Lauren. Campegius apostolicæ sedis le-
gatus, ac illustris princeps Leodien. duo reue-
rendissimi cardinales, & equioris iudicij prin-
cipes, illum retinuissent. Atq; ego nunc, preter
quod onustū mihi ualde est, etiā famę meę cru-
delis, & honoris mei prodigus, & innocentiae
meae desertor hñdus sim, culpāq; sceleris alicu-
ius fateri, & grandis flagitiij, conscius mihi esse
uidebor, si iniurioso nomine (apud Cesarē po-
tissime) me censeri sustineam, quāobrem unū
hoc uolo sciat Cæsar, me hominem esse aper-
tum, & sine fuco, & extra omnem doli suspici-
onem, qui in fronte gero animum, qui nec fu-
mum nec oleum uenale habeam:

Cuiq; amor & studiū recti, & uetus illa prior
Simplicitas, cui chara fides, pectusq; deorum
Præsidio innitens. Qui integer uitæ, crimi-
niscq; purus, non feci unquam q; fateri erube-
scam, ea prædictus uitæ & morum integritate,
ut in me nihil culpari possit præter fortunam,
qdq; aulam nactus malorum fertilē semper fe-
re seruire cōtigerit ingratīs principibus, quia
adulationē & mēdaciē obtrectationē (publicas
aular; pestes) sic spē exhorrei, ut nullius gratiā,
aut beniuolētiā, blādiēdo & adulādo cōtrahere

L. iij malue

QVÆRELA SVPER CALVMN.

maluerim, q̄ uera dicendo, & quod æquum & honestum est suadendo, etiam si non nesciam, sim p̄ expertus, q̄tum odij, sæpe pertinax eror, ueris monitionibus referre soleat. Hinc me quum uaria fors, in diuitias & inopiam, in gratiam & indignationem, in authoritatem, & exilium, alternis uicibus sæpe traiecit, tū probitas, & seruata Cæsari fides iam p̄pe funditus subuertit, atq̄ hic non desunt qui protinus me propterea insipientem, improvidū, profusorem, stultumq; subsannant, ipsi non tā sapientes q̄ senes, neq̄ tam prouidi q̄ auari, qui canicie ornantur extrinsecus, intrinsecus autem intellectum habent puerilem, quoꝝ omnis sapientia est, explere scrinia sanguine pauperum, & assidua augenda diuitiarū cura, omnia uenalia habere, ac non secus q̄ prostitutę mulierculæ, omnes pauperes contemnere, solis diuitibus applaudere, & corruptissimos deuouere animos, hinc nō probata causa, indemnes condemnare, & noxijs reis, poenā cum iniuria remittere, dare ueniam coruīs, uexare cēsura columbos, & fraudulētis rapinis, & subdolis colusionibus, suæ argentanginæ egregie mederi. Hanc ipsi prouidentiam, hanc sapientiā uocant: probitatem, integritatem, eruditionem, stultitiam dicunt. Cum hoc hominum genere nunq̄ mihi bene conuenit, his nunq̄ sapiens, nūq;

SCHOLASTICORVM ET MONACHO.
nunq; prudens fui , qui eiusce artibus rem au-
gere nesciam,his impius & stultus sum , uere fi
lij gehennæ,qui dicunt fratri suo Raccha,& fa-
tue,dolore pariter & ludibrio feriētes, nec mi-
nus iniqua, q; ridicula calumnia laceſſentes, eru-
ditionem & doctrinam si qua mihi gloriæ ce-
dere deberet, ob contempta scholastici cultus
latifundia,iniquissima æſtimatione,& peruer-
ſo iudicio extenuātes, & perditas cum iniqua
fortuna,tum ob feruatam fidem,opes,in uitu
perium uocantes,scientes,qm apud indoctos
ſatrapas & ignauos proceres,plurimum humili-
um prudentia ſordescit, & pro ſtultitia repu-
tatur,ut qui ualorem hoīs,ex ueste metiuntur
cultum,non anīnum æſtimantes,opesq; uir-
tutum meritis anteferētes, ac ſi uulpina uestis
præbeat aſtum,aut cuculla conferat pietatem,
& leonine exuuię,Cumanis aſinis dare poſſint
fortitudinem. Attī tam ſtultum de me ſapien-
tes interea conqueruntur,abs me tali ſtulto,fa-
pientiſſimos uiros fuiffedeceptos,neq; ueren-
tur,prudētiſſimo Cæſareæ maiestatis priuato
consilio,ubi nihil nō agi,summa cum pruden-
tia & deliberatione cendendum eſt, hanc turpi-
tudinis notam inurere. Nam ſi scandalofus &
impius eſt liber declamationis meæ, non ſolū
ad me pertinebit hoc crimen, uerum etiam ad
eos,qui examinarūt,qui ſubſcripcrunt,qui ra-

L v tum

QVAE RELA SVPER CALVMN.

tum habuerunt, qui comprobarūt. Quō enim
decor& fuerit, illius consilij sapientibus adpro-
basse, qđ mihi stultum & impiū fuerit scripsis-
se: Certe ego si impi⁹ sum, in hoc potissime da-
mnandus sum, qđ toties iam, contra scripturæ
monita confisus sum in principibus, in quibus
non est salus, quodqđ inter eos aulicos philoso-
phari uoluerim, ubi nulos honos artibus, nec
ulla p̄mia proposita sunt literatis literis. Si in-
sipiēs sum, in hoc certe stultissimus sum, quod
felicitatem meam posui in aliena potestate, &
sollicitus incertusqđ meijpsius, illis me concre-
didi, quorum disparem promissis fidem expe-
rior, pudetqđ me insipientiæ meæ, quod hacte-
nus non cognouerim, cuiusmodi essent homi-
nes illi: quum quis agerem, quodqđ errabūdus,
illos aliquādo laudarim, qui uoce populi (quæ
uox dei dicitur) habentur omnium illaudatissimi.
Quod uero ad obiectam mihi arroganti-
am, & ambitionē attinet, quia aduersus om̄es,
omnium sciētias, & artes declamare p̄sumpse-
rim: certe non sum tam arrogans, ut om̄ia me
scire p̄sumam, neqđ tam ambitiosus, ut disputē-
de om̄ino incognitis, sed illud fateantur opor-
tet, neminē posse de his rebus, aut scribere, auc-
differere qđ penitus ignorat, qđ tumcunqđ etiam
in alijs sit eruditus, atqđ unum hoc de me citra
factātiam dicere ausim, comedisse me de ligno
sciens

SCHOLASTICORVM ET MONACHO^{rum}
riæ boni & mali, etiam usq; ad nauseam, easq;
disciplinarū partes lustrasse, quas nec illis, nec
maioribus suis, aspicere unquam contigit, atq;
hoc est illud, in quo scandalizantur, sicut scan-
dalizabant Pharisei in Christo, dicentes: Vn-
de huic hæc omnia? Quō potest hic homo sci-
re literas quas non didicit? Samaritanus est, &
dæmonium habet, & in nomine Belzebuth ej̄
cit dæmonia. Nonne similes illis sunt, qui glo-
riam illius quod est in me donum spūs sancti,
auferentes deo, attribuunt diabolo, dicentes,
q; magus sim, & dæmoniū habeam, quod me
doceat omnia, quibus respondeo uerbis magi-
stri mei Christi: Ego dæmonium non habeo,
sed est q; habitat & iudicet. Et iam multi calūnia-
torū meorū dæmones, & diaboli facti sunt, hoc
est cruēti & falsi criminatores. De Magia uero
qd sentiā multijugis scriptis aperui. At obīci
unt mihi miracula, q; principes & pp̄fī obstupu-
erunt, & supra naturæ uires dæmonū opa fasū
sunt. Fateor opatum miranda multa, sed citra
dei offendit, citra fidei & religiōis iniuriā, &
obstupuerunt ea multi, sed hoīes indocti, & q;
bus datū non est rerū cognoscere causas. Atq;
mot⁹ om̄eis & inexorable fatū. At q;s secreto
rū naturę curiosus explorator ignorat, herba
rū potētiā & lapidū uirtutib. nō oībus perinde
manifestis, multa perfici posse, q; rudis pp̄fus,
per in-

QVAE RELA S^VP^ER CALVMN.

per inscītiā aut malitiā, accepta referat de
monib^s, potius quām naturā atque deo.

Sed ut non sapiunt aromata suib^s & asinīs
& offendunt splendidiore luce noctuē, ita neq;
amator ueteris fordium populus, docilem inu-
sitatis rebus & literis animum p̄bere sustinet,
nec oculos densissimis ignorantie tenebris ob-
fusos, lucis radijs admouere potest. Qui enim
sunt omni politiore literatura, omniscip^t archa-
næ doctrinæ uacui & inanes, nec nisi umbram
illius complexi, quō obfuso ignorātia animo,
alienæ doctrinæ splendorem recte discernere
ac dijudicare possent? Quod si syllogismorum
spineta plantasse, si carduos & tribulos scri-
psisse, & similes habuissent sua labra lactu-
cas, inuenissent forte asini illigustū, & magna
uoluptate totum libr^e deuorassent. Nūc uero,
quia ea prosecutus sum, quæ ipsi nō attigerūt,
amaricati sunt, uenter & lingua eorū ad calūni-
as. O deplorati ingenij homines, & immedica-
bili maliuolentiæ morbo consopiti, aduersus
eam declamationem obstrepentes, cuius uocē
& uocabulum nedum intelligunt, nec satis no-
uerunt quid declamatio, cuius qualitates non
cognoscunt, nō declamationis conditiones sci-
unt, nō q̄ quid animo ioco an serio, false an sæ-
uere, dictum sit perpendunt, non animadver-
tunt declamationis licentiam esse, liberioribus
terbis

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
verbis & absimilioribus argumentis, rem pro
miscuo sermone tractare, nullum periculū ue-
ri statuendi sibi facere, eorum quę in declama-
tione siue argumentādo, siue persuadendo, si-
ue demonstrando dicuntur, philosophi enim
hoc est non declamatoris, sermonem suū ueri-
tati adstringere. Declamationis autem propri-
um est, saepe & plurimum in fīcto argūmento,
aut falsitatis defensione, aut ueri repugnātia,
aut uitij laude, aut uirtutis oppugnatione, ad
ingenior̄ exercitationē ad excitationē studi-
osior̄ laborare, non ad dissoluendū aut statuen-
dū ueritatē: sed citra pertinaciā proponere q̄li-
bet disputandi materiā, ad utilitatē legētium,
sicut ait Ap̄l's: Om̄ia q̄ scripta sunt ad nos̄ rām̄
utilitatē scripta sunt, nō dicit oīa q̄ scripta sunt
uera sunt, siquidē non minimā partē eruditio-
nis, fabulę, apologi, declamationes, disputati-
ones, problemata, opiniones, parabolæ, cæte-
ręq; admodū proficuę nuge, quibus etiā ne sa-
cræ quidem carent literæ, citra ueritatis regu-
lam sibi uendicant, q̄ qui damnare uelit & sub-
mouere, is literaturam omnem simul tollat, ne-
cessum est, sed in his discernēdis, profecto Cri-
tico quodam, excussoq; iudicio, menteq; acu-
ta & solerti, intelligētia insuper summa, & acri
animaduersiōe opus est, ut cognoscatur qua au-
thoritate, qua forma, author quisq; scripserit,
quid

QVÆRELA SVPER CALVMN

quid conetur, quid moliatur, narret an doceat, definiat an disputet, improbet an admoneat, quibus utatur rationibus, ioco an serio dicat, sua an aliorum sententia loquatur, quæ uera, quæ falsa, quæ dubia pronunciat, ubi & quo loco sui animi mentem potissimum declareret. Sunt enim hæc omnia spectanda, ac diligenter scrutandi secretiores sensuum recessus, & penitiores fibræ orationis accuratius disquirendæ, tū singulis separatim, & collectim uniuersis, in medium propositis, multum cōsiderationis illis tribuendum est, ac omnia diligenter & exacte discernantur, grauissimoq; iudicio tanq; trutina ponderent, ut quid in quaç; re, ueru, syncretum, consentaneum & consequens sit, pspiciatur, priusq; de illis feratur sententia. Quod in illa declamatione mea, sicut fieri debuit, ita etiā ab illis clarissimis pariter & doctissimis Cæsarei consiliij proceribus, factū fuisse dubium nō est, idipsumq; Cæsareæ maiestatis patentes litteræ & sigilla testantur, quibus aut fidē nō habere, aut insolenter contradicere, non pōt non esse læsa maiestate temere factum. Desinant ergo maledici sycophantæ, calumniari hanc declamationē, uel impio animo, uel alienata religione, a me scriptam fuisse, qñ neque proprio ingenio fisis, neq; sine examine & sapientum censura, hanc ediderim. Ipsi em cōsores retulerunt &

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
rum & subscripsérunt, senatus decreuit, & assen-
sus est, Cæsar probauit, & sigillum suum appé-
dit: nōne supra hæc, iudiciū sibi uendicare au-
debunt? Quis istis scholasticis, theosophi-
stis, & latebricolis monachastris, in Cæsarē sce-
ptrā dedit, ut qd ille de cōsilijs sui examine, & si
gnatura publica, authoritate semel probauit, isti
improbare, prohibere, dāmnareq; p̄lumāt: Ma-
ior certe est declamationis illius peruicatia, q̄
quod a leuissimorū aliqt sophistarū, & peruer-
torū cucullionū, ingenio attingi q̄at. Quin ue-
ro nequaq; enerui doctrina esse illum uirū opor-
tebit, quisquis de illa ferre debeat iudiciū. Sci-
ant illi scholastici magistri, concessas illis scho-
larum cathedras, non credita fori tribunalia, li-
ceat dūtaxat magistris illis de cathedra doctri-
naliter disputare: uerū iudicare, determinare,
decidere, approbare, reprobare, admittere, p-
hibere, dānare, non eorū officij est, sed Pontifi-
ciū munus est, nō ex argumētis sophistarū, sed
ex traditionib. dependēs iuris cōsultorū. Neq;
yo ipse Rom. summus Pōtifex, necq; Imperator
(etiā in rebus fidei & religiōis) quicq; iudicāt
nec iudicare p̄tendunt, ceu theologi, aut diale-
ctici, sed ut legis periti & iuris cōsulti, qui iccir-
co non dialecticā, non philosophiā, nō theolo-
giā, sed iura om̄ia in scrinio pectoris sui habe-
re dicūtur. Habet enim etiam iuris cōsulti, de
diuinis

QVAERELA SVPER CALVMN.

diuinis rebus suos titulos, de summa trinitate,
de fide cathol. de sacramētis, de hereticis, & ali
is religionem nostrā cōcernentibus, nec opus
est ea a theosophistis emendicare, ac hodie (si
dījs placet) ex cōspurcatis scholis, protinus in
tribunalia, ad iudicandas eruditōꝝ causas, in
troducentur sordidi ludimagistri, qui nihil no
runt nisi pr̄cessere pediculosis pueris, tum fune
stī quidam cuculliones, sediciosiꝝ theosophi
stæ, quibus omnem uim recte sentiendi, opī
nionum prauitas abstulit, quicꝝ ingenuis disci
plinis, ob ignauiam infest i sunt isti, pr̄iudica
bunt Pontificibus & Cæsaribus, & qđ illi pro
barunt, quod ratū habuerunt, qđ fecerunt, isti
audebunt improbare, damnare & irritum face
re, ac scholastica authoritate indecēter abuten
tes, disputandi & cōclusionandi (si sic dici qat)
licentiam, ad iudicandi, & determinandit trans
ferent potestatem, magnis sigillis, scholastico
fastu clamare audentes, promulgamus, defini
mus, asserimus, ueridice affirmamus, constan
ter proferimus, censemus, decernimus, deter
minamus, declaramus, pronunciamus, iudica
mus, damnamus, condemnamus (sic enim eo
rum ampulloſa uerba habēt) atqꝝ dicere & scri
bere audent, hæc se facere tranquilla, & secura
conscientia, superna luce illustratos, & super
naturali lumine fretos, ex inuocatiōe spiritus
sancti,

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
sancti, quod lumen saepe in pectoribus illorum,
non spūs sanctus, sed auri sacra famē accen-
dit, quod si illa sua censoria cōciliabula, pro fidei
integritate agerent, & non pro censu, certe
creditam de illis hactenus probitatis, sinceri-
tatisq; opinionē, fraudibus non maculassent,
auaritia non corrupissent, syllogismos suos in
relligionis iniuriam, uenales nō exposuissent.
Diuino timori, humanum fauore non prætulif-
sent, uerbum dei peruersis interpretationibus
non adulterassent, ecclesię authoritatem, non
uiolassent, Reges Christianos, in reprobi sen-
sus uel sanos errores non protrusissent. Quid
multa! Res non eget testibus, ipsi se in Angli-
cani diuortij determinatiōe, magnis suis sigil-
lis prodiderunt. O insignes theologos, qui in
negotij fidei, & conscientiæ, feruntur affecti-
bus, flectuntur conuiuījs, obcæcant numo au-
reo, capiuntur lenocinijs, opinantur ex proprio
commodo, & muneribus abducuntur a uero.
O confessum sorbonicum p̄clarum, o dignita-
tem conciliij admirandam, cui non pauca mēs
coram illis dicere, quum hodie theologorum
sorbona, facta est falso & commentariorum, &
erroris officina, & interpretationum, censura-
rum, determinationum, flagitosissimæ nundi-
næ. Hic nunc cupio mihi dicite o magistri no-
stri, dicite o Sorbonici, in theologia quid ua-

M. les

QVAERELA SVPER CALVMN.

let aurum, tam sancta ne est uestra auaritia, ut
illi iura legesq; nihil officiant, nec ulla impieta
tis aut irreligiositatis notetur labe, nec quicq;
turpe sit, qd uobis lucrū pariat. Quis putasset
theologorū pectora, fauore, ira, odio, auaritia
corrumpi, & esse illis etiam contra scripturam
syllogismos, si habeant causam acquirēdæ pe-
cuniæ, quis ista credidisset, nisi ipse suis factis
fidem fecissent? O male astuti, & imprudentis
auaritiæ, qui non potius prodigamia determi-
nastis, quam pro diuortio, siquidē olim in ue-
tere lege, permittebatur regibus, plures habe-
re uxores, neq; uero minor est authoritas Pō-
tificum & Regum, in ecclesia, quam olim fue-
rit in synagoga. Quin ipse Valētinianus, chri-
stianus imperator, duas simul duxit uxores,
etiam lege sanxit, & publica constitutione in-
dulſit, ut qcunq; uellet duas simul habere pos-
set uxores, ita si & uos pro rege Anglorum de-
terminassetis, Pontificis authoritatem ampli-
assetis, regis libidini obsecundati essetis, Regi
næ dignitatem conseruassetis, filiam regis (ut
ita loquar) non spurificassetis, atq; tam insigni
collusione, singularum partium gratiam inisse-
tis, undiq; pecuniam corradissetis, neq; minus
pestilenti exemplo, atq; nunc, nomen uestrum
posteritati commēdassetis. O miseros ques in
tam profundam cecitatem, traxit indignathe-
olegis

SCHOLASTICORVM ET MONACHO.
vlogis auaritia, & inscitiæ comes arrogantia.
Quis tam fœdos magistorum nostrorum ex-
rōres aspiciens, tam turpes illorū fraudes con-
siderans, tam pernitiosas & falsissimas illorum
sententias uidens, quæ omni rationi, & hone-
stati repugnant, illis post hac credere, aut illo-
rum censuris amplius sese submittere uelit, aut
debeat, quādo tali sunt natura, ut nihil eis sit
antiquius, q̄ dolis, q̄ fraudibus, q̄ fallacijs, q̄
calumnijs doctos quosq; continenter circum-
uenire, & in errorum & hæresum notas uelle
trahere? Mis̄ profecto, quum toties iam, cō-
tra Ioannem Picum Miradulanum comitem,
contra Ioannem Capnionem iurisconsultum,
contra Erasmus Rote theologum, contra la-
cobum Fabrum Stapuleñ. philosophum, con-
tra alios multos illustres uiros, tam infeliciter
q̄ temere dimicarunt, toties illis suis p̄cocibus
censuris, contra manifestam ueritatē, tam tur-
piter impegerunt, toties de manifestarijs syco-
phantij, & calumnijs conuicti sunt, quod hac
uulgatissima sua infamia edocti, in nullo facti
sunt meliores, sapientioresve. Neque ad depo-
nendum stoliditatem suam, tanta ignominiae
macula adduci potuerunt, quin tot infelicibus
cōgressibus, toties prostrati, uident̄ sibi (uelut
de Antheo fabulant̄ poëtæ) resurgere robusti
ores, atq; (ceu ueterani milites, instructiores

M ī bello

QVAERELA SVPER CALVMN.

bello facti) post unam & alteram insaniam, ad
huc noua moliri facinora, nouasque quotidie
excitare tragedias, & sponte in peiora prola-
bentes, ultro sibi malū accersire pro bono, di-
gnos se præbentes, qui ab omnibus bonis au-
diant male, qui in aliorum exemplum Pontifi-
cibus & Principibus dent publicitus pœnas,
ac pestiferum, fraudis, dolii, sycophantiæ, calu-
mniæ, & nefariorum consiliorū suorū fortian-
tur exitum. Quod si proprij honoris seruādi,
q̄ alieni laceſſendi cupidiores existerent, am-
plecterētur etiam ipſi bonas literas, & aliquid
ederent illustris dignum encomijs, aut si id nō
possent, saltē admirandos sublimioris doctri-
næ uiros, dignis laudibus & beniuolentia pro-
sequerentur, & linguas ab indigna illorum ob-
trectatiōe cohiberent, quo uel sic, inustam ha-
ctenus ignominiam eluere possent, & a doctis
simis quibusq; solidam inire gratiam. Sed ui-
lis & indocta multitudo, semper humi repens,
nulla habet uestigia quæ sequatur, niſi turpia,
nec ulla rerū illustrium cupiditate, ad gloriā ex-
citatur, cui⁹ ignauia, tam altas egit radices, ita
mentibus obcæcatis adhæſit, ut ad nullas rati-
ones oculos aperiri patiatur, tantaque est insa-
niæ suæ obstinata pertinacia, ut semel accensa
ne per uniuersi quidem orbis elleborum ex-
tingui possit. Non equidem facile propagata
malorū

SCHOLASTICORVM ET MONACHO.
malorum fementis eradicatur, quippe quam
est bonorum in mala defluxus facilis, tam ma-
li ad bonum transitus difficilis esse consuevit.
O crudelis & impia secta hominum, nihil nisi
seipso, & sua amantium, omnia præter se, &
sua contemnentium, & damnantium, idq; ipm
peruerso prorsus & nefarie, quæq; ipsi didice-
runt & norunt, ea omnium prima & potissima
censeri uolunt, & ad illorum normam, omnia
omniū dicta & scripta, ueluti ad Lydium lapi-
dem examinanda exigunt, quibus quæ nō con-
gruunt, aut quoquis modo ab illis discrepant,
siue dissentiunt, hæc aut uelut insana, & abiecti-
cia, p̄ suis auersantur, aut uelut scandalosa &
impia damnant, atq; execrantur, nullisq; ratio-
nibus muniti, sed uanorum titulorum obtenu-
tu, tota ui consurgunt in poenam, aduersus e-
os, qui ab illis, u' unguē latū discesserint. Tūc
si qui sunt inter illos, ingenio uafrō, feroci, ma-
ligno, & ad calumniam plane erecto, qui furē-
te iniqua audacia, scholasticorum titulorū am-
bitione concitati, suam scabiem illustribus ut-
ris adfricare audeant, & eruditorum uirorum
scripta & dicta, uarijs dolis, technis, fraudib⁹,
præstigij, continent circumuenire, & in hæ-
re seos crimen trahere norint: & in politiores li-
teras, & linguas, procacis contumeliæ ledoria
& suggesto, ueluti e plaustro euomere, & in po-

M iij etas,

BSB
QVÆRELÀ SVPER CALVMN.

etas, in rhetores Cynica petulantia detonare
sciant, hos tunc subductis supercilij admirar-
bundi passim extollunt, & diuina loqui prædi-
cant, & uice oraculi sermones eorum per aures
populi circularos spargunt:

Et longum inualidi collū ceruicibus æquant,
Herculis Antheum procul a tellure tenentis.
Tūc etiā q̄ doctos uiros grauius exagitassent,
magistratus, & rectoratus, in odiū literator̄ il-
lis prorogant, & scholar̄ regno præficiūt, qui
tūc p̄ ceteris cōsophistis, ueluti principes sum-
mi, altioribus cathedris sedentes, ius in alios,
& superbam dominationem possidentes, cun-
ctas bonas artes, & ingenuas disciplinas, scho-
lis funditus ejciunt, quo rixosis sophismati-
bus, incrementa concilient, quorum farcimi-
ne inflati, de omnibus copiose sese posse dispe-
rere putant. Sed ut sunt doctrina uacui, & ue-
luti sues in luto grunnientes, inanes eloquio,
quicquid proferunt, quicquid scribunt, pro-
fundam redolet inertiam, quicquid ratioci-
nantur, quicquid argumentantur, deliramen-
tis consentanea profundunt, & pro rationi-
bus, pro scripturis, mæras technas, & laqueos
connectunt. Quod si forte timidiiores, antilo-
giae suæ obscuritatem, ad auram, ad lucem, in
propatulo exponere, & perspicaciori censu-
ra permittere uereantur, aut (quod plurimum
illis

SCHOLASTICORVM ET MONACHO.
illis euenit)non habeant quod respondere que
ant, tunc aliam viam ingressi , quibus bellum
inferre nequeunt, odium infligunt, astum for
titudini pr̄ferunt, syllogismorum suorum ui
res, ad calumniandi nequitia transferunt, clan
cularijs susurris apud improbos, aut incautos
audatores, contra doctos, & probos viros ob
litant, & per insidias, ab obscuro sagittant, &
scholasticorum titulorum fastum , atq; quem
uocant impudentię clypeum(cucullā inquam)
& hostile propositum, iniquissimumq; iudici
um, in rationis locum transferre, cæcitate tur
pissima cōtendunt, Quumq; nihil sciunt, nihil
scribunt, nihil edunt, qd iudicari queat, & ue
luti bruta & muta animalia uitam silentio pte
reant, eo silentio tuti, impudentissima temeri
tate, de aliorū iudicat ingenij, & supra Aristo
phanicam loquacitatē in cōuiuīs, in collegīs,
in priuatis confessionibus, in publicis concio
nibus, in scholasticis p̄lectionibus, nullum scri
ptorū genus non calūniantur, nō lacerant, non
mordent, non discerpunt, non mutilant, nō de
truncant, nō peruerunt, ac probrofis circūue
niunt insidij, cōculcant cōtumelij, doctioreq;
ingenia perosi, literaturæ meritis insidiantur,
eruditissimos q̄sq; persequunt, uirtutiq; igno
miniā repēdere nō erubescunt, quasi idē sit ca
luniari, qd uincere, contēnere, qd antecellere.

M siñ Sic

QVAERELA SVPER CALVMEN.

Sic illi ex præstantium uirorum calumnia, & obtrectatione, fortiores fiunt, & ex reprehensione alienæ scientiæ, ipsi eruditionis & doctrinæ opinionem cōsequuntur, & quem alijs admunt, in se deriuāt honorem. His technis, his artibus, his stratagematibus, apud rude uulg^o & imperitam plebem, indoctosq; nobiles, & credulos principes, quos nihil negotij est fallere, quos penes nullum est indoctorum, doctorumq; discrimen, autoritatem suam stabiliunt, & eruditorum, sapientumq; nomen, furto & rapina obtinent. Tum etiam diuinitatis fastigium, sibi arrogant, & se magistros, & doctores in diuinitate nuncupari sustinent, q; ue rendo nomine, apud simplicem populum, sanctitatis opinione insignes, etiam apud purpuratos aulicos, & auratos principes, uenerandi simul & metuendi, effecti, illos tunc persuasoinibus suis allectos, & clamdestinis incitamentis instructos, seditiosis armant consilijs, subiiciuntq; qui ab oratorijs, a cubiculis, ab a basilica, a mensa, uirus in aures eorum continue instillantes, dicta & facta proberum uirorum assidue criminantes, quo usq; optimi cuiusq; uirtutem reddant inuisam, mollesq; principum animos, nihil tale suspicantes, his delationum & obtrectationum artibus, & exquisitis callide dolis subuertant, & in fas atq; nefas contra dor-

SCHOLASTICORVM ET MONACHO.
doctos & probos uiros inducant, atq; ad cru-
delitatem usq; impellant. Neq; enim apud cre-
dulos principes, fides mēdacijs deest, ubi scur-
ris, & proditorisbus , aliquando gratia reddi-
tur , & pessimis quibusque nebulonibus ho-
nos, negatumque uirtuti culmen, uitio tribui-
tur, & repulsa prudentia , ignauia honoribus
prosequitur, maliq; , sua ex improbitate refe-
runt munera, & qui iam terq; quaterque, uerso
solo, mutato foro, & (ut uocant) rupta banca,
fraudatis creditoribus, fraudi & dolo , alieni
eris iniquas diuitias, sibi pararūt. Creantur co-
mites, aſciscuntur in consilia regum, præfici-
untur gubernandis prouintijs, quasi fideles fu-
turi ſint reipublicæ, qui tam ſcelestis perfidiæ
artibus cumularunt ſibi rem priuatam, atque
quod ab integræ fidelitatis, & doctrinæ, uiro
rum arbitrio, pendere deberet iudicium, ſæpe
in iniquissimi cuiuspiam hypocritæ , adulato-
ris, delatoris, ſuſurronis, ſententia cōſtitit. Hi
primas atq; poſtremas aulæ partes tenent, hi
ſunt aures & oculi regū. Nulla illis ianua clau-
ditur, quo minus ingrediantur , nullum tēpus
tam importunum, q̄ minus admittantur , ne-
fasq; eſt principem plus audire, aut uidere, aut
cognoscere, q̄ tribus aut quatuor, eiusmodi ſy-
cophantis, commodum uidetur. Nullus regū
tam natura benignus, tam educatione mode-

M v ſtus,

QVAERELĀ SVPER CALVMN

stus, tam uirtutis & æquitatis amans, quem illoꝝ consilia non peruertant, multaqꝫ indigna, tanta maiestate & dicere & agere, & audere cōpellant. Hinc totam noctē uigilare, tum potare, aut ludere alea, aut saltare choros, aut laruis obambulare cōuiuia, tum medium diē dormire, residuum ludere pila, aut uenari, & cum bellis audacter congregandi, aut stulta & furiosa haſtiludia ſuspicere, & illorum pueriles uictorias grauiter dijudicare, tū superuacaneis impēdījs, pompaꝝ, largitionum, conuiuiorꝝ, iudorum, ac ambitionis legationum, im probatorꝝ bellorꝝ (aut latius regnandi libidine, aut cupiditate uindictę, aut æmulationis dolore) ſuscepitorꝝ totius plebis, ciuiumqꝫ ſubſtantia deuotare, hodie regum disciplina eſt. Verꝝ intereffe consilijs, obſeruare prudentes, operā dare p̄ce p̄tiſ ſapientiæ, diſcere populum bñ regere, & prouincias quoꝝ tutelam ſuſcepereunt feliciter gubernare, ſedere ad portas ciuitatis, & audiſ ſupplices, ſubleuare oppreſſos, reddere iurā ſingulis, hoc paludatis aliquot uulturibus, nō nunqꝫ & Cumanis aſinīs committitur. His tūc accedunt nobiles iſti ſatrapæ, ipſi etiam literarum hostes, qui cum nullis bonis artibus, nec honestis disciplinis imbutiſ int, ob id doctos, & literatos omnes, odiosiſſime perrudunt, nec ſi nunc carregibus ſuis innoſcere, eoqꝫ infesti usper

SCHOLASTICORVM ET MONACHO.
us persequuntur, quod ueritatem aliquando
dicunt, nullo personarum respectu, illorumq;
ignauiam, & crassitudinem, ad lucem expo-
nunt. Nullus unquam priscis temporibus ty-
rannus, extitit tam barbarus, tam sæuus, tam
ferus, tam truculentus, tam crudelis, quem pe-
nes non in honore, ueneratione, obseruatiq;
fuissent bonæ literæ. Olim eruditæ & literati ui-
ri, in aulis Cæsarum & regum, primas partes
tenebant, in horum locum successerunt hodie,
quidam podagrici uentricosique publicani, &
auri spongiæ (finantiarios uocant) quibus ab-
est gmnis ueritatis, uirtutisque cognitio. Et ut
est in Proverbio: Ignauos ignauis placere. Vi-
demus passim per regum aulas instructos, tot
famelicos, pedissequos, tot laceros stipatores,
tot circummensales parasitos, tot uersipelles
histriones, tot noctiuagos scortatores, tot epi-
curæos porcos, tot salaces procos, tot pictos
fictosque nobiles, tot suffitos moscho proce-
res, tot gloriosos thrasones, tot chlamydatos
agafones, tot cruciatos caballarios, tot tri-
galeatos lepores, tot feroces centauros, tot
superbos Satrapas, tot paludatos uultures,
tot laruatos uespertilioes, tot Purpuratos
aleatores, tot hamatos quæstores, tot poli-
ciphalos fœneratores, tot dimouoros scri-
bas, tot insolentes duplatores, tot Arcadicos
sacris,

QVAERELA SVPER CALVMN.

sacrificulos, tot caudatos eleemosynarios, tot sexagenarios pueros paucissimos spectamus sapientes, & graues uiros. Quod si qui forte emerserunt in aula, uiri ingenio præditi, qui consilio, prudentia, rerum usu, experientia, & exercitatione reipublicæ feliciter præesse sciunt, aut qui uiribus & armis, strenuitateq; rei publicæ plurimum prodesse possunt, hos tūc, ne superiores euadant, altiusque in authoritatem consendant, sub specie beniuolentiae, ad longinquas regiones in oratores alegat, aut in fortitudinis suæ præmium, grauioribus periculis exponit, quo sic euacuata aula illorum præsentia, ipsi omnium soli habeatur prudenterissimi, si in consortium suum nullum admittant, prudentiorem se. Horum opera fit, quod in principium aulis, bonæ literæ, nec præmijs pascuntur, nec laudibus inuitantur, sed uelut proscriptæ, & in prostibulum relegatæ uidentur. Hinc obscura literatorum fors, & fortuna doctorum uirorum sordida, nec ullis ad rem augendam, in aula locus est, nisi qui ualedixerint uirtuti, & ueritati. Nam qui uerax est sermone (ut ait propheta) q̄ si periurus est, & q̄ iustus est ope, quasi de spina sepe, sic optet, ut quum fatis exeat aula, q̄ uult esse pius. Sic sordent & uilescent literæ, ut non solum non favueatur literatis, sed illudatur etiam, præstat que

SCHOLASTICORVM ET MONACHO-
que longe in aulis regum, aut culinarium, aut
uenatorem, aut tibicinē, aut utriculariuī, aut
cauponarium, aut parasitum, aut histriōnem,
profiteri, q̄ doctum, q̄ literatum, q̄ eruditum,
tam eruditio inuisum, ignorātia probabilem
facit. Ipsa enim affinis regibus, domestica no-
bilibus, incola aulis, omni eruditione poten-
ter prælata, ipsa plena diuitijs, cumulata hono-
ribus, sublimata potestate, & omni deliciarum
genere beata, ut quo quis in aula minus sciat,
eo feliciore uita fruatur.

Omnibus in aulis tenet insipientia sceptrā,
Illijs & sequitur regia turba pedes.

Quis ergo iam (ornatissime Eustochi) nō de-
beret malle renunciare literis, & uirtutī, quām
eruditus imperitorum calumnījs, modestus
impudentium cōuicijs, candidus perditorum
sycophantarum insidijs, continuo excarnifica-
ri, & unde uenerationē meruisse debuerat, in-
de pœnam, cladem, & exitium persentire? Ni-
hil igitur mea opinione hodie felicius (mi Eu-
stochi) q̄ nihil scire, nihil tutius q̄ nihil docere,
quando his temporibus, fere nihil scribi po-
test, quod non offendat aliquos: qui autem ni-
hil sciunt, nihil docent, aut non nisi minima, &
infima sapiunt, ab hoc metu, ab his periculis,
procūl absunt. Quippe minima rū rerum, ma-
gnarū ruina esse non potest, nec unqum cadet ex
alto

BSB

QVÆRELA SVPER CALVMN.

alto qui in imo iacet, nā qui q̄rit alta, is malum
uidetur querere. Tam gratæ, sed & securioris
uoluptatis sunt, paludes ranis, luta suibus, te-
nebre uespertilionibus, quām alta tecta colum-
bis, & sereni soles aquilis. Hinc apud Lucianum
Pythagoras iam per om̄ia bipedum, &
quadrupedum genera (suæ circulationis meta-
morphosi) uagatus, se longe suauius uixisse fa-
tetur, quando esset rana, quām quum esset rex
& philosophus. Quæ persuasio, sic huic æratu
mihi congruere uidetur, ut nihil neq; scire, ne-
que docere, & ceu nihil a bestia differre, hodie
felicissimum, atque tutissimum sit: simul-
que, & aulicis istis proceribus, atq;
Satrapis, qui plurimum impro-
bos, suiq; simillimos be-
neficijs prosequun-
tur, euehuntq;
acceptissi-
mum.

ERRATA.

A fol. 2. fac. 1. lege interpretatione. Ibid. p.
bantur, le. probrant. A 4. fa. 2. le. quum qd.
Ibid. decreto. A 6. fac. 1. lin. 1. uiuerē. Ibidem,
q̄ scum. A 7. fa. 2. le. quingentesimi tricesimi.
A 8. fac. 1. lege. in illis spectarem. Ibi. agent,
le. agente. B 2. fa. 2. exulcerati, le. exulcerato.
C 1. fa. 1. sententiā, le. sententiar̄. 2. theologor̄
le. theologicū. Ibi. le. sordidis. C 2. fa. 1. resipu-
it leg. Ibi. ignorare. C 6. fa. 2. dicimus le. duci-
mus. 8. fa. 1. deuius le. demus: diserta, deserta.
D 3. fa. 2. quid cont. le. quicquid. E 1. fa. 1. iam
le. tam. 2. cupit, cupio. E 7. le. quo illos uel &c.
8. fa. 1. at si le. ac si. 2. Torture, le. Tortucæ. F 7.
fa. 1. barbari, le. barbati. G 7. fa. 2. duo. le. duco
8. fa. 2. si q̄s, le. quas. H 1. fa. 2. duceſt, le. ducereſt
I 1. fa. 2. le. fiduciā, 4. fa. 1. acquisitis, le. acquisi-
tæ, Itē pſeueraturę. k 4. fa. 2. iudiciū, le. iudicū
7. fa. 1. le. At militia. 8. fa. 2. le. em̄ boni. L 5. fa.
2. quū quis, le. quis cum. 6. fa. 1. le. quas a nobis
non. &c. fa. 2. consopitos lege. Reliqua di-
ligens Lector facile deprehendet.